

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Veronika Juhasová

**Sexuální a genderově motivované zločiny
v rozhodování Mezinárodního trestního soudu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Milan Lipovský, Ph.D.

Katedra: Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. 10. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 187 173 znaků včetně mezer.

Veronika Juhasová

V Praze dne 11. 10. 2023

Obsah

Úvod	1
1. Sexuální a genderově motivované zločiny v historickém vývoji	3
1.1. Vnímání sexuálního násilí před Římským statutem.....	3
1.2. Rozhodovací praxe mezinárodních a smíšených tribunálů ad hoc	4
1.2.1. K mezinárodním a smíšeným tribunálům v kontextu sexuálních a genderově motivovaných zločinů	4
1.2.2. Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ (Tokijský tribunál)	5
1.2.3. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR)	6
1.2.4. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY)	9
1.2.5. Zvláštní soud pro Sierra Leone (SCSL).....	12
1.2.6. Zvláštní senáty soudů v Kambodži (ECCC)	14
2. Sexuální a genderově motivované zločiny v Římském statutu a dalších zdrojích práva ICC .	17
2.1. Pojem a význam pojmu sexuálních a genderově motivovaných zločinů v současnosti ..	17
2.2. Formování ICC a přijímání Římského statutu s přihlédnutím k sexuálním a genderově motivovaným zločinům.....	19
2.3. Klasifikace a vymezení jednotlivých sexuálních a genderově motivovaných zločinů v Římském statutu.....	21
2.3.1. Sexuální a genderově motivované zločiny coby zločiny proti lidskosti a válečné zločiny	22
2.3.1.1. Znásilnění	23
2.3.1.2. Sexuální otroctví.....	24
2.3.1.3. Nucená prostituce	25
2.3.1.4. Nucené těhotenství	25
2.3.1.5. Nucená sterilizace.....	25
2.3.1.6. Jiné formy sexuálního násilí.....	26
2.3.1.7. Persekuce jakékoli identifikovatelné skupiny nebo kolektivu z důvodu pohlaví.....	27
2.3.2. Sexuální a genderově motivované zločiny coby genocida	27
2.3.2.1. Způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny	28
2.3.2.2. Opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí	29
2.3.3. Sexuální a genderově motivované zločiny coby jiné zločiny	29

2.4. Ukotvení sexuálních a genderově motivovaných zločinů v dalším právním rámci ICC .	30
2.5. Vnitřní politiky úřadu žalobce k sexuálním a genderově motivovaným zločinům	33
2.5.1. Vnitřní politika k sexuálním a genderově motivovaným zločinům (Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes)	34
2.5.2. Vnitřní politika ke zločinu genderové persekuce (Policy on the Crime of Gender Persecution).....	35
3. Vybrané případy projednávané před ICC	38
3.1. Případ <i>Lubanga</i>	38
3.2. Případ <i>Katanga</i>	41
3.3. Případ <i>Bemba</i>	44
3.4. Případ <i>Ntaganda</i>	46
3.5. Případ <i>Ongwen</i>	49
3.6. Vývoj v rozhodování ICC	52
3.7. Nenaplněný potenciál ICC	55
3.7.1. Odškodnění obětí	56
3.7.2. Jurisdikce ICC založená oznámením Rady bezpečnosti OSN.....	57
3.7.3. Nedostatečná stíhání zločinů spáchaných mírovými jednotkami OSN	58
Závěr.....	61
Seznam používaných zkratk	
Seznam použitých zdrojů	
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

Sexuální a genderově motivované zločiny byly sice na poli mezinárodního práva formálně odmítány již od pozdního středověku, ve skutečnosti však byly často přehlíženy a zlehčovány¹. Průlomem v jejich stíhání se staly mezinárodní trestní tribunály pro Rwandu a bývalou Jugoslávii v 90. letech 20. století². Na ně, jako první stálá instituce tohoto typu, navázal Mezinárodní trestní soud.

Ačkoli Římský statut a další zdroje práva použitelného Mezinárodním trestním soudem obsahují nejen prozatím nejrozsáhlejší úpravu sexuálních a genderově motivovaných zločinů³, ale také mnoho pravidel, která mají přinesení spravedlnosti za tyto zločiny napomoci, jejich stíhání se potýkalo a stále potýká s řadou problémů a předsudků.

Tato diplomová práce si klade za cíl zhodnocení přístupu Mezinárodního trestního soudu ke stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů a odhalení jeho problematických oblastí. Práce proto nejprve popisuje právní rámec Mezinárodního trestního soudu ve vztahu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům a poté analyzuje jeho rozhodování k nim se vztahující. Otázkou, kterou si tato práce klade, je, zda byl tento právní rámec vhodným způsobem a v souladu se svým smyslem a účelem uveden do praxe.

První kapitola poskytuje stručný nástin historického vnímání sexuálního násilí a přehled judikatury mezinárodních a smíšených tribunálů ad hoc. Přestože téma této práce je vztaženo k Mezinárodnímu trestnímu soudu, rozhodovací praxe mezinárodních i smíšených tribunálů ovlivnila nejen tvorbu jeho právního rámce, ale je jednotlivými senáty jako inspirační zdroj rozhodování často citována. Zařazení historické kapitoly tak umožňuje lepší pochopení vývoje vnímání sexuálních a genderově motivovaných zločinů nejen před ostatními soudními orgány podobného charakteru, ale i před Mezinárodním trestním soudem samotným.

V druhé kapitole je představen současný právní rámec Mezinárodního trestního soudu. Jsou definovány sexuální a genderově motivované zločiny ve smyslu Římského statutu a shrnuta další pravidla, která se vyšetřování a stíhání těchto zločinů týkají, zmíněny jsou i vnitřní politiky

¹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: ONDŘEJ, Jan a Pavel ŠTURMA. Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo. Univerzita Karlova v Praze, 2008. ISBN 978-80-87146-15-6.

² BLUEN, Kelly-Jo. Globalizing Justice, Homogenizing Sexual Violence: The Legacy of the ICTY and ICTR in terms of Sexual Violence. AJIL Unbound [online]. 2016, 110, 214-219 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/globalizing-justice-homogenizing-sexual-violence-the-legacy-of-the-icty-and-ictr-in-terms-of-sexual-violence/AE3AB554ABE39FDB309501D608CA375C>.

³ UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Contribution of the International Criminal Court to the Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes: between Promise and Practice. In: ŠTURMA, Pavel (ed.) The Rome Statute of the ICC at Its Twentieth Anniversary. Achievements and Perspectives. Brill/Nijhoff: Leiden/Boston, 2019, s. 83-105. ISBN: 978-90-04-37939-8.

úřadu žalobce. Na této úpravě v době formování Mezinárodního trestního soudu nepanoval celospolečenský konsenzus a dosažený cíl je tak částečným kompromisem; kapitola proto neopomene vyzdvihnout některé z debat, které přijímání Římského statutu přineslo.

Třetí, poslední kapitola se zabývá odbornou veřejností nejvíce diskutovanými případy Mezinárodního trestního soudu, v nichž bylo o sexuálních a genderově motivovaných zločinech rozhodováno, nebo v nichž tyto zločiny hrály roli. Vzhledem k rozsahu práce nemohou být představeny veškeré případy, které se sexuálních a genderově motivovaných případů týkaly. Diplomová práce proto vybírá pouze některé z nich, které vyvolaly kontroverze, rozsáhlou společenskou a odbornou debatu, či byly z určitého důvodu důležitým milníkem. Ukazuje přístup zejména úřadu žalobce a senátů Mezinárodního trestního soudu k vyšetřování a stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů, označuje nedostatky, jaké tento přístup vykazuje, a věnuje se také vývoji, jakým přístup ke stíhání těchto zločinů prošel. Nakonec zmíní vybrané oblasti, které jsou současně mezinárodním právem nedostatečně regulovány, ale v nichž by Mezinárodní trestní soud mohl ve vztahu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům naplnit své poslání „*skoncovat s beztrestností pachatelů těchto zločinů*“ a „*zajistit trvalou úctu k mezinárodní spravedlnosti*“⁴.

Metody využívané touto prací jsou deskripce a analýza. Deskripce práce využívá zejména při popisu právního rámce Mezinárodního trestního soudu, analýzu poté při hodnocení jeho judikatury. V první, historické kapitole této práce je využito obou metod.

Závěrem je třeba poznamenat, že dostupná literatura k tématu práce je ve velké většině cizojazyčná. S ohledem na přístupnost práce čtenáři byly cizojazyčné zdroje autorkou práce přeloženy, a to včetně přímých citací. Poznámky pod čarou odkazují bezprostředně na zdroje v původním znění.

⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., preambule.

1. Sexuální a genderově motivované zločiny v historickém vývoji

1.1. Vnímání sexuálního násilí před Římským statutem

Sexuální násilí bylo v průběhu historického vývoje mezinárodního humanitárního práva opomíjeno a bagatelizováno. Napříč kulturním i právním prostředím převládaly názory, že „*násilí páchané na ženách [je] přirozenou součástí každé války a ženy jsou válečnou kořistí*“⁵.

Jak uvádí Hýbnerová, ačkoli lze odmítnutí sexuálního násilí nalézt již v odborných textech z pozdního středověku a raného novověku, prvním smluvním nástrojem ochrany před sexuálním násilím se stala až Haagská úmluva o zákonech a obyčejích pozemní války. Tato ochrana však nebyla výslovně stanovena, úmluva obsahuje pouze vágní formulaci „*[c]ti a práv rodiny ... má býti šetřeno.*“⁶

Částečný posun lze zaznamenat v Ženevských úmluvách. Společný článek 3 odst. 1 písm. c) zakazuje „*útoky proti osobní důstojnosti, zejména pokořující a ponižující zacházení*“, článek 27 Ženevské úmluvy o ochraně civilních osob za války (GC IV) pak výslovně upravuje zákaz znásilnění: „*[ž]eny bud'tež zvlášť chráněny proti každému útoku na jejich čest, zejména pak proti znásilnění, proti nucení k prostituci a proti každému nemravnému jednání.*“⁷ Obdobně formulované pravidlo nalezneme i v článku 76 Dodatkového protokolu I a článku 4 odst. 2 písm. e) Dodatkového protokolu II⁸.

Komentář z roku 1958 k článku 27 GC IV uvádí, že odstavec 2 (citován výše) odsuzuje praktiky, k nimž docházelo například během druhé světové války, a výslovně hovoří nejen o znásilnění, ale i o brutálním zacházení všeho druhu, nuceném vstupování do nevěstinců a nakažení pohlavními chorobami. Ačkoli komentář dále explicitně zmiňuje jako příklad útoku na čest ženy znásilnění a nucenou prostituci, ihned dodává „*tedy nucení ženy k nemravnosti násilím nebo výhrůžkami*“⁹.

Přestože lze pozitivně kvitovat, že ochrana proti sexuálnímu násilí v Ženevských úmluvách byla obsažena, způsob, jakým byla formulována (tedy jako chránící oběti proti útokům na čest, osobní či rodinnou, důstojnost a mravnost), zcela znevažoval utrpení obětí, kterým je

⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: ONDŘEJ, Jan a Pavel ŠTURMA. *Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo*. Univerzita Karlova v Praze, 2008. ISBN 978-80-87146-15-6, s. 276.

⁶ Článek 46 přílohy k Úmluvě o zákonech a obyčejích pozemní války z roku 1907.

⁷ Ženevské úmluvy ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války, vyhláška č. 65/1954 Sb.

⁸ Dodatkové protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, sdělení č. 168/1991 Sb.

⁹ „*The Conference listed as examples certain acts constituting an attack on women's honour, and expressly mentioned rape, enforced prostitution, i.e. the forcing of a woman into immorality by violence or threats, and any form of indecent assault.*“ Komentář k GC IV, čl. 27, [online]. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949/article-27/commentary/1958?activeTab=undefined>

působena značná fyzická i duševní újma¹⁰. Nadto, ačkoli je dnes již sexuální násilí považováno za vážné porušení Ženevských úmluv, v době jejich vzniku jako takové označeno nebylo.

1.2. Rozhodovací praxe mezinárodních a smíšených tribunálů ad hoc

1.2.1. K mezinárodním a smíšeným tribunálům v kontextu sexuálních a genderově motivovaných zločinů

Návrhy na vytvoření mezinárodního trestního soudu se objevily již v meziválečném období. První mezinárodní trestní tribunály však byly ustaveny až po druhé světové válce, následovány po dlouhé odmlce tribunály z devadesátých let 20. století¹¹.

Zlomovým přínosem mezinárodních trestních tribunálů pro Rwandu a bývalou Jugoslávii je bezpochyby prolomení vnímání sexuálního násilí jako vedlejšího produktu ozbrojeného konfliktu a položení základů pro zahrnutí sexuálních a genderově motivovaných zločinů do Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Díky tribunálům začalo být sexuální násilí vnímáno jako hodné pozornosti mezinárodního práva¹².

Ačkoli nelze mezinárodním trestním tribunálům pro Rwandu a bývalou Jugoslávii upřít pokrok, kterého ve stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů dosáhly, jejich odkaz není hodnocen bez výhrad.

Objevují se názory, že tribunály přispěly k vnímání sexuálního násilí jako jen a pouze nástroje války, nikoli jako druhu násilí existujícího i mimo ozbrojený konflikt, které je ve válečné situaci pouze zneužito¹³. Uvedené však nelze tribunálům klást za vinu zcela – jakékoli zločiny (tedy i ty sexuální a genderově motivované) stíhané před jakýmkoli mezinárodním tribunálem musí spadat do jeho jurisdikce, která je často blízce navázána na existenci ozbrojeného konfliktu či obdobné situace. Naplnění zvláštních znaků skutkové podstaty konkrétní formy daného zločinu tedy samo o sobě příslušnost mezinárodního trestního tribunálu nezaloží, musí být naplněny i obecné znaky zločinu společné všem jeho formám a splněny další

¹⁰ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: *ONDŘEJ, Jan a Pavel ŠTURMA. Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo*. Univerzita Karlova v Praze, 2008. ISBN 978-80-87146-15-6, s. 283

¹¹ LHOTSKÝ, Jan. *International Criminal Court: jurisdiction over genocide, crimes against humanity and war crimes, including the legal regulation of the crime of aggression*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 14-15. ISBN 978-80-210-6065-4.

¹² BLUEN, Kelly-Jo. Globalizing Justice, Homogenizing Sexual Violence: The Legacy of the ICTY and ICTR in terms of Sexual Violence. *AJIL Unbound* [online]. 2016, 110, 214-219 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/globalizing-justice-homogenizing-sexual-violence-the-legacy-of-the-icty-and-ictr-in-terms-of-sexual-violence/AE3AB554ABE39FDB309501D608CA375C>

¹³ *Ibid.*, s. 216-217.

podmínky. Rozsah případných spáchaných zločinů je tím pro stíhání předmětnou institucí omezen (k tomu v kontextu ICC např. blíže kapitoly 3.7.2 a 3.7.3).

Tato práce si neklade za cíl rozbor skutkových okolností jednotlivých případů projednávaných před mezinárodními a smíšenými trestními tribunály ad hoc. V této kapitole se soustředí zejména na zhodnocení rozhodovací praxe mezinárodních trestních tribunálů a vybraných tribunálů smíšeného typu odbornou veřejností. Krátce bude zmíněna i rozhodovací praxe Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ.

1.2.2. Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ (Tokijský tribunál)

V kontextu sexuálních a genderově motivovaných zločinů je třeba podotknout, že statuty poválečných mezinárodních vojenských tribunálů v Norimberku a pro Dálný východ neobsahovaly žádnou zmínku o znásilnění, ani o jiných sexuálních a genderově motivovaných zločinech¹⁴. Rozhodnutí Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku se navíc, i přes důkazy předložené žalobci z Francie a Sovětského svazu, sexuálním zločinům také nevěnují¹⁵.

Před Tokijským tribunálem však obvinění v této oblasti vznesena byla. Jednalo se o události označované jako znásilnění Nankingu¹⁶. Obvinění však byla velmi obecně formulována a mezi svědky nefigurovala žádná z žen, které byly oběťmi. Zasluhující pozornost je také disentní stanovisko indického soudce Radhabinoda Pala, které čítá přes 1 200 stran¹⁷. Pal se, kromě dalšího, ve svém stanovisku odmítavě staví také k sexuálnímu násilí. Slovo znásilnění užívá pouze v uvozovkách a zpochybňuje i důvěryhodnost svědectví, která označuje za zveličující¹⁸.

V přístupu Tokijského tribunálu k obětem sexuálního násilí se odráží nejen chybějící společenská vůle ke stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů, ale také vliv kulturního prostředí, ve kterém je téma sexuálního násilí tabuizované.

¹⁴ Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy ze dne 8. 8. 1945. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf; Zvláštní prohlášení vrchního velitele spojeneckých sil v Tokiu ze dne 19. 1. 1946. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf

¹⁵ GOLDSTONE, Richard J. Prosecuting Rape as a War Crime. Case Western Reserve Journal of International Law [online]. 2002, 34(3), 277-285 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol34/iss3/2>, s. 279

¹⁶ V anglickém jazyce je událost označována jako „Rape of Nanking“, tedy skutečně jako znásilnění Nankingu, nikoli znásilnění v Nankingu. Již toto označení indikuje rozsah zločinů, které byly spáchány.

¹⁷ Tokijský tribunál, disentní stanovisko Radhabinoda Pala, strany 1-374 dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/712ef9/pdf>, strany 375-741 dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/03dc9b/pdf>, strany 742-1049 dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/2a3d21/pdf>, strany 1050-1235 dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/2a6ce2/pdf>

¹⁸ BROOK, Timothy. The Tokyo Judgment and the Rape of Nanking. The Journal of Asian Studies [online]. 2001, 60(3), 673-700 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2700106?origin=JSTOR-pdf>, s. 688-690.

Tyto důvody vedly i k opomenutí utrpení takzvaných comfort women¹⁹. Je odhadováno, že až 200 000 žen z Koreji, Číny, Filipín a dalších Japonskem okupovaných území bylo uneseno či jinak donuceno a prodáno k nucené prostituci pro Japonskou armádu²⁰. Oběti byly znásilňovány i třicetkrát denně a podrobovány i dalším druhům mučení a krutého zacházení²¹. Pozornost začala být problematice comfort women věnována až v 90. letech 20. století²².

1.2.3. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR)

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu je, v oblasti stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů, veřejností hodnocen velmi kladně pro rozhodnutí ve věci *Akayesu*²³, ve kterém jako první mezinárodní trestní tribunál vynesl odsuzující rozsudek nejen za genocidu jako takovou, ale i za genocidu spáchanou prostřednictvím znásilnění²⁴, a také za znásilnění jako zločinu proti lidskosti²⁵. Jakkoli pozitivně je však přijímán dopad rozhodnutí ve věci *Akayesu*²⁶, další rozhodnutí ICTR byla v porovnání s ním označena spíše za zklamání²⁷.

Ani původní obžaloba v případě *Akayesu* přitom sexuální zločiny nezahrnovala, a to i přes rozsáhle zdokumentované případy znásilnění²⁸. V průběhu řízení před senátem první instance byly však k podání svědectví o jiných zločinech předvolány svědkyně, které o sexuálním násilí spontánně vypovídaly, a žalobce byl ve světle těchto svědectví soudkyní

¹⁹ MIN, Pyong Gap. Korean “Comfort Women”: The Intersection of Colonial Power, Gender, and Class. *Gender & Society* [online]. 2003, 17(6), 938-957 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0891243203257584>, s. 947-951.

²⁰ HENRY, Nicola. Memory of an Injustice: The “Comfort Women” and the Legacy of the Tokyo Trial. *Asian Studies Review* [online]. 2013, 37(3), 361-380 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/10357823.2013.771770>, s. 366.

²¹ MIN, Pyong Gap. Korean “Comfort Women”: The Intersection of Colonial Power, Gender, and Class. *Gender & Society* [online]. 2003, 17(6), 938-957 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0891243203257584>, s. 941.

²² ASKIN, Kelly Dawn. Comfort women – Shifting shame and stigma from victims to victimizers. *International Criminal Law Review* [online]. 2001, 1(1-2), 5-32 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/1/1-2/article-p5_2.xml?language=en, s. 21-27.

²³ ICTR, *Prokurátor v. Akayesu*. ICTR-96-4-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 9. 1998.

²⁴ *Ibid.*, odst. 731-734.

²⁵ *Ibid.*, odst. 685-696.

²⁶ K tomu srov. např. ASKIN, Kelly Dawn. A Decade of the Development of Gender Crimes in International Courts and Tribunals: 1993 to 2003. *Human Rights Brief* [online]. 2004, 11(3), 16-19 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/hrbrief/vol11/iss3/5/>, s. 17; srov. též COPELON, Rhonda. Gender Crimes as War Crimes: Integrating Crimes against Women into International Criminal Law. *McGill Law Journal* [online]. 2000, 46(1), 217-240 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://giwps.georgetown.edu/resource/gender-crimes-as-war-crimes-integrating-crimes-against-women-into-international-criminal-law/>, s. 227.

²⁷ ASKIN, Kelly Dawn. Gender Crimes Jurisprudence in the ICTR: Positive Developments. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2005, 3(4), 1007-1018 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jicj3&div=78&id=&page=>, s. 1007-1008.

²⁸ ASKIN, Kelly Dawn. A Decade of the Development of Gender Crimes in International Courts and Tribunals: 1993 to 2003. *Human Rights Brief* [online]. 2004, 11(3), 16-19 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/hrbrief/vol11/iss3/5/>, s. 17.

senátu první instance vyzván k doplnění obžaloby²⁹. Bylo podotknuto, že uvnitř úřadu žalobce i po učiněné výzvě chyběla vůle obžalobu doplnit a stalo se tak až po soustavném tlaku lidskoprávních organizací³⁰.

Případ *Akayesu* ukazuje důležitou roli obětí a dalších svědků, kterou ve stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů hrají – sexuální násilí totiž zůstává často neoznámeno. Od podání svědectví oběti sexuálních zločinů ve Rwandě odrazovaly nejen kulturní zvyklosti³¹, dle kterých je veřejně hovořit o sexuálním násilí považováno za nepřijatelné, ale i vyloučení ze společnosti po podání svědectví a hrozby dalším násilím³². Oběti odrazuje i potřeba určité formality a struktury výpovědi, s čímž nemají zkušenost, a znevažování jich samotných i jejich prožitků obhajobou³³.

Pravděpodobně nejčastěji v odborné literatuře zmiňovaným přínosem rozhodnutí *Akayesu* je však definice znásilnění. Tribunál v rozhodnutí první instance uvedl, že v mezinárodním právu neexistuje všeobecně uznávaná definice znásilnění, a zatímco vnitrostátní právní řády jej zpravidla definují jako nedobrovolný pohlavní styk, pro jeho účely je tato definice příliš úzká, neboť „*různé formy znásilnění mohou zahrnovat také proniknutí pomocí předmětů či [zne]užití tělesných otvorů, které nejsou považovány z podstaty věci za sexuální*“³⁴.

Tribunál proto odmítl „mechanický popis“ předmětů a částí těla a (poprvé v historii na poli mezinárodního práva) přistoupil k definici znásilnění jako „*fyzického útoku sexuální povahy, který je na osobě spáchán za donucujících okolností*“. Neopomněl ani definici sexuálního násilí, které definoval jako „*jakýkoli čin sexuální povahy spáchaný na osobě za donucujících okolností*“, přičemž uvedl, že „*sexuální násilí není limitováno na fyzický zásah do sféry lidského těla, ale může se jednat i o situace, ve kterých k fyzickému kontaktu nedochází*“³⁵.

Právě uvedená široká, „nemechanická“ definice znásilnění bývá uváděna jako největší přínos nejen citovaného rozhodnutí, ale celého Tribunálu³⁶. V další rozhodovací praxi nejen

²⁹ Významnou roli v této výzvě k doplnění sehrála jediná žena soudkyně v senátu; COPELON, Rhonda. Gender Crimes as War Crimes: Integrating Crimes against Women into International Criminal Law. *McGill Law Journal* [online]. 2000, 46(1), 217-240 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://giwps.georgetown.edu/resource/gender-crimes-as-war-crimes-integrating-crimes-against-women-into-international-criminal-law/>, s. 225.

³⁰ Ibid.

³¹ KOOMEN, Jonneke. “Without These Women, the Tribunal Cannot Do Anything”: The Politics of Witness Testimony on Sexual Violence at the International Criminal Tribunal for Rwanda. *Journal of Women in Culture and Society* [online]. 2013, 38(2), 253-277 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/667200>, s. 265-266.

³² Ibid., s. 258.

³³ Ibid., s. 266-267.

³⁴ ICTR, *Prokurátor v. Akayesu*. ICTR-96-4-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 9. 1998, odst. 686.

³⁵ Ibid., odst. 687-688.

³⁶ K tomu srov. např. ASKIN, Kelly Dawn. Gender Crimes Jurisprudence in the ICTR: Positive Developments. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2005, 3(4), 1007-1018 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z:

Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, ale také pro Jugoslávii a v jejich společné odvolací instanci byla definice dále přezkoumávána, doplňována a pozměňována.

Tato navazující rozhodovací praxe byla velmi proměnlivá. Na rozdíl od rozhodnutí *Akayesu* nejprve ICTY jako prvek znásilnění vyžadoval nátlak, násilí či hrozbu násilí³⁷; později uvedl, že rozhodující je absence svobodného souhlasu³⁸. Zlomový pro ustálení definice byl případ *Gacumbitsi*³⁹, projednávaný před ICTR. Odvolání v případě *Gacumbitsi*⁴⁰ poskytlo odvolací instanci možnost vrtkavou praxi usměrnit, když se zabývalo nutností (ne)existence souhlasu oběti jako znaku skutkové podstaty a s tím související povinností prokázat existenci nesouhlasu či neexistence souhlasu. Odvolací instance uzavřela, že přestože nesouhlas oběti je znkem znásilnění, a tedy je úlohou žalobce nesouhlas oběti prokázat, ten může být dán i prostředím v němž existuje nátlak, který udělení svobodného souhlasu vylučuje⁴¹.

V návaznosti na toto rozhodnutí byla přednesena otázka, nakolik je taková „fixace“ na ne(souhlas) oběti vhodná. Podle Alison Cole jsou znásilnění stíhatelná na poli mezinárodního práva obvykle doprovázena nerovnými vztahy mezi jednotlivci, jež vyvěrají z existence ozbrojeného konfliktu. Navrhuje tedy upřít pozornost primárně na okolnosti, které zločin provází, a které mohou udělení svobodného souhlasu vylučovat, nikoli primárně na souhlas jako takový⁴².

Rozhodovací praxe ICTR v oblasti sexuálních a genderově motivovaných zločinů jako celek je však odbornou veřejností hodnocena pozitivně⁴³. Základy, které stíháním sexuálních

<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jicj3&div=78&id=&page=>, srov. též UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Vývoj mezinárodního trestního práva v kontextu kriminalizace sexuálního násilí. In: *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 137-180. ISBN 978-80-7598-761-7., srov. též HÝBNEROVÁ, Stanislava. Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: ONDŘEJ, Jan a Pavel ŠTURMA. *Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo*. Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 276-290. ISBN 978-80-87146-15-6.

³⁷ ICTY, *Prokurátor v. Anto Furundžija*. IT-95-17/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 10. 12. 1998, odst. 185.

³⁸ ICTY, *Prokurátor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic*. IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 22. 2. 2001, odst. 460.

³⁹ ICTR, *Prokurátor v. Gacumbitsi*. ICTR-2001-64-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 17. 6. 2004.

⁴⁰ ICTR, *Prokurátor v. Gacumbitsi*. ICTR-2001-64-A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 7. 7. 2006.

⁴¹ *Ibid.*, odst. 147-157.

⁴² COLE, Alison. Prosecutor v. Gacumbitsi: The New Definition for Prosecuting Rape Under International Law. *International Criminal Law Review* [online]. 2008, 8(1-2), 55-85 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/8/1-2/article-p55_2.xml, s. 73-79.

⁴³ ASKIN, Kelly Dawn. Gender Crimes Jurisprudence in the ICTR: Positive Developments. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2005, 3(4), 1007-1018 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jicj3&div=78&id=&page=>, s. 1017-1018; srov. též HÝBNEROVÁ, Stanislava. Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: ONDŘEJ, Jan a Pavel ŠTURMA. *Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo*. Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 290. ISBN 978-80-87146-15-6.

a genderově motivovaných zločinů položily ICTR a ICTY, se odráží nejen v Římském statutu, ale mají vliv i na rozhodování ICC ⁴⁴.

1.2.4. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY)

ICTY, obdobně jako ICTR, otevřel cestu ke stíhání sexuálního a genderově motivovaného násilí na mezinárodní úrovni ⁴⁵. Stojí za zmínku, že v téměř polovině případů projednávaných před ICTY zahrnovala obžaloba obvinění ze sexuálního násilí ⁴⁶.

Bývá zdůrazňováno, jednání pachatelů byla často nejen sexuálního charakteru, ale také genderově anebo etnicky motivována. Žádná z těchto kategorií však nemá „přednost“ a nemělo by být zapomínáno na všechny aspekty, přičemž žádné z nich se vzájemně nevyklučují a jediný akt tak může být sexuálním a genderově i etnicky motivovaným zločinem. V přístupu ICTY ke „kategorizaci“ zločinu jsou spatřovány nedostatky, když byl obvykle zdůrazňován sexuální charakter útoku a etnický původ obětí, ale nikoli genderová motivovanost zločinů ⁴⁷.

Zajímavostí také je, že Statut ICTY ⁴⁸ pracuje se znásilněním (jako jediným výslovně uvedeným sexuálním či genderově motivovaným zločinem) pouze jako se zločinem proti lidskosti. Tato skutečnost bývá často kritizována jako nedostatek Statutu ICTY, lze se však setkat i s názory, že opomenutí jej výslovně zahrnout i jako válečné zločiny se ve výsledku ukázalo být šťastné, neboť napomohlo k rozvoji vnímání sexuálního násilí nejen jako samostatné formy zločinů, ale také jako druhu jiných forem zločinů ⁴⁹.

Jiní autoři ovšem poukazují na to, že takovéto podřazení sexuálního násilí pod jednotlivé formy zločinů bylo žalobcem prováděno odlišně v případě obětí – mužů a obětí – žen. Zatímco

⁴⁴ K tomu např. BRADY, Helen. The power of precedents: using the case law of the ad hoc international criminal tribunals and hybrid courts in adjudicating sexual violence and gender-based crimes at the ICC. Australian journal of human rights [online]. Routledge, 2012, 18(2), 75-108 [cit. 2023-06-06]. ISSN 1323-238X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323-238X.2012.11882108>

⁴⁵ ISAAC, Maike a Olga JURASZ. Towards an Intersectional Understanding of Conflict-Related Sexual Violence: Gender, Sexuality, and Ethnicity at the ICTY. International criminal law review [online]. 2018, 18(5), 853-882 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/18/5/article-p853_853.xml?language=en, s. 853.

⁴⁶ Crimes of Sexual Violence: In Numbers. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. 2016 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence/in-numbers>

⁴⁷ ISAAC, Maike a Olga JURASZ. Towards an Intersectional Understanding of Conflict-Related Sexual Violence: Gender, Sexuality, and Ethnicity at the ICTY. International criminal law review [online]. 2018, 18(5), 853 - 882 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/18/5/article-p853_853.xml?language=en, s. 879-881.

⁴⁸ Statut ICTY, Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827 (1993), dostupné také na URL https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf (Rezoluce), https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_re808_1993_en.pdf (Statut)

⁴⁹ COPELON, Rhonda. Gender Crimes as War Crimes: Integrating Crimes against Women into International Criminal Law. McGill Law Journal [online]. 2000, 46(1), 217-240 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://giwps.georgetown.edu/resource/gender-crimes-as-war-crimes-integrating-crimes-against-women-into-international-criminal-law/>, s. 229-231.

v případě obětí – mužů spadalo sexuální násilí pod porušení válečných zákonů či zvyklostí (čl. 3 Statutu ICTY), zločiny proti lidskosti (čl. 5 Statutu ICTY) a závažná porušení Ženevských úmluv (čl. 2 Statutu) s přibližně vyrovnanou četností, v případě obětí – žen byla závažná porušení Ženevských úmluv zastoupena podstatně méně⁵⁰.

Kromě nerovností v kategorizaci zločinů byla tribunálu vytčena i dle některých autorů přílišná míra pozornosti, kterou ICTY věnoval sexuálnímu násilí páchanému na mužích. Přestože v průběhu konfliktu byly ženy jeho oběťmi častěji, četnost bodů obžaloby zahrnujících sexuální násilí byla pro obě pohlaví shodná⁵¹. Jiní kritici pak tribunálu vytýkají nekonzistentnost při subsumpci sexuálního násilí páchaného na mužích pod jiné zločiny, zdrženlivost při jeho označení jako znásilnění a také nedůsledné oddělení sexuálního násilí od násilných aktů jiného typu⁵².

Nelze však uzavřít, že je ICTY odbornou veřejností hodnocen pouze negativně. Naopak, i výše citované kritické práce jeho celkový přínos hodnotily kladně. Přínos Tribunálu na poli stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů je, stejně jako přínos Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, nezpochybnitelný. Tribunál ukázal, že sexuální a genderově motivované zločiny považuje za závažné a že zasluhují mezinárodní pozornost, a to bez ohledu na pohlaví či gender oběti. Důkazem vnímané závažnosti je i případ *Furundžija*⁵³, ve kterém bylo stíháno sexuální násilí spáchané na jediné oběti v jediný den⁵⁴.

Přestože lze tento případ vnímat kladně pro ukázkou důležitosti tohoto druhu zločinů, důsledky, které vyvolal, bez výhrad přijmout nelze. V průběhu řízení bylo obhajobou požádáno o vyškrtnutí svědectví oběti ze záznamu, neboť v důsledku vytrpěného násilí trpěla posttraumatickou stresovou poruchou a využila psychologické pomoci. Tribunál sice vyškrtnutí svědectví odmítl, ale udělil obhajobě právo vyžádat si veškeré lékařské a terapeutické záznamy

⁵⁰ CAMPBELL, Kirsten. The Gender of Transitional Justice: Law, Sexual Violence and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *The International Journal of Transitional Justice* [online]. 2007, 1(3), 411-432 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ijtj/article-abstract/1/3/411/2356919>, s. 425-426.

⁵¹ Ibid., s. 422-425.

⁵² ISAAC, Maike a Olga JURASZ. Towards an Intersectional Understanding of Conflict-Related Sexual Violence: Gender, Sexuality, and Ethnicity at the ICTY. *International criminal law review* [online]. 2018, 18(5), 853-882 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/18/5/article-p853_853.xml?language=en, s. 871-874.

⁵³ ICTY, *Prokurátor v. Anto Furundžija*. IT-95-17/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 10. 12. 1998.

⁵⁴ Blíže k rozboru případu srov. např. ASHKIN [sic], Kelly Dawn. Commentary: The International War Crimes Trial of Anto Furundžija: Major Progress Toward Ending the Cycle of Impunity for Rape Crimes. *Leiden Journal of International Law* [online]. 1999, 12(4), 935-955 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/abs/commentary-the-international-war-crimes-trial-of-anto-furundzija-major-progress-toward-ending-the-cycle-of-impunity-for-rape-crimes/9CC9D3754BFAD8DB8EF981A72ACA70B1>

o oběti, a to bez určení jakýchkoli omezení⁵⁵. Přestože předmětné svědectví nakonec bylo připuštěno, tribunál se proti této argumentační linii obhajoby nedostatečně vymezil, což, kromě zásahu do soukromí této oběti, mělo dopad i v dalších případech – nejméně jedna z žalobkyň ICTR později přiznala zdrženlivost v poskytování psychologické pomoci obětem z obavy, že jejich svědectví nebude bráno jako věrohodné⁵⁶. Pro ochranu obětí a poskytnutí tolik potřebné terapeutické pomoci mohlo být uděláno více.

Závěrem této podkapitoly nelze vynechat značně turbulentní vývoj definice znásilnění, který se (nejen) před ICTY odehrál. Jako první se tvorbou definice znásilnění zabýval ICTR v případě *Akayesu*. Tuto definici (fyzický útok sexuální povahy, který je na osobě spáchán za donucujících okolností, viz předchozí kapitola) v úvodu své rozhodovací praxe přejal i ICTY (případ *Čelebići camp*⁵⁷). Později, v případě *Furundžija*⁵⁸, se však tribunál rozhodl znásilnění definovat znovu a jinak.

Tribunál přistoupil k mechanické definici znásilnění jako „*i sebemenší sexuální proniknutí do vaginálního či análního otvoru oběti penisem útočníka nebo jiným předmětem užitým útočником, nebo i sebemenšího sexuálního proniknutí do úst oběti penisem útočníka*“, pokud cokoli z uvedeného bylo „*provedeno nátlakem, násilím, nebo hrozbou násilí vůči oběti či třetí osobě*“⁵⁹.

V dalším případě, *Kunarac*, ICTY opět definici pozměnil, když podotkl, že v případě *Furundžija* je znásilnění definováno úžeji než mezinárodní právo vyžaduje, neboť nátlak, násilí, nebo hrozba násilí nejsou jedinými případy, které zakládají nesouhlas či nedobrovolnost na straně oběti⁶⁰. Případ *Kunarac* proto jako znak skutkové podstaty nátlak, násilí, nebo hrozbu násilí odmítl a rozhodl se přistoupit ke znaku absence souhlasu⁶¹. Odvolací instance rozhodnutí senátu první instance potvrdila a zdůraznila, že ačkoli násilí sice prokazuje absenci souhlasu, není bez dalšího znakem skutkové podstaty znásilnění⁶².

⁵⁵ ASKIN, Kelly Dawn. Sexual Violence in Decisions and Indictments of the Yugoslav and Rwandan Tribunals: Current Status. *The American Journal of International Law* [online]. 1999, 93(1), 97-123 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2997957>, s. 111-113.

⁵⁶ KOOMEN, Jonneke. “Without These Women, the Tribunal Cannot Do Anything”: The Politics of Witness Testimony on Sexual Violence at the International Criminal Tribunal for Rwanda. *Journal of Women in Culture and Society* [online]. 2013, 38(2), 253-277 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/667200>, s. 273.

⁵⁷ ICTY, *Prokurátor v. Mucić et al.* IT-96-21-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 16. 11. 1998.

⁵⁸ ICTY, *Prokurátor v. Anto Furundžija*. IT-95-17/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 10. 12. 1998.

⁵⁹ ICTY, *Prokurátor v. Anto Furundžija*. IT-95-17/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 10. 12. 1998, odst. 185.

⁶⁰ ICTY, *Prokurátor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic*. IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 22. 2. 2001, odst. 438.

⁶¹ *Ibid.*, odst. 463.

⁶² ICTY, *Prokurátor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic*. IT-96-23 & IT-96-23/1-A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 12. 6. 2002, odst. 129.

Absencí souhlasu se později odvolací instance blíže zabývala v případě *Gacumbitsi* (viz kapitola 1.2.3) ⁶³.

1.2.5. Zvláštní soud pro Sierra Leone (SCSL)

V porovnání se statuty ICTR a ICTY obsahuje Statut SCSL ⁶⁴ nejen širší škálu výslovně uvedených sexuálních a genderově-motivovaných zločinů ⁶⁵, ale obsahuje i pravidlo pro výběr prokurátorů a vyšetřovatelů s přihlédnutím ke zkušenostem s genderovými zločiny ⁶⁶. Je nutné podotknout, že v době vzniku Statutu SCSL již byl přijat Římský statut a při jejich porovnání lze nalézt poměrně vysokou míru inspirace.

Přestože je formulace Statutu SCSL přijímána odbornou veřejností veskrze pozitivně, lze nalézt i nedostatky, jako například absenci pravidla pro výběr soudců s přihlédnutím ke genderové vyrovnanosti soudu. Někteří autoři, ačkoli v ostatních ohledech vyzdvihují formální pravidla i skutečný přístup soudu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům a jejich obětem, věří, že přítomnost žen soudkyň je důležitá pro zajištění šetrného přístupu k obětem a lepšího pochopení jejich utrpení. Pokazuje se přitom i na důležitou roli, jakou žena soudkyně sehrála v případě *Akayesu* před ICTR ⁶⁷.

Nedokonalostí SCSL jsou dále velmi omezené výsledky ve smyslu tzv. tranziční justice (transitional justice). Soudu nebyla dána možnost přiřknout obětem (nejen sexuálních a genderově motivovaných zločinů) finanční odškodnění a také postrádá ve svém statutu i jednacím a důkazním řádu ustanovení o účasti obětí na řízení; ty se tedy před soudem mohly objevit pouze v roli svědků. K následné implementaci celospolečenských opatření taktéž téměř nedošlo ⁶⁸. Ačkoli je samotný přístup zaměstnanců SCSL a dalších zúčastněných osob k obětem sexuálních a genderově motivovaných v odborné literatuře vyzdvihován, tyto chybějící mechanismy nejen nijak neusnadňují návrat obětí do společnosti, ale ani jim neposkytují vnitřní zadostiučinění tím, že by byly vyslyšeny.

⁶³ K vývoji definice znásilnění srov. např. COLE, Alison. Prosecutor v. Gacumbitsi: The New Definition for Prosecuting Rape Under International Law. *International Criminal Law Review* [online]. 2008, 8(1-2), 55-85 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/8/1-2/article-p55_2.xml

⁶⁴ Statut SCSL, v souladu se smlouvou mezi OSN a vládou Sierra Leone, dostupné také na URL <https://www.rscsl.org/Documents/scsl-statute.pdf>

⁶⁵ Ibid., čl. 2 písm. g; čl. 3 písm. e; čl. 5 písm. a.

⁶⁶ Ibid., čl. 15 bod 4.

⁶⁷ K tomu srov. např. DAMGAARD, Ciara. The Special Court for Sierra Leone: Challenging the Tradition of Impunity for Gender-based Crimes? *Nordic Journal of International Law* [online]. 2004, 73(4), 485-503 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/nord/73/4/article-p485_4.xml, s. 496-497.

⁶⁸ WILLIAMS, Sarah a Jasmine OPDAM. The unrealised potential for transformative reparations for sexual and gender-based violence in Sierra Leone. *The International Journal of Human Rights* [online]. 2017, 21(9), 1281-1301 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360020?journalCode=fjhr20>

I přes uvedené nelze opomenout značný přínos, který SCSL pro mezinárodní potírání sexuálních a genderově motivovaných zločinů představuje. Zvláštní soud pro Sierra Leone se totiž stal prvním mezinárodním tribunálem, před kterým byla vznesena obžaloba a který později vynesl odsuzující rozhodnutí za zločin nuceného manželství jako zločinu proti lidskosti ve formě jiného nelidského činu⁶⁹. Přestože je uvedené zpravidla označováno za největší přínos SCSL, i zde se objevuje několik otázek, na něž není zcela jasná odpověď.

Jednou z nich je samotné označení „nucené manželství“. Vycházejíc zejména z argumentace v různých rozhodnutích SCSL, byla představena polemika s označeními „nucené manželství“ a „manželské otroctví“. Vzhledem k absenci svobodné vůle, která je uzavření skutečného manželství vyžadována, nelze hovořit o manželství z pohledu práva a označení neobsahující termín manželství by se tedy mohlo zdát jako vhodnější. Na druhou stranu, přestože nucené manželství zdánlivě zahrnuje různé formy otroctví (sexuálního charakteru a ve formě nucených domácích prací), nejedná se o jeho jediné prvky, a označení manželské otroctví je proto není schopno správně vystihnout⁷⁰.

Bylo by také nesprávné vnímat nucené manželství jako zločin čistě sexuálního charakteru. Nucené manželství samozřejmě zahrnuje i prvky sexuálního otroctví, je však třeba mít na paměti, že „manželky“ na rozdíl od sexuálních otrokyň zastávají i další role, tedy kromě sexuálního uspokojení jsou nuceny poskytovat pachateli i péči o domácnost či vychovávají (společné) děti. Oběti je působena újma nejen fyzické a duševní povahy sexuálním zneužíváním, ale duševní újma je dále prohloubena jejím nedobrovolným postavením „manželky“. Návrat do společnosti je pro takto „provdané“ ženy následně také značně ztížen⁷¹.

Na rozdíly mezi nuceným manželstvím a sexuálním otroctvím upozorňují i další autoři. Pokud by nucené manželství bylo pouze souhrnem různých druhů otroctví či jiných zločinů, nebylo by třeba jej vytvářet jako novou formu zločinu, ale bylo by možné jej stíhat jako předmětné jednotlivé zločiny tvořící jeho prvky. Nucené manželství má ovšem přesah za „pouhé“ fyzické projevy. Nucené manželství totiž, jak je popsáno výše, představuje útok nejen na oběť, nýbrž i na institut manželství jako hodnotu sdílenou napříč mnoha kulturami, a také

⁶⁹ SCSL, *Prokurátor v. Issa Hassan Sesay, Morris Kallon and Augustine Gbao (případ RUF)*, SCSL-04-15-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 3. 2009.

⁷⁰ OOSTERVELD, Valerie. Evaluating the Special Court for Sierra Leone's Gender Jurisprudence. In: *Charles Chernor JALLOH, ed. The Sierra Leone Special Court and its Legacy: The Impact for Africa and International Criminal Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 234-259 [cit. 2023-08-11]. ISBN 9781139248778. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/sierra-leone-special-court-and-its-legacy/evaluating-the-special-court-for-sierra-leones-gender-jurisprudence/A6B83D0E2AC352E00948D5A9757B8092>, s. 244-253.

⁷¹ UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Vývoj mezinárodního trestního práva v kontextu kriminalizace sexuálního násilí. In: *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 154-161. ISBN 978-80-7598-761-7.

pokračuje v působení újmy oběti nejen v době, kdy je součástí rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu ⁷², ale i poté, co takový útok skončí. Oběť, „manželka“ či „manžel“, totiž utrpí i změny ve svém právním, společenském či náboženském postavení, které jsou s uzavřením manželství svázány ⁷³.

Přestože odpovědi na všechny tyto otázky a mnoho dalších stále chybí, SCSL vytvořil první masu judikatury v této oblasti, která může sloužit jako podklad budoucím rozhodnutím jiných orgánů mezinárodního soudnictví.

1.2.6. Zvláštní senáty soudů v Kambodži (ECCC)

Zvláštní senáty soudů v Kambodži jsou, v porovnání s dříve zmíněnými institucemi, specifické zejména dlouhou dobou mezi událostmi, na než se vztahuje časová působnost, a vytvořením orgánu, který tuto působnost vykonává. Zvláštní senáty byly ustaveny dohodou ⁷⁴ mezi OSN a vládou Kambodži v roce 2003 s působností nad zločiny spáchanými mezi 17. dubnem 1975 a 6. lednem 1979.

S časovou působností v relativně vzdálené minulosti přitom souvisí i problematika působnosti věcné, kdy mezinárodní právo na poli sexuálních a genderově motivovaných zločinů mezitím prošlo značnými proměnami. Zvláštním senátům byla přiřknuta pravomoc projednávat zločiny stanovené výše uvedenou smlouvou, které byly spáchaný ve výše uvedeném období, zároveň ale takové zločiny v souladu se zásadou *nullum crimen sine lege* musely být proti právu již v době, kdy byly spáchaný.

Tímto problémem se zabývala i odvolací instance ECCC v případě *001*, konkrétně při posouzení, zda v roce 1975 bylo znásilnění na mezinárodním poli či v Kambodži zakázáno jako zločin proti lidskosti. Právní rámec ECCC v problematice věcné působnosti odkazuje na jiné dokumenty ⁷⁵, v případě zločinů proti lidskosti pak na Římský statut, který znásilnění jako zločin proti lidskosti obsahuje ⁷⁶. Odvolací instance ovšem došla k závěru, že znásilnění v roce 1975 bylo sice zakázáno jako válečný zločin, jako zločin proti lidskosti v této době „ještě

⁷² Rozsáhlý nebo systematický útok zaměřený proti civilnímu obyvatelstvu je společným znakem zločinů proti lidskosti.

⁷³ SCHARF, Michael P. Forced Marriage as a Separate Crime against Humanity. In: *Charles Chernor JALLOH, ed. The Sierra Leone Special Court and its Legacy: The Impact for Africa and International Criminal Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press 2014, s. 193-214 [cit. 2023-08-11]. ISBN 9781139248778. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/sierra-leone-special-court-and-its-legacy/forced-marriage-as-a-separate-crime-against-humanity/8C0DBF20AC13424CD8FDE30E5B569426>, s. 206-211.

⁷⁴ Smlouva mezi OSN a vládou Kambodži ze dne 6. 6. 2003, dostupné také na URL https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/legal-documents/Agreement_between_UN_and_RGC.pdf

⁷⁵ *Ibid.*, čl. 9.

⁷⁶ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7 odst. 1 písm. g).

nevykrytalizovalo“⁷⁷. Jeho stíhání jako výslovně pojmenované formy zločinu proti lidkosti tak bylo tímto rozhodnutím vyloučeno – bylo však možné jej stíhat jako jiné formy zločinů⁷⁸. Stíhání nuceného těhotenství a nuceného oplodnění, dalších zločinů výslovně pojmenovaných Římským statutem, bylo v jiném rozhodnutí vyloučeno úplně⁷⁹.

Zvláštním senátům je často vytýkán úzký okruh sexuálních a genderově motivovaných zločinů, kterými se zabíraly⁸⁰. Tato skutečnost nejspíše vyvěrala z nesprávné představy, že v období vlády Rudých Khmerů nebylo sexuální násilí rozsáhle pácháno, jako důvod je ale uváděno i nízké zastoupení žen zaměstnankyň ECCC a absence pravidla o zahrnutí odborníků na genderovou problematiku⁸¹. Přestože ECCC usnadnily společenskou debatu o sexuálních a genderově motivovaných zločinech v Kambodži, snahu o změnu v přístupu kambodžské společnosti k těmto zločinům vyvíjely spíše nevládní a občanské organizace⁸².

Z anonymních rozhovorů, které se zaměstnanci a dalšími osobami účastnicími se řízení před ECCC vedly Emma Palmer a Sarah Williams, vyplynulo, že v počátcích fungování Zvláštních senátů soudů v Kambodži existoval odpor ke stíhání nucených manželství, a to zejména ze strany národních aktérů. Nucená manželství totiž byla tak běžná, že je společnost nepovažovala za zločin⁸³. Přestože ke stíhání nucených manželství a dalších sexuálních a genderově motivovaných zločinů později došlo, respondenti provedených rozhovorů uvedli, že tomu tak bylo proto, že zaměstnanci se touto cestou snažili o kariérní postup na mezinárodní scéně, nebo že pocítovali tlak k takovým stíháním přistoupit⁸⁴.

Stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů probíhalo v poměrně omezeném rozsahu – stíháno bylo znásilnění jako zločin proti lidkosti ve formě mučení v případě 001⁸⁵

⁷⁷ ECCC, *Případ 001*. 001/18-07-2007-ECCC/SC, rozhodnutí odvolací instance ze dne 3. 2. 2012, odst. 176.

⁷⁸ *Ibid.*, odst. 184-212.

⁷⁹ ECCC, *Konsolidované rozhodnutí o žádostech o stíhání zločinů nuceného těhotenství a nuceného oplodnění*. 004/07-09-2009-ECCC-OCIJ, rozhodnutí ze dne 13. 6. 2016.

⁸⁰ Srov. např. DE LANGIS, Theresa. A Missed Opportunity, A Last Hope? Prosecuting Sexual Crimes Under the Khmer Rouge Regime. *Cambodia Law & Policy Journal* [online]. 2014, 1(2), 39-44 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://cambodialpj.org/article/a-missed-opportunity-a-last-hope-prosecuting-sexual-crimes-under-the-khmer-rouge-regime/>

⁸¹ PALMER, Emma a Sarah WILLIAMS, 2017. A “shift in attitude”? Institutional change and sexual and gender-based crimes at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. *International Feminist Journal of Politics* [online]. 19(1), 22-38 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616742.2017.1283247>, s. 25-27.

⁸² SZABLEWSKA, Natalia a Olga JURASZ. Sexual and gender-based violence: the case for transformative justice in Cambodia. *Global Change, Peace & Security* [online]. 2018, 31(3), 263-282 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14781158.2018.1538117?journalCode=cpar20>, s. 278-280.

⁸³ PALMER, Emma a Sarah WILLIAMS, 2017. A “shift in attitude”? Institutional change and sexual and gender-based crimes at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. *International Feminist Journal of Politics* [online]. 19(1), 22-38 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616742.2017.1283247>, s. 27.

⁸⁴ *Ibid.*, s. 32.

⁸⁵ ECCC, *Případ 001*. 001/18-07-2007-ECCC/SC, rozhodnutí odvolací instance ze dne 3. 2. 2012.

a nucená manželství a znásilnění spáchaná v rámci těchto manželství jako zločin proti lidskosti ve formě jiných nelidských činů v případě 002/02⁸⁶. ECCC přitom disponovaly důkazy i o dalších zločinech se sexuálními a genderově motivovanými aspekty, ale tyto zločiny buď nebyly projednány vůbec, nebo byly projednány pouze v rovině nezohledňující jejich sexuální či genderovou povahu⁸⁷.

Je přitom zvláštní, že přestože ECCC judikovaly, že oběťmi nucených manželství byly ženy „manželky“ i muži „manželé“, následná nucená konzumace manželství byla posouzena jako znásilnění pouze s oběťmi ženami („manželkami“) a muži („manželé“) nebyli považováni za oběti nuceného sexuálního styku, ať už označeného jako znásilnění či jako jiného nelidského činu⁸⁸. Rozhodnutí v případě 002/02 bylo nejen z tohoto důvodu, ale i pro nezahrnutí sexuálních zločinů spáchaných mimo nucené manželství, nucené reprodukce či nucené genderové konformity označeno přímo za „zpátečnické“⁸⁹. Přes popsanou nerovnost v přístupu k obětem různých pohlaví jako obětem znásilnění v rámci nucených manželství lze jako první, i když zcela nedostatečný krok správným směrem spatřovat alespoň to, že muži jsou vnímáni jako oběti nucených manželství jako takových⁹⁰.

Ačkoli je vyzdvihováno rozsáhlé zapojení obětí do soudního procesu⁹¹, ECCC jsou v odborné literatuře hodnoceny ve vztahu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům spíše negativně. Někteří z výše citovaných autorů vzkládali naděje na změnu do případů 003 a 004, u obou však bylo rozhodnuto o ukončení vyšetřování⁹² a judikatura ECCC v tomto ohledu tak dále rozvinuta nebude.

⁸⁶ ECCC, *Případ 002/02*. 002/19-09-2007-ECCC/SC, rozhodnutí odvolací instance ze dne 23. 12. 2022.

⁸⁷ WILLIAMS, Sarah a Emma PALMER. The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: Developing the Law on Sexual Violence? *International Criminal Law Review* [online]. 2015, 15(3), 452-484 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/15/3/article-p452_2.xml, s. 464-471.

⁸⁸ ECCC, *Případ 002/02*. 002/19-09-2007/ECCC/TC, rozhodnutí první instance ze dne 16. 11. 2018, odst. 3701.

⁸⁹ GREY, Rosemary. Seen and unseen: sexual and gender-based crimes in the Khmer Rouge Tribunal's Case 002/02 judgment. *Australian Journal of Human Rights* [online]. 2019, 25(3), 466-487 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323238X.2019.1704543?journalCode=rjhu20>, s. 480.

⁹⁰ ELANDER, Maria. Prosecuting the Khmer Rouge Marriages. *Australian Feminist Law Journal* [online]. 2016, 42(1), 163-175 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13200968.2016.1175336>, s. 170.

⁹¹ KILLEAN, Rachel. An Incomplete Narrative: Prosecuting Sexual Violence Crimes at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2015, 13(2), 331-352 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/13/2/331/896533>, s. 338.

⁹² Přehledy případů SCSL 003 a 004 dostupné z: <https://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/287> (případ 003); <https://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/1661> (případ 004/1); <https://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/1691> (případ 004/2).

2. Sexuální a genderově motivované zločiny v Římském statutu a dalších zdrojích práva ICC

2.1 Pojem a význam pojmu sexuálních a genderově motivovaných zločinů v současnosti

Sexuální zločiny, pojem, kterému se tato práce věnuje, jsou užší podskupinou obecnějšího pojmu sexuálního násilí. Sexuální násilí zahrnuje celou škálu jednání od slovního obtěžování až po nucenou penetraci a řadu druhů nátlaku, od společenského tlaku a zastrašování až po fyzické násilí. Světová zdravotnická organizace sexuální násilí definuje jako „*jakýkoli sexuální akt, pokus o sexuální akt, nežádoucí sexuální poznámky či návrhy nebo jednání spočívající v nelegálním obchodování se sexualitou osoby či jinak proti sexualitě osoby namířené za použití nátlaku, a to jakoukoli osobou bez ohledu na její vztah k oběti, v jakémkoli prostředí, včetně domácího a pracovního*“⁹³.

Sexuální zločiny podléhající věcné příslušnosti Mezinárodního trestního soudu jsou výslovně vyčteny v ustanoveních článku 7 odst. 1 písm. g), článku 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii) a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi) Římského statutu⁹⁴. Jedná se o znásilnění, sexuální otroctví, nucenou prostituci, nucené těhotenství a nucenou sterilizaci. Pod zločiny proti lidskosti jsou dále zahrnuty také jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti, pod válečnými zločiny pak jiné formy sexuálního násilí, které jsou závažným porušením (společného čl. 3) Ženevských úmluv. Nejedná se však pouze o činy zahrnující fyzický kontakt útočnicka s obětí. Příkladem nekontaktního sexuálního násilí může být nucená nahota⁹⁵. Je třeba však podotknout, že sexuální zločiny mohou také naplňovat skutkové podstaty jiných forem zločinů, i když je Římský statut u těchto výslovně neuvádí (viz kapitola 2.3.3). Ve srovnání s definicí užívanou Světovou zdravotnickou organizací je zřejmé, že sexuální násilí v jurisdikci ICC je zúženo pouze na některé formy, které vzhledem k ostatním prvkům naplní zločiny dle mezinárodního práva (viz kapitola 2.3).

Naproti tomu genderově motivované násilí definuje Meziagenturní stálý výbor OSN jako „*zastřešující pojem pro jakýkoli škodlivý čin, který je spáchán proti vůli konkrétní osoby a který je založen na společensky přisouzených (tedy genderových) rozdílech mezi muži a ženami. Zahrnuje činy působící fyzickou, sexuální či duševní újmu nebo útrapy, hrozby takovými činy,*

⁹³ GARCIA-MORENO, Claudia, Alessandra GUEDES a Wendy KNERR. Understanding and addressing violence against women: Sexual violence. World Health Organization, 2012, s. 2. Information sheet.

⁹⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s.

⁹⁵ ICC. *Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes*. 2014. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/otp-Policy-Paper-on-Sexual-and-Gender-Based-Crimes--June-2014.pdf>, s.3; srov. též ICTR, Prokurátor v. Akayesu. ICTR-96-4-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 9. 1998, odst. 688.

*nátlak a jiné zbavení svobody, ke kterým může docházet veřejně či v soukromí“*⁹⁶. Z pohledu genderově motivovaného násilí jsou rizikovými například žadatelé o azyl, uprchlíci, osoby bez státní příslušnosti, vnitřně vysídlené osoby a navracené osoby⁹⁷.

Genderově motivované zločiny jsou tedy takovými činy, které jsou „*spáchané na osobách, ať už mužích či ženách, z důvodu jejich pohlaví a/nebo společensky konstruovaných genderových rolí. Genderově motivované zločiny se ne vždy projevují ve formě sexuálního násilí.*“⁹⁸. Zločinem nesexuální povahy může být například pronásledování skupiny obětí na základě jejich genderu – právě pronásledování (persekuce) z genderových důvodů je zločinem proti lidskosti (čl. 7 odst. (1) písm. h) Římského statutu). Persekuce je jedinou formou zločinů dle Římského statutu, která je jako genderově motivovaná výslovně uvedena. Obdobně jako v případě sexuálních zločinů však genderová motivovanost není na tento jediný zločin limitována a genderově motivované mohou být i jiné formy zločinů.

Genderově motivované násilí bývá často zaměňováno s násilím na ženách. Je tomu tak proto, že za násilím páchaným na ženách jsou nejčastěji genderové důvody a genderově motivované násilí je na ženách pácháno nepoměrně častěji, než na mužích⁹⁹. Stejně tak bývá zaměňováno se sexuálním násilím¹⁰⁰. Tyto tři pojmy však zaměňovat nelze. Jako bylo uvedeno výše, oběťmi genderově motivovaného násilí mohou být nejen ženy, ale i muži a osoby, které se neidentifikují s žádným z biologických pohlaví; genderově motivované zločiny také nemusí být sexuálního charakteru a stejně tak sexuální zločiny nemusejí být genderově motivovány.

Dále je také důležité odlišovat pojmy pohlaví a gender. Zatímco pohlaví je souborem biologických a fyziologických znaků, jimiž se jedinci odlišují (jako jsou například reprodukční orgány, chromozomy či hormony), gender označuje znaky jedinců, kterým jim byly přiřknuty společenským konstruktem (jako jsou například chování či role spojované s určitým pohlavím)¹⁰¹.

⁹⁶ INTER-AGENCY STANDING COMMITTEE. Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery. 2015. Dostupné také z: <https://interagencystandingcommittee.org/working-group/iasc-guidelines-integrating-gender-based-violence-interventions-humanitarian-action-2015>, s. 5

⁹⁷ UNHCR Policy on the Prevention of, Risk Mitigation, and Response to Gender-Based Violence. United Nations High Commissioner for Refugees, 2020, s.4.

⁹⁸ ICC. *Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes*. 2014. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/otp-Policy-Paper-on-Sexual-and-Gender-Based-Crimes--June-2014.pdf>, s. 3

⁹⁹ PANDEA, Anca-Ruxandra, Dariusz GRZEMNY a Ellie KEEN, GOMES, Rui, ed. GENDER MATTERS: A manual on addressing gender-based violence affecting young people. 2. vydání. Council of Europe, 2019. ISBN 978-92-871-8958-5, s. 17.

¹⁰⁰ TOUQUET, Heleen a Ellen GORRIS, 2016. Out of the Shadows? The Inclusion of Men and Boys in Conceptualisations of Wartime Sexual Violence. *Reproductive Health Matters* [online]. 24(47), 36-46 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1016/j.rhm.2016.04.007>

¹⁰¹ Gender and health. *World Health Organisation* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1

Uvedené odlišení je třeba kriticky uplatnit zejména při studiu cizojazyčných dokumentů v jejich českém překladu. Neboť český jazyk nenabízí vlastní, přiléhavý ekvivalent pojmu gender, v překladech cizojazyčných textů se můžeme setkat s pojmem pohlaví nejen ve významu biologickém, ale i ve významu společenském, tedy ve významu genderu. Například ačkoli Římský statut v českém překladu ve svém článku 7 odstavci 3 užívá termín pohlaví, z textace „*obě pohlaví, mužské a ženské, ve společenském kontextu*“ i z anglického znění shodného ustanovení lze uchopit, že zamýšleným významem není pohlaví jako biologický konstrukt, ale gender jako konstrukt společenský¹⁰².

Z výše uvedeného je zřejmé, že kritéria pro označení činů za sexuální zločiny a za genderově motivované zločiny míří na různé aspekty příslušného jednání. Zatímco sexuální zločiny jsou vymezeny (sexuální) povahou útoku, genderová motivovanost činu neodkazuje na způsob jeho provedení, ale na pohnutku, která útočníka k jeho spáchání vedla, nebo na rozdílný způsob, jakým byly odlišné skupiny obětí zasaženy. Není však vyloučeno, aby jediný útok byl zároveň sexuálním i genderově motivovaným zločinem.

2.2 Formování ICC a přijímání Římského statutu s přihlédnutím k sexuálním a genderově motivovaným zločinům

Přípravné práce vedoucí ke vzniku návrhu znění Římského statutu probíhaly v komisích ustavených Valným shromážděním OSN mezi lety 1995 a 1998¹⁰³. Tvorba Statutu byla ovlivněna v té době již existujícími mezinárodními trestními tribunály pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu a zejména v oblasti sexuálního násilí pobouřením mezinárodní veřejnosti nad krutostmi, které se v bývalé Jugoslávii a Rwandě odehrály¹⁰⁴. Vyjednávání o Římském statutu se přitom účastnily nejen členské státy OSN, ale také řada nevládních organizací.

Jednou z těchto organizací, nebo spíše zastřešující entitou spojující jednotlivé organizace s podobnými cíli, byla Women's Caucus for Gender Justice (Caucus). Caucus sdružil zastánkyně hnutí pro práva žen a odbornice v různých oblastech práva a vyjednávání na národních i mezinárodních úrovních, a v rámci vyjednávání Římského statutu se zaměřil nejen na výslovné

¹⁰² „For the purpose of this Statute, it is understood that the term "gender" refers to the two sexes, male and female, within the context of society. The term "gender" does not indicate any meaning different from the above.“ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7 odst. 3.; v anglickém znění dostupný na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.

¹⁰³ BASSIOUNI, M. Cherif. Negotiating the Treaty of Rome on the Establishment of an International Criminal Court. Cornell International Law Journal [online]. 1999, 32(3), 443-470 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: [https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cintl32&div=21&id=&page=](https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cintl32&div=21&id=&page=,), s. 443-446.

¹⁰⁴ ALTUNJAN, Tanja. The International Criminal Court and Sexual Violence: Between Aspirations and Reality. German Law Journal [online]. 2021, 22(5), 878-893 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/international-criminal-court-and-sexual-violence-between-aspirations-and-reality/6B37A67C8196A6159237A893D2A5722A>, s. 879.

ukotvení sexuálních a genderově motivovaných zločinů jako takových v širším rozsahu, než v jakém byly obsaženy ve statutech ad hoc tribunálů, ale také na posílení účasti obětí a svědků na řízení a jejich ochranu a odškodnění, či začlenění žen a odborníků na genderovou problematiku na různých personálních úrovních. Po přijetí Statutu pak Caucus pokračoval ve své činnosti při tvorbě Znaků skutkových podstat zločinů a Jednacího a důkazního řádu¹⁰⁵.

Ve vyjednávání ukotvení sexuálních zločinů a genderově senzitivních pravidel pro různé fáze řízení před ICC byl Caucus velmi úspěšný. Jakýmsi polovičním úspěchem bylo i zahrnutí genderu jako důvodu zločinu proti lidskosti ve formě persekuce, ovšem s velmi úzkým pojetím významu slova gender¹⁰⁶. Proti zahrnutí genderu do Římského statutu byl zejména Svatý stolec a některé křesťanské a muslimské státy v obavě, že zahrnutí persekuce z důvodu genderu jako zločinu proti lidskosti bylo mohlo vést k nutnosti upuštění od diskriminace vůči osobám na základě jejich sexuální orientace ve vnitrostátních právních rádech¹⁰⁷. Dosažený kompromis pojetí genderu pouze ve významu „*obě pohlaví, mužské a ženské, ve společenském kontextu*“¹⁰⁸ a obava některých aktérů, že nezúžená definice genderu by mohla zahrnovat také sexuální orientaci, si zaslouží pozornost ve vztahu k vnitřní politice úřadu žalobce ke zločinu genderové persekuce z roku 2022 (k tomu blíže kapitola 2.5.2). Shoda však nepanovala ani na zahrnutí nuceného těhotenství, a to z důvodu obav zásahu do národních regulací umělých přerušování těhotenství¹⁰⁹.

Římský statut je skutečně mnohostrannou mezinárodní smlouvou (v současné době má 123 smluvních stran¹¹⁰), která sdružuje množství států s odlišným kulturněpolitickým pozadím. Ačkoli je pro množství sexuálních a genderově motivovaných zločinů, které obsahuje, v odborné literatuře Statut zpravidla hodnocen velmi pozitivně¹¹¹, tento výsledek nebyl předem daný a k jeho dosažení nevedla jednoduchá cesta.

¹⁰⁵ SPEES, Pam. Women's Advocacy in the Creation of the International Criminal Court: Changing the Landscapes of Justice and Power. Signs [online]. 2003, 28(4), 1233-1254 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/375498?journalCode=signs>, s. 1236-1238.

¹⁰⁶ CHAPPELL, Louise. Women, Gender and International Institutions: Exploring New Opportunities at the International Criminal Court. Policy and Society [online]. 2003, 22(1), 3-25 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/S1449-4035%2803%2970011-3>, s. 14-16.

¹⁰⁷ GREY, Rosemary. Gender-based Crimes. In: Prosecuting Sexual and Gender-Based Crimes at the International Criminal Court: Practice, Progress and Potential [online]. Cambridge University Press, 2019, s. 37-66 [cit. 2023-09-02]. ISBN 9781108652346. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/prosecuting-sexual-and-genderbased-crimes-at-the-international-criminal-court/genderbased-crimes/3AE8E5210804C40C35F4A7A0C0564A4C>, s. 40-41.

¹⁰⁸ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7 odst. 3.

¹⁰⁹ SCHABAS, William. An Introduction to the International Criminal Court. Second edition. Cambridge University Press, 2004, s. 46-47. ISBN 0 521 83055 9.

¹¹⁰ Přehled smluvních stran Římského statutu k dispozici na URL <https://asp.icc-cpi.int/states-parties>.

¹¹¹ K tomu např. GOLDSTONE, Richard J. Prosecuting Rape as a War Crime. Case Western Reserve Journal of International Law [online]. 2002, 34(3), 277-285 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol34/iss3/2>, s. 285.

2.3 Klasifikace a vymezení jednotlivých sexuálních a genderově motivovaných zločinů v Římském statutu

V Římském statutu je obsažena nejrozsáhlejší a nejpřesněji formulovaná úprava sexuálních a genderově motivovaných zločinů na úrovni mezinárodních trestních soudů¹¹².

Prvními mezinárodně-trestními institucemi, mezinárodními vojenskými tribunály v Norimberku a pro Dálný východ, byly sexuální a genderově motivované zločiny opomenuty (viz kapitola 1.2.2). Pomyslný průlom v tomto ohledu přinesly zejména mezinárodní trestní tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu, na jejichž činnost v této oblasti později navázaly tribunály smíšeného typu¹¹³.

Právě judikatura ICTY a ICTR (nejen) v oblasti sexuálních a genderově motivovaných zločinů měla značný vliv na tvorbu právního rámce Mezinárodního trestního soudu. Přestože v souladu s čl. 21 Statutu není rozhodovací praxe jiných entit použitelným právem v řízeních před ICC, slouží rozhodovací praxe ICTY, ICTR a smíšených tribunálů jako podklad pro tvorbu a interpretaci Statutu a Znaků skutkových podstat zločinů a Soud na ni nezdědka odkazuje ve svých rozhodnutích¹¹⁴. I tato práce proto využívá při vymezení sexuálních a genderově motivovaných zločinů také judikatury tribunálů ad hoc.

Sexuální a genderově motivované zločiny však nejsou samostatnými zločiny ve smyslu čl. 5 Statutu. Výslovně jsou upraveny jako zločiny proti lidskosti (čl. 7 odst. 1 písm. g), h) Statutu) a jako válečné zločiny (čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii), písm. e) bod (vi) Statutu). Formu sexuálních anebo genderově motivovaných zločinů však může nabývat i zločin genocidy (čl. 6 písm. b), d) Statutu)¹¹⁵. Některé sexuální a genderově motivované zločiny nabývají i forem jiných zločinů a těmto je věnován závěr kapitoly.

¹¹² LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law* [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 452.

¹¹³ UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Contribution of the International Criminal Court to the Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes: between Promise and Practice. In: ŠTURMA, Pavel (ed.) *The Rome Statute of the ICC at Its Twentieth Anniversary. Achievements and Perspectives*. Brill/Nijhoff: Leiden/Boston, 2019, s. 83-105. ISBN: 978-90-04-37939-8, s. 85-91.

¹¹⁴ BRADY, Helen. The power of precedents: using the case law of the ad hoc international criminal tribunals and hybrid courts in adjudicating sexual violence and gender-based crimes at the ICC. *Australian journal of human rights* [online]. Routledge, 2012, 18(2), 75-108 [cit. 2023-06-06]. ISSN 1323-238X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323-238X.2012.11882108>

¹¹⁵ ICC, Znaký skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 6 písm. b), poznámka pod čarou č. 3, čl. 6 písm. d).

2.3.1 Sexuální a genderově motivované zločiny coby zločiny proti lidskosti a válečné zločiny

Úprava zločinů proti lidskosti a válečných zločinů v Římském statutu obsahuje, s výjimkou genderové persekuce, téměř shodný výčet sexuálních a genderově motivovaných zločinů. V souladu s tímto výčtem jsou Statutem upravené formy sexuálního a genderově motivovaného násilí coby zločinů proti lidskosti a coby válečných zločinů přiblíženy níže společně.

Zločiny proti lidskosti vymezuje v čl. 7 Statutu. Společným znakem všech forem zločinů proti lidskosti je jejich spáchání „v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí existence takového útoku“¹¹⁶. Není však vyžadována detailní znalost všech prvků útoku, rozhodující je, zda útočník měl představu o existenci takového útoku a zda jeho cílem bylo takovému útoku napomáhat¹¹⁷. Zločiny proti lidskosti nejsou konstituovány jediným útokem, sousloví útok zaměřený proti civilnímu obyvatelstvu je chápáno jako vícenásobné naplnění forem zločinů proti lidskosti v rámci plánované strategie takových útoků. Nemusí se však nutně jednat o ozbrojený útok či konflikt¹¹⁸.

Válečné zločiny jsou, v porovnání s ostatními zločiny spadajícími do jurisdikce ICC, nejstaršími zločiny zakázanými mezinárodním právem¹¹⁹. V Římském statutu jsou upraveny čtyři skupiny společných znaků jednotlivých jejich forem:

a) „[z]ávažná porušení Ženevských úmluv z 12. srpna 1949, zejména [...] činy zaměřené proti osobám nebo majetku požívajícím ochrany podle ustanovení příslušné Ženevské úmluvy“¹²⁰;

b) „[j]iné případy závažného porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech v existujícím rámci mezinárodního práva“¹²¹;

c) „[v] případě ozbrojeného konfliktu jiné než mezinárodní povahy, vážná porušení čl. 3 společného čtyřem Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949, a zejména [...] činy páchané proti osobám, které se aktivně neúčastní nepřátelských akcí, včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří

¹¹⁶ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7.

¹¹⁷ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 bod 2.

¹¹⁸ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 bod 3.

¹¹⁹ SCHABAS, William. The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-956073-8, s. 195.

¹²⁰ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 8 odst. 2 písm. a).

¹²¹ Ibid., čl. 8 odst. 2 písm. b).

*složili zbraně a těch kteří jsou neschopni boje z důvodu nemoci, zranění, zajetí nebo z jakéhokoli jiného důvodu“*¹²²;

d) *„[o]statní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy, v existujícím rámci mezinárodního práva“*¹²³.

Sexuální zločiny, které jsou coby válečné zločiny v Římském statutu uvedeny, jsou výslovně zahrnuty pouze pod společné znaky b) a d) výše (písm. b) a e) odst. 2 čl. 8 Statutu). Ve všech případech jsou válečné zločiny vázány na existenci válečného konfliktu, souvislost činu s takovým konfliktem a vědomí útočníka o existenci tohoto konfliktu. Konflikt přitom může být mezinárodní či jiné než mezinárodní povahy¹²⁴.

2.3.1.1 Znásilnění

Římský statut je na poli mezinárodního práva prvním nástrojem, který znásilnění označuje nejen za zločin proti lidskosti, ale i za válečný zločin. Ačkoli bylo znásilnění zakázáno již dřívějšími dokumenty (viz kapitola 1.1), zpravidla nebylo uvedeno coby válečný zločin výslovně¹²⁵. Například statuty ICTR i ICTY obsahovaly znásilnění coby zločin proti lidskosti. Statut ICTY¹²⁶ jej již dále nijak nezmiňoval, Statut ICTR¹²⁷ jej dále zahrnul pod těžké urážky lidské důstojnosti jako porušení společného článku 3 Ženevských úmluv. Oba tribunály však znásilnění coby válečný zločin stíhaly jako jiné formy zločinů¹²⁸. O vývoji definice znásilnění blíže pojednávají kapitoly 1.2.3 a 1.2.4.

Znaky skutkových podstat zločinů definují znásilnění jako *„[napadení] oběti jednáním, jehož následkem je i sebemenší proniknutí do jakékoli části těla oběti či pachatele sexuálním orgánem, či do análního nebo genitálního otvoru oběti jakýmkoli předmětem či jinou částí těla“*, pokud zároveň *„toto napadení bylo provedeno násilím, hrozbou násilí nebo nátlakem (například vyvolaným strachem z násilí, tísní, zadržením, psychickým útlakem nebo zneužitím moci) vůči této osobě nebo osobě jiné, nebo zneužitím prostředí, v němž takový nátlak existuje, nebo pokud*

¹²² Ibid., čl. 8 odst. 2 písm. c).

¹²³ Ibid., čl. 8 odst. 2 písm. e).

¹²⁴ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 8.

¹²⁵ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. American University Journal of Gender, Social Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 457.

¹²⁶ Statut ICTY, Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827 (1993), dostupné také na URL https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf (Rezoluce), https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_re808_1993_en.pdf (Statut)

¹²⁷ Statut ICTR, Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 955 (1994), dostupné také na URL <https://digitallibrary.un.org/record/198038>

¹²⁸ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. American University Journal of Gender, Social Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 459.

toto napadení bylo spácháno na osobě, která není schopna dát skutečný souhlas“¹²⁹. Neschopnost dát skutečný souhlas Znaky skutkových podstat zločinů dále rozvádí jako nezpůsobilost existující přirozeně, vyvolanou uměle, či související s věkem¹³⁰.

Tuto definici je možné pozitivně hodnotit hned z několika důvodů. Tím prvním je neutrální jazyk, a to nejen z pohledu pohlaví pachatele a oběti, ale také z pohledu popisovaného jednání. Druhým je vymezení způsobů napadení, který zahrnuje nejen násilí a hrozbu jím, ale i existenci nátlaku a příkladný výčet situací, které nátlak představují. Třetím je, že násilí, jeho hrozba či nátlak nemusí být veden přímo proti oběti, čímž jsou reflektovány situace, kdy je nucena například hrozbou napadení osoby jí blízké. V neposlední řadě je třeba ocenit i konstrukci neschopnosti dát skutečný souhlas¹³¹.

2.3.1.2 Sexuální otroctví

Římský statut je prvním dokumentem mezinárodního trestního soudu či tribunálu, který výslovně zakazuje sexuální otroctví. Nejedná se však o první (nevýslovný) zákaz, před přijetím Statutu bylo sexuální otroctví považováno za zakázané mezinárodním obyčejovým právem i dalšími instrumenty jako specifická forma otroctví¹³².

Znaky skutkových podstat zločinů jej definují jako výkon „*jedné či více pravomocí spojených s vlastnickým právem vůči jedné či více osobám, a to například koupí, prodejem, půjčkou nebo směnou těchto osob, nebo obdobné omezení jejich svobody*“, přičemž „*pachatel přiměje tuto osobu k činům sexuální povahy*“¹³³.

Znaky skutkových podstat zločinů zároveň uvádí, že pojem omezení osobní svobody zahrnuje, kromě dalších uvedených jednání, i obchod s lidmi, zejména s ženami a dětmi, a za určitých okolností také nucené práce¹³⁴.

¹²⁹ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 odst. 1 písm. g)-1, čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-1 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-1.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ LIPOVSKÝ, Milan. Studies of the ICC Case-Law: Sexual and Gender-based Crimes [přednáška]. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 3. 11. 2022.

¹³² LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. American University Journal of Gender, Social Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 460.

¹³³ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 odst. 1 písm. g)-2, čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-2 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-2.

¹³⁴ Ibid., poznámka pod čarou č. 18.

2.3.1.3 Nucená prostituce

Nucenou prostituci zmiňuje již čl. 27 GC IV jako útok na čest ženy (k tomu blíže kapitola 1.1). Byla považována i za druh (sexuálního) otroctví¹³⁵.

Znaky skutkových podstat zločinů ji definují jako jednání, kterým „*pachatel přiměje jednu či více osob k jednání sexuální povahy*“ za shodných okolností, jak jsou popsány v definici znásilnění (tedy násilím, hrozbou násilí, nátlakem, nebo zneužitím prostředí, v němž nátlak existuje, či neschopnosti dát skutečný souhlas), pokud „*za takové jednání nebo v souvislosti s takovým jednáním pachatel či jiná osoba očekávají či získají peněžní či jinou výhodu*“¹³⁶.

2.3.1.4 Nucené těhotenství

Nucené těhotenství je ve Znacích skutkových podstat zločinů vymezeno jako „*[omezení] svobody pohybu a pobytu jedné či více žen, které byly nuceně oplodněny, s úmyslem ovlivnit etnické složení obyvatelstva nebo spáchat jiná závažná porušení mezinárodního práva*“¹³⁷.

Volba znaku *s úmyslem ovlivnit etnické složení obyvatelstva* je u zločinů proti lidskosti a válečných zločinů poměrně netypická. Skutkově velmi podobnou situaci totiž například ICTR shledal jako naplňující zločin genocidy¹³⁸.

2.3.1.5 Nucená sterilizace

Nucená sterilizace může, shodně jako nucené těhotenství, představovat zločin genocidy¹³⁹, musela by však naplnit obecné znaky tohoto zločinu – tedy být spáchána „*v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou*“¹⁴⁰.

Tento prvek není v případě nucené sterilizace jako zločinu proti lidskosti či válečného zločinu vyžadován. Znaky skutkových podstat zločinů ji definují jako „*zbavení jedné nebo více*

¹³⁵ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. American University Journal of Gender, Social Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 460-461.

¹³⁶ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 odst. 1 písm. g)-3, čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-3 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-3.

¹³⁷ Ibid., čl. 7 odst. 1 písm. g)-4, čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-4 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-4.

¹³⁸ ICTR, *Prokurátor v. Akayesu*. ICTR-96-4-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 9. 1998, odst. 507.

¹³⁹ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. American University Journal of Gender, Social Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 462.

¹⁴⁰ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 6.

osob biologické reprodukční schopnosti“, pokud „takové jednání nebylo odůvodněno lékařskou či nemocniční péčí o takovou osobu a nebylo provedeno s jejím skutečným souhlasem“¹⁴¹.

2.3.1.6 Jiné formy sexuálního násilí

Obdobně jako v případě nucené prostituce lze jistou variací jiných forem sexuálního násilí nalézt v čl. 27 GC IV, který poskytuje ochranu „proti každému nemravnému jednání“. Tuto textaci převzal i čl. 4 písm. (e) Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu¹⁴². Za zakázané však jiné formy sexuálního násilí, i přes chybějící výslovnou úpravu ve svém statutu, označil taktéž ICTY¹⁴³. Jak přiblížila kapitola věnující se vnímání sexuálního násilí před Římským statutem, vazba spáchaných zločinů na mravnost, případně čest anebo důstojnost oběti, je přitom zcela nevhodná a znevažující.

Znaky skutkových podstat jiné formy sexuálního násilí definují jako jednání, jímž „se pachatel dopustí činu sexuální povahy na jedné či více osobách nebo způsobí, že se činu sexuální povahy dopustí jiná osoba“, a to za shodných okolností, jak jsou popsány u definice znásilnění (násilí, hrozba násilím, nátlak, nebo zneužití prostředí, v němž nátlak existuje, či neschopnost dát skutečný souhlas), pokud „si je pachatel vědom okolností, které takovou závažnost zakládají“¹⁴⁴.

Jiné formy sexuálního násilí jsou z uvedeného výčtu jediným činem, jehož vymezení v Římském statutu (a tedy i ve Znacích skutkových podstat zločinů) se liší pro sexuální násilí coby zločin proti lidskosti a coby válečný zločin.

Coby zločin proti lidskosti je vymezeno jako sexuální násilí srovnatelné závažnosti (čl. 7 odst. 1 písm. g) Statutu) a tomu odpovídá i bližší specifikace ve Znacích skutkových podstat zločinů („[t]akové jednání je srovnatelné závažnosti jako [ostatní výše uvedené] zločiny“¹⁴⁵).

Coby válečný zločin je vymezeno jako jiné formy sexuálního násilí, které jsou rovněž závažným porušením Ženevských úmluv (čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii) Statutu) a jiné formy sexuálního násilí, které jsou rovněž závažným porušením čl. 3 společného čtyřem Ženevským

¹⁴¹ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 odst. 1 písm. g)-5, čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-5 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-5.

¹⁴² Statut ICTR, Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 955 (1994), dostupné také na URL <https://digitallibrary.un.org/record/198038>

¹⁴³ ICTY, *Prokurátor v. Anto Furundžija*. IT-95-17/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 10. 12. 1998, odst. 186.

¹⁴⁴ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 odst. 1 písm. g)-6, čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-6 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-6.

¹⁴⁵ Ibid., čl. 7 odst. 1 písm. g)-6.

úmluvám (čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (vi) Statutu). Shodný prvek následně požadují také Znaky skutkových podstat zločinů¹⁴⁶.

2.3.1.7 Persekuce jakékoli identifikovatelné skupiny nebo kolektivu z důvodu pohlaví

Na rozdíl od výše uvedených forem sexuálního a genderově motivovaného násilí klasifikuje Římský statut persekuci „pouze“ jako zločin proti lidskosti, nikoli však také jako válečný zločin. Je také jediným zločinem, který genderovou motivovanost (slovy Statutu „z důvodu pohlaví“) výslovně uvádí jako prvek konkrétního zločinu či jeho formy.

Persekuce jako taková byla zahrnuta jako zločin proti lidskosti v mnohých dřívějších nástrojích mezinárodního práva, včetně Charty Mezinárodního vojenského tribunálu, Charty Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ i statutů ICTY a ICTR. Římský statut je však prvním dokumentem, který výslovně zakotvuje zákaz persekuce z důvodu pohlaví ve smyslu Římského statutu – tedy z důvodu genderu¹⁴⁷.

Pro účely ICC genderově motivovanou persekuci Znaky skutkových podstat zločinů vymezují jako „[zbavení] jedné či více osob jejich základních práv v rozporu s mezinárodním právem“, pokud „se pachatel na tuto osobu zaměřil z důvodu její příslušnosti k určité [genderové] skupině, případně se zaměřil na určitou [genderovou] skupinu jako takovou“, přičemž uvedené „[bylo] spácháno v souvislosti s jakýmkoli jiným činem vymezeným v článku 7 odst. 1 Statutu¹⁴⁸ nebo jakýmkoli zločinem spadajícím do jurisdikce ICC“¹⁴⁹.

2.3.2 Sexuální a genderově motivované zločiny coby genocida

Římský statut podává, že: „[p]ro účely tohoto Statutu se „genocidou“ rozumí kterýkoli z níže uvedených činů spáchaný v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou“¹⁵⁰. Tato textace je doslovně přejata z Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia¹⁵¹.

¹⁴⁶ Ibid., čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-6 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-6.

¹⁴⁷ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. American University Journal of Gender, Social Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 462-464.

¹⁴⁸ Článek 7 odst. 1 Římského statutu vymezuje jednotlivé formy zločinů proti lidskosti.

¹⁴⁹ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 odst. 1 písm. h).

¹⁵⁰ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 6.

¹⁵¹ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, vyhláška č. 32/1955 Sb., čl. II Přílohy.

Fyzický, objektivní prvek (*actus reus*) genocidy je vymezen jejími jednotlivými formami, jak jsou rozvedeny v jednotlivých písmenech čl. 6 – slovy statutu „*kterýkoli z níže uvedených činů*“¹⁵².

Duševní, subjektivní prvek (*mens rea*) genocidy „*v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou*“¹⁵³ je zvláštním ustanovením ve vztahu k čl. 30 Statutu (Subjektivní stránka). Je tedy vyžadováno nejen naplnění objektivní stránky úmyslně a vědomě (požadavek čl. 30 Statutu), ale zároveň i ve zvláštním úmyslu zničit chráněnou skupinu (požadavek čl. 6 Statutu).

Vzhledem k uvedenému je genocida často vnímána jako určitý zostřený druh zločinů proti lidskosti ve formě vyhlazování či persekuce¹⁵⁴ a William Schabas o ní hovoří jako o vrcholném zločinu mezinárodního práva¹⁵⁵.

2.3.2.1 Způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny

Sexuální násilí jako forma těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch není obsažena ve Statutu samotném, ale výslovně ji zakotvují Znaký skutkových podstat zločinů, které uvádí, že „*toto jednání může zahrnovat [...] znásilnění, sexuální násilí [...]*“¹⁵⁶. Znásilnění jako formu genocidy způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch uznaly ve své judikatuře ICTR, ICTY i ICJ¹⁵⁷.

V rozhodnutí *Akayesu* senát první instance ICTR uvedl, že „*[z]násilnění a sexuální násilí totiž zcela jistě představují způsobení vážné tělesné a duševní újmy oběti a podle názoru senátu jsou dokonce jedním z nejhorších způsobů způsobení újmy oběti, neboť on či ona utrpí jak tělesnou, tak duševní újmu.*“¹⁵⁸ Senát touto volbou slov nejen vyzdvihl utrpení obětí, ale také – i v případě, který se týkal násilí páchaného na výhradně ženách – vyjádřením *on či ona* zdůraznil, že obětí sexuálního násilí mohou být ženy i muži bez rozdílu.

¹⁵² Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 6.

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ SCHABAS, William. *The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute*. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-956073-8, s. 144.

¹⁵⁵ *Ibid.*, s. 119.

¹⁵⁶ ICC, Znaký skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 6 písm. b), poznámka pod čarou č. 3.

¹⁵⁷ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law* [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 454-455.

¹⁵⁸ ICTR, *Prokurátor v. Akayesu*. ICTR-96-4-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 9. 1998, odst. 731.

2.3.2.2 Opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí

Ustanovení článku 6 písm. d) Statutu bývá označováno jako biologická genocida¹⁵⁹. Shodně jako v případě předchozí formy genocidy není její naplnění sexuálními zločiny upraveno v Římském statutu, zabýval se jimi však rovněž již ICTR v případě *Akayesu*, ve kterém senát první instance vyložil spojitost sexuálního násilí a uvedené formy genocidy.

Senát uvedl, že „opatření směřující k tomu, aby se (takové) skupině bránilo rození dětí by měla být vykládána jako zohavení pohlavních orgánů, sterilizace, nucené užití prostředků zabraňujících otěhotnění, oddělení osob dle pohlaví a zákaz uzavírání manželství.“¹⁶⁰

Nadto senát upozornil, že ve společnostech patriarchálního typu konstituuje genocidu i znásilnění s úmyslem ženu oplodnit, neboť případný narozeným potomek „dědí“ identitu otce a nenáleží do skupiny, ke které patří matka¹⁶¹.

Dále senát podotkl, že se nemusí jednat pouze o útoky fyzické povahy. Jako příklad duševního útoku uvádí opatření směřující k tomu, aby se skupině osob bránilo rození dětí, ve formě znásilnění, kdy znásilněná osoba později odmítá mít potomky, či ve formě výhrůžek a psychické újmy, kterými je skupina osob vedena k odmítání plození potomstva¹⁶².

2.3.3 Sexuální a genderově motivované zločiny coby jiné zločiny

Ačkoli Římský statut poskytuje rozsáhlou výslovnou úpravu různých forem sexuálního násilí, ochranu proti němu poskytuje i v rámci jiných ustanovení. Již judikatura ICTR a ICTY dovodila, že sexuální násilí může představovat formu mučení (čl. 7 odst. 1 písm. f), čl. 8 odst. 2 písm. a) bod. (ii), čl. 8 odst. 2 písm. c) bod (i) Statutu), jiných nelidských činů jako zločinů proti lidskosti (čl. 7 odst. 1 písm. k) Statutu), nelidského či krutého zacházení (čl. 8 odst. 2 písm. a) bod (ii), čl. 8 odst. 2 písm. c) bod (i) Statutu), úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví (čl. 8 odst. 2 písm. a) bod (iii) Statutu), těžké urážky lidské důstojnosti (čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxi), čl. 8 odst. 2 písm. c) bod (ii) Statutu) či násilné činy proti životu a osobě (čl. 8 odst. 2 písm. c) bod (i) Statutu)¹⁶³. Tyto zločiny nejsou úplným výčtem, v závislosti na povaze konkrétního útoku může sexuální násilí nabývat téměř kteroukoli formu zločinů v Římském statutu uvedenou.

¹⁵⁹ SCHABAS, William. *Genocide in international law: the crimes of crimes*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN 0-521-78262-7, s. 172-175.

¹⁶⁰ ICTR, *Prokurátor v. Akayesu*. ICTR-96-4-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 9. 1998, odst. 507.

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² *Ibid.*, odst. 508.

¹⁶³ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law* [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 466.

Obdobně je tomu i v případě genderově motivovaného násilí. Jediným v Římském statutu výslovně uvedeným genderově motivovaným zločinem je persekuce (čl. 7 odst. 1 písm. h) Statutu). Dalším zločinem, u kterého s možnou genderovou formou počítá i Římský statut, nikoli však výhradně a výslovně, je zotročování (čl. 7 odst. 1 písm. c). Podle definičního odstavce „*zotročováním se rozumí výkon některých nebo veškerých pravomocí vyplývajících z vlastnického práva k osobě, včetně výkonu takové pravomoci v souvislosti s obchodováním lidmi, zejména ženami a dětmi*“¹⁶⁴. Genderovou formu však mohou nabývat i další činy, jakými je například útok na civilní obyvatelstvo (čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (i), čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (i) Statutu), který může být záměrně odlišné povahy pro odlišné genderové skupiny, nebo odvozy či nábor dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil (čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxvi), čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (vii) Statutu), kdy děti na základě svého genderu plní v ozbrojených silách různé funkce (chlapcům jsou přiděleny úlohy bojové povahy a dívky jsou sexuálně a rodinně zotročovány), případně útoky jiné povahy dopadající pouze na některou genderovou skupinu (kupříkladu únosy žen s cílem jejich sexuálního zotročení)¹⁶⁵.

V řízeních před ICC jsou proto využívána vícenásobná obvinění¹⁶⁶, tedy posouzení jednoho skutku jako více druhů zločinů – například těch, které jsou jako sexuální a genderově motivované v Římském statutu výslovně označeny, v kombinaci s „nesexuálními“ a „negenderovými“ zločiny, jejichž znaky jsou alespoň částečně odlišné a jsou taktéž naplněny. Fatou Bensouda, žalobkyně Mezinárodního trestního soudu, na konferenci International Law and Justice for Victims of the Gross Human Rights Violation of Sexual and Gender-Based Violence v roce 2019 uvedla, že je-li to vhodné, využívá vícenásobných obvinění ve snaze řádně zachytit povahu, způsob spáchání, záměr a dopad sexuálního násilí¹⁶⁷.

2.4 Ukotvení sexuálních a genderově motivovaných zločinů v dalším právním rámci ICC

Jak ukázala předchozí podkapitola, právní rámec ICC obsahuje širokou škálu sexuálních a genderově motivovaných zločinů výslovně jako formy zločinů ve věcné jurisdikci Soudu vyjmenovaných v Římském statutu a díky jejich explicitnímu zakotvení jsou také blíže definovány ve Znacích skutkových podstat zločinů.

¹⁶⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7 odst. 2 písm. c).

¹⁶⁵ LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. American University Journal of Gender, Social Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>, s. 468-469.

¹⁶⁶ V anglickém jazyce „cumulative charges“.

¹⁶⁷ BENSOU DA, Fatou. Prosecuting Sexual and Gender-Based Crimes at the International Criminal Court. SAIFAC Conference: International Law and Justice for Victims of the Gross Human Rights Violation of Sexual and Gender-Based Violence. Johannesburg, Jihoafrická republika, 27. 11. 2019.

Zdroje aplikovatelného práva ICC ¹⁶⁸, tedy kromě dalšího Římský statut, Znaky skutkových podstat zločinů i Jednací a důkazní řád ¹⁶⁹, však věnují sexuálním a genderově motivovaným zločinům více pozornosti, než jejich „pouhé“ vypočtení a definování. Stejně tak i ono „pouhé“ vypočtení a definování má potenciál působit na širší okruh situací, než jsou „jen“ řízení před ICC.

Jedním z nejvýznamnějších ustanovení Římského statutu je antidiskriminační klauzule doplňující úpravu Soudem použitelného práva, dle které *„[u]platňování a výklad práva podle tohoto článku musí být slučitelné s mezinárodně uznávanými lidskými právy a nesmí nepříznivě rozlišovat z důvodu pohlaví, jak je definováno v čl. 7 odst. 3, [...]“* ¹⁷⁰ Tento zákaz nepříznivého rozlišování zajišťuje genderově neutrální aplikaci nejen Statutu, ale i dalších dokumentů, což má významný dopad zejména na výklad sexuálních a genderově motivovaných zločinů. Definice těchto zločinů jsou sice formulovány způsobem, který nijak neindikuje ani pohlaví, ani gender pachatele ani oběti ¹⁷¹, výslovné zakotvení genderově neutrálního uplatňování a výkladu práva však zajišťuje, že nebude přistoupeno k historicky vytvořené představě o pachateli – muži a oběti – ženě.

Ve Statutu dále nalezneme pravidla pro obsazování personálu Soudu – při výběru soudců ¹⁷², v úřadu žalobce ¹⁷³, i v útvaru pro služby obětem a svědkům ¹⁷⁴. Obsahuje také pravidla pro vyšetřování sexuálních a genderově motivovaných zločinů ¹⁷⁵ a ochranu svědků a obětí ¹⁷⁶. Pravidla pro šetrný přístup k obětem sexuálního a genderově motivovaného násilí,

¹⁶⁸ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 21 bod 1. písm. a).

¹⁶⁹ ICC, Jednací a důkazní řád, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-02/Rules-of-Procedure-and-Evidence-Dec-2022.pdf>

¹⁷⁰ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 21 odst. 3.

¹⁷¹ Výjimku tvoří zločin nuceného těhotenství, jehož obětí mohou být vzhledem k povaze pouze ženy (z biologického pohledu rozlišení pohlaví); ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, čl. 7 odst. 1 písm. g)-4, čl. 8 odst. 2 písm. b) bod (xxii)-4 a článku 8 odst. 2 písm. e) bod (vi)-4.

¹⁷² „Smluvní strany dále zohlední potřebu zařadit do Soudu soudce s právními znalostmi z určitých oborů, mimo jiné pokud jde o násilí na ženách nebo dětech.“ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 36 odst. 8 písm. b).; „Při výběru soudců smluvní strany zohlední potřebu zajistit v rámci Soudu spravedlivé zastoupení žen a mužů mezi soudci.“ Ibid., čl. 36 odst. 8 písm. a) bod (iii).

¹⁷³ „Žalobce jmenuje poradce se znalostí konkrétních oblastí práva, včetně sexuálního násilí, násilí z důvodu pohlaví a násilí na dětech.“ Ibid., čl. 42 odst. 9.

¹⁷⁴ „[...] Útvar bude mít pracovníky s odbornými znalostmi v oboru duševního traumatu, zejména traumatu způsobeného sexuálními násilnými činy.“ Ibid., čl. 43 odst. 6.

¹⁷⁵ „[Žalobce] přijímá vhodná opatření pro zajištění účinného vyšetření a stíhání zločinů spadajících do jurisdikce Soudu s ohledem na zájmy a osobní poměry obětí a svědků, včetně jejich [...] pohlaví, jak je definováno v čl. 7 odst. 3, [...], a s ohledem na povahu zločinu, zvláště pokud jde o zločiny s prvky sexuálního násilí, násilí z důvodu pohlaví a násilí na dětech.“ Ibid., čl. 54 odst. 1 písm. b).

¹⁷⁶ „Soud přijme vhodná opatření na ochranu bezpečnosti, tělesného i duševního zdraví, důstojnosti a soukromí obětí a svědků. Soud přitom přihlédne ke všem příslušným okolnostem, včetně [...] pohlaví, jak je definováno v čl. 7 odst. 3, [...], a k povaze zločinu, zejména pokud se jedná o zločin s prvky sexuálního násilí nebo násilí z důvodu pohlaví nebo násilí na dětech. Tato opatření žalobce uplatňuje zejména v průběhu vyšetřování a stíhání takových zločinů.“ Ibid., čl. 68 odst. 1.; „Senáty Soudu mohou učinit výjimku ze zásady veřejnosti

kteří se účastní řízení před ICC v různých rolích, obsahují i další dokumenty, jako Kodex chování Úřadu žalobce¹⁷⁷, Řád Úřadu žalobce¹⁷⁸ a Kodex chování právních zástupců¹⁷⁹.

Mnoho pravidel výslovně se zabývájících sexuálními a genderově motivovanými zločiny obsahuje také Jednací a důkazní řád. Zahrnuje pravidla pro usnadnění účasti obětí sexuálních zločinů na řízení¹⁸⁰, průběh podávání jejich svědectví¹⁸¹, dokazování¹⁸², a vzdělávání v oblasti sexuálních a genderově motivovaných zločinů a získávání personálu s odpovídající expertíзой¹⁸³. Na veškeré uvedené oblasti se samozřejmě vztahují i další ochranná pravidla určená zvláště pro oběti sexuálních a genderově motivovaných zločinů.

slyšení stanovené čl. 67 a v zájmu ochrany obětí a svědků či obviněného vyloučit veřejnost z kterékoli části řízení nebo umožnit předkládání důkazů pomocí elektronických či jiných specializovaných prostředků. Tato opatření jsou zejména uplatňována v případech obětí sexuálního násilí [...].“ Ibid., čl. 68 odst. 2.

¹⁷⁷ ICC, Code of Conduct for the Office of the Prosecutor, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Code-of-Conduct-for-the-Office-of-the-Prosecutor.pdf>

¹⁷⁸ ICC, Regulations of the Office of the Prosecutor, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Regulations-of-the-Office-of-the-Prosecutor.pdf>

¹⁷⁹ ICC, Code of Professional Conduct for counsel, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Code-of-Professional-Conduct-for-counsel.pdf>

¹⁸⁰ „Ve vztahu k obětem je tajemník odpovědný za [...] přijímání genderově sensitivních opatření s cílem usnadnit účast obětí sexuálního násilí ve všech fázích řízení.“ ICC, Jednací a důkazní řád, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-02/Rules-of-Procedure-and-Evidence-Dec-2022.pdf>, pravidlo 16 odst. 1 písm. (d).

¹⁸¹ „Útvar pro služby obětem a svědkům plní, mimo dalšího, následující funkce, [...], je-li to vhodné: [...] přijímání genderově sensitivních opatření pro usnadnění účasti obětí sexuálního násilí ve všech fázích řízení.“ Ibid., pravidlo 17 odst. 2. písm. (b) bod (iii).; „Pokud je záměrem předložit nebo vyžádat, a to i prostřednictvím výsledku oběti nebo svědka, důkaz, že oběť souhlasila s údajným zločinem sexuálního násilí nebo důkazy o slovech, chování, mlčení nebo nedostatku odporu oběti nebo svědka, jak je uvedeno v zásadách (a) až (d) pravidla 70, musí být učiněno oznámení Soudu, v němž se popíše podstata důkazů, které mají být předloženy nebo vyžádány, a jejich význam pro projednávanou věc.“ Ibid., pravidlo 72 odst. 1.; „Senát při vydávání jakéhokoli pokynu či příkazu a ostatní orgány Soudu při plnění svých funkcí [...] zohledňuje potřeby všech obětí a svědků [...], zejména [...] obětí sexuálního a genderového násilí.“ Ibid., pravidlo 86.; „[...] [S]enát může [...] nařídit zvláštní opatření, jako například opatření k usnadnění svědectví [...] obětí sexuálního násilí [...]“ Ibid., pravidlo 88 odst. 1.; „S ohledem na skutečnost, že narušení soukromí svědka či oběti může představovat riziko pro jeho nebo její bezpečnost, bude senát ostražitý v kontrole způsobu, jakým je svědek či oběť vyslýchána tak, aby nedocházelo k jakémukoli obtěžování či zastrašování, se zvláštní pozorností věnovanou útokům na oběti zločinů sexuálního násilí.“ Ibid., pravidlo 88 odst. 5.; „Žalobce může při výslechu použít [zvláštní pravidlo pro nahrávání výslechu] [...], zejména v případech, ve kterých by tento postup mohl napomoci snížení následné traumatizaci obětí sexuálního násilí [...].“ Ibid., pravidlo 112 odst. 4.

¹⁸² „[...] [S]enáty nebudou na prokázání jakéhokoli zločinu v jurisdikci Soudu klást právní požadavek potvrzení [svědectví], zejména v případě zločinů sexuálního násilí.“ Ibid., pravidlo 63 odst. 4.; „V případech sexuálního násilí se Soud řídí a ve vhodných případech uplatňuje následující zásady: (a) souhlas nelze vyvozovat z jakýchkoli slov nebo chování oběti, pokud násilí, hrozba násilím, nátlak nebo využití prostředí, v němž nátlak existuje, oslabilo schopnost oběti dát dobrovolný a skutečný souhlas; (b) souhlas nelze vyvozovat z jakýchkoli slov nebo chování oběti, pokud oběť není schopna dát skutečný souhlas; (c) souhlas nelze vyvozovat z mlčení nebo nedostatku odporu oběti vůči údajnému sexuálnímu násilí; (d) důvěryhodnost, charakter nebo náchylnost k sexuálnímu zneužití oběti či svědka nelze vyvozovat z sexuální povahy předchozího nebo následného chování oběti či svědka.“ Ibid., pravidlo 70.; „S ohledem na definici a povahu trestných činů spadajících do jurisdikce Soudu, [...] senát nepřipustí důkazy o předchozím nebo následném sexuálním chování oběti či svědka.“ Ibid., pravidlo 71.

¹⁸³ „Útvar pro služby obětem a svědkům plní, mimo dalšího, následující funkce, [...], je-li to vhodné: [...] zajišťuje pro Soud a účastníky řízení školení o [...] sexuálním násilí [...].“ Ibid., pravidlo 17 bod 2. písm. (a) (iv).; „Za účelem účinného a efektivního výkonu své práce útvar pro služby obětem a svědkům zajišťuje školení svého personálu v oblastech bezpečnosti, integrity a důstojnosti obětí a svědků, včetně otázek souvisejících

Přestože je v literatuře často jako úspěch formování ICC zmíněno pouze zakotvení sexuálních a genderově motivovaných zločinů jako takových, nelze přehlížet, že právní rámec Soudu je k těmto zločinům inkluzivní i v mnoha dalších oblastech. Všechna tato pravidla, která zohledňují specifika sexuálních a genderově motivovaných zločinů, by měla přispívat k jejich úspěšnému vyšetřování a stíhání.

Vše výše uvedené, tedy explicitní zakotvení sexuálních a genderově motivovaných zločinů v Římském statutu, jejich definice ve Znacích skutkových podstat zločinů, a existence dalších souvisejících pravidel, má přitom důsledky nejen pro řízení před ICC.

Tato úprava totiž může na základě recepčních norem vstupovat do jednotlivých národních právních řádů smluvních stran Římského statutu. Dle studie zaměřené na trestněprávní případy v Konžské demokratické republice byla tamními soudy přímo použita definice znásilnění obsažená ve Znacích skutkových podstat zločinů a také využito ustanovení Římského statutu umožňující přijetí opatření pro ochranu svědků¹⁸⁴. Citovaná studie zdůrazňuje důležitou roli, jakou může právní rámec ICC hrát v zemích, jejichž právní řád kriminalizuje pouze úzké spektrum sexuálních a genderově motivovaných zločinů anebo je velmi úzce definuje, případně nedostatečně reguluje ochranu obětí a svědků v průběhu řízení.

2.5 Vnitřní politiky úřadu žalobce k sexuálním a genderově motivovaným zločinům

Předchozí kapitoly přiblížily ukotvení sexuálních a genderově motivovaných zločinů v Římském statutu, který je mezinárodní smlouvou, a ve Znacích skutkových podstat zločinů a Jednácím a důkazním řádu, které jsou schvalovány Shromážděním smluvních stran Statutu¹⁸⁵. Existují ovšem i další dokumenty, tvořené jinými entitami, které stanoví postupy vztahující se k těmto zločinům.

Sexuálním a genderově motivovaným zločinům a zločinu genderové persekuce jsou zvláště věnovány vnitřní politiky (policy papers) úřadu žalobce. Tyto vnitřní politiky nejsou právně závazné, reflektují však přístup či budoucí směřování úřadu žalobce ve vztahu ke konkrétně vymezeným otázkám a překážkám stíhání daných zločinů, definují základní pojmy a stanovují zásady, dle kterých má být postupováno v různých stádiích řízení.

s genderovou a kulturní sensitivitou.“ Ibid., pravidlo 18 písm. (d).; *osoby s expertízou také v těchto oblastech: [...] genderová a kulturní rozmanitost [...].*“ Ibid., pravidlo 19 písm. (e).

¹⁸⁴ LAKE, Milli. Ending Impunity for Sexual and Gender-Based Crimes: The International Criminal Court and Complementarity in the Democratic Republic of Congo. *African Conflict & Peacebuilding Review* [online]. 2014, 4(1), 1-32 [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/541409>, str. 9-19.

¹⁸⁵ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 9 odst. 1, čl. 51 odst. 1.

Vydání vnitřní politiky přitom není povinností úřadu žalobce a doposud jich nebylo vydáno mnoho¹⁸⁶. Vnitřní politika k sexuálním a genderově motivovaným zločinům byla vydána v roce 2014, vnitřní politika ke zločinu genderové persekuce v roce 2022. Sama skutečnost, že tyto politiky vůbec byly vydány, svědčí o potřebě zvláštních přístupů a postupů při stíhání předmětných zločinů a nastavení pravidel, která odráží specifické překážky, které taková stíhání provází.

2.5.1 Vnitřní politika k sexuálním a genderově motivovaným zločinům (Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes)

Vnitřní politika k sexuálním a genderově motivovaným zločinům stanoví, že úřad žalobce užije genderovou analýzu na všechny případy v jurisdikci Soudu a vezme v potaz genderovou perspektivu ve všech stádiích, od předběžného zkoumání až po situace následující po ukončení řízení¹⁸⁷. Toto je pak blíže rozvedeno v jednotlivých pravidlech pro různé fáze řízení.

Jako příklady některých pravidel lze zmínit následující. Pro fázi vyšetřování vnitřní politika stanoví, že úřad žalobce bude vyšetřovat sexuální a genderově motivované zločiny současně s vyšetřováním ostatních zločinů, a to i vzhledem ke skutečnosti, že tyto zločiny bývají zřídka ohlášeny a vyšetřovány na národní úrovni; je třeba jim proto věnovat pozornost již v prvotních fázích řízení¹⁸⁸. Dále úřad žalobce vznesení obvinění ze sexuálních a genderově motivovaných zločinů vždy, kdy budou k dispozici dostatečné důkazy, a to jak ve smyslu sexuálních a genderově motivovaných zločinů jako takových výslovně označených, tak i jako jiných forem zločinů, které takto výslovně označeny nejsou¹⁸⁹. Vnitřní politika se také zabývá konzultacemi s odborníky¹⁹⁰, spoluprací s nevládními organizacemi¹⁹¹ a vzděláváním personálu¹⁹².

Na těchto příkladech lze demonstrovat snahu úřadu žalobce o změnu dosavadní praxe. Stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů v počátku fungování ICC často vykazovalo závažná opomenutí a bylo dokonce označeno jako „*nepochybné zklamání*“¹⁹³.

¹⁸⁶ Přehled vnitřních politik úřadu žalobce ICC k dispozici na URL <https://www.icc-cpi.int/about/otp/otp-policies>

¹⁸⁷ ICC. *Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes*. 2014. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/otp-Policy-Paper-on-Sexual-and-Gender-Based-Crimes--June-2014.pdf>, body 20.-21., s. 13-14.

¹⁸⁸ Ibid., body 49.-51., s. 24-25.

¹⁸⁹ Ibid., body 71.-72., s. 29-30.

¹⁹⁰ Ibid., body 97. a 106., s. 36-37, 40.

¹⁹¹ Ibid., body 107., s. 40.

¹⁹² Ibid., body 115.-119., s. 42-43.

¹⁹³ ALTUNJAN, Tanja. The International Criminal Court and Sexual Violence: Between Aspirations and Reality. *German Law Journal* [online]. 2021, 22(5), 878-893 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z:

Přijetí vnitřní politiky však přispělo ke změně v přístupu ke stíhání těchto zločinů a dochází i k postupnému vývoji v přístupu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům v rozhodovací praxi Soudu (k jednotlivým případům blíže kapitola 3).

V současné době dochází v úřadu žalobce k přepracování a aktualizaci této vnitřní politiky¹⁹⁴.

2.5.2 Vnitřní politika ke zločinu genderové persekuce (Policy on the Crime of Gender Persecution)

Vnitřní politika ke zločinu genderové persekuce je nejnovější vnitřní politikou vydanou úřadem žalobce. Na její tvorbě se podílelo více než 500 entit, což úřad žalobce považuje za „*signál důležitosti přijetí této vnitřní politiky*“¹⁹⁵.

Obdobně jako v případě vnitřní politiky k sexuálním a genderově motivovaným zločinům stanoví vnitřní politika ke zločinu genderové persekuce zvláštní pozornost, která má být při vyšetřování genderové persekuce věnována¹⁹⁶, a to již od počátečních stádií řízení¹⁹⁷, využití vícenásobných obvinění ve spojení se sexuálními a genderově motivovanými zločiny¹⁹⁸, či konzultacemi s odborníky¹⁹⁹ a dalšími entitami²⁰⁰ a vzděláváním personálu²⁰¹.

Pozornost si v rámci této vnitřní politiky zaslouží zejména přístup k pojmu genderová persekuce. Přestože v úvodu je definována genderová persekuce jako „*zločin proti lidskosti persekuce z důvodu pohlaví, dle čl. 7 odst. 1 písm. h) Římského statutu*“ a gender jako „*[p]odle čl. 7 odst. 3 Římského statutu [...] obě pohlaví, mužské a ženské, ve společenském kontextu*“²⁰², následně je ve vnitřní politice přístupováno ke genderové persekuci způsobem, který se může zdát být inkluzivnější, než jak je gender chápán Římským statutem.

Již v definiční části je pracováno s pojmem LGBTQI+ a následně lze v textu nalézt několik zmínek o osobách homosexuální orientace („*[n]apříklad pokud pachatel cílí na osobu,*

<https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/international-criminal-court-and-sexual-violence-between-aspirations-and-reality/6B37A67C8196A6159237A893D2A5722A>, s. 883.

¹⁹⁴ The Office of the Prosecutor launches public consultation to renew Policy Paper on Sexual and Gender-based Crimes [online], vyjádření úřadu žalobce ICC ze dne 12. 5. 2023. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/office-prosecutor-launches-public-consultation-renew-policy-paper-sexual-and-gender-based>

¹⁹⁵ ICC. *Policy on the Crime of Gender Persecution*. 2022. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-12/2022-12-07-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>, s. 5.

¹⁹⁶ Ibid., bod 64., s. 19.

¹⁹⁷ Ibid., bod 72., s. 21.

¹⁹⁸ Ibid., bod 84., s. 23.

¹⁹⁹ Ibid., bod 97., s. 27.

²⁰⁰ Ibid., bod 104.-106., s. 28-29.

²⁰¹ Ibid., bod 73., s. 21; bod 111., s.30.

²⁰² Ibid., s 3.

kteřá je vnímána jako homosexuální muž či lesba, [...]“²⁰³; „[ž]eny a muži mohou být terčem například [...] neboť jsou vnímáni jako homosexuálové nebo že se účastní homosexuálního chování“²⁰⁴) i o dalších osobách náležejících do LGBTQI+ komunity („[z] podstaty věci jsou genderově motivované zločiny cíleny na skupiny jako jsou ženy, muži, děti a LGBTQI+ osoby na základě jejich genderu“²⁰⁵; „[s]kupiny, na něž je genderová persekuce cílena, mohou zahrnovat například ženy, dívky, muže, chlapce a LGBTQI+ osoby [...]“²⁰⁶; „[i]ntersexuální, nebinární nebo transsexuální osoby mohou být terčem neboť nepatří do kategorií ‚muž‘ nebo ‚žena‘, jak je definuje útočník“²⁰⁷).

V odborné literatuře lze přitom nalézt informace, že v době (ne)přijímání ustanovení obsahujících pojem gender do Římského statutu mezi některými státy panovala obava, zda gender zahrnuje i sexuální identifikaci, což tyto státy považovaly za nežádoucí²⁰⁸. Výsledkem vyjednávání byla úzká definice genderu citovaná výše zahrnutá nejistotou, co přesně taková definice znamená a co zahrnuje onen společenský kontext – zda zahrnuje sexuální orientaci a zda zahrnuje společensky konstruované předpoklady, které nemusí být vázány na biologická pohlaví²⁰⁹.

V tomto ohledu lze pozitivně hodnotit širší přístup k významu pojmu gender a genderová persekuce, který zaujal úřad žalobce. Nejedná se o výklad ojedinělý, jeho zastání nalezneme i v literatuře. Jedna z autorek argumentuje, že neboť většinu homosexuálních a bisexuálních osob lze zařadit do některé z biologických kategorií žena/muž, jejich sexuální orientace boří představu útočníka o tom, jakou sexuální orientaci by tyto osoby měly mít. Obdobný argument vznáší i v případě transgender osob, které dle útočníka svým chováním „nerespektují“ pohlaví přisouzené při narození. Jejich pronásledování je tedy persekucí z důvodu genderu ve smyslu Římského statutu – pokud je gender definován jako „obě pohlaví, mužské a ženské, ve společenském kontextu“, pak z pohledu útočníka chování těchto osob narušuje sexuální orientaci očekávanou společností pro jejich pohlaví²¹⁰. Takový přístup by však pravděpodobně nezahrnoval persekuci intersexuálních osob, když ty nemusí být útočníkem vnímány jako

²⁰³ Ibid., bod 44., s. 16.

²⁰⁴ Ibid., bod 45., s. 16.

²⁰⁵ Ibid., s. 4

²⁰⁶ Ibid., s. 5.

²⁰⁷ Ibid., bod 45., s. 16.

²⁰⁸ OOSTERVELD, Valerie. The definition of "gender" in the Rome statute of the International Criminal Court: a step forward or back for international criminal justice? Harvard human rights journal [online]. 2005, 18, 55-84 [cit. 2023-09-05]. Dostupné z: http://iccwomen.org/publications/articles/docs/Oosterveld_Gender_HarvardArticle2005.pdf, s. 58-66.

²⁰⁹ Ibid., s. 71-81.

²¹⁰ PICCOLO, Michele. Are Sexual Orientation And Gender Identity Persecution Protected Under The Rome Statute? Challenges To The Legal Interpretation of "Gender." ITSS Verona Magazine [online]. 2023, 2(1) [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <https://www.itssverona.it/wp-content/uploads/2023/07/Michele-Piccolo.pdf>, s. 8-10.

spadající do žádné z biologických kategorií muž/žena²¹¹. Úřad žalobce ve vnitřní politice přitom intersexuální osoby jako chráněnou kategorii výslovně zmiňuje.

Prozatím není zřejmé, jakým způsobem genderovou persekuci vyloží Soud v rozhodovací praxi, neboť přestože již za tento zločin byla vznesena obvinění, v žádném z případů nebylo doposud rozhodnuto (k tomu blíže kapitola 3.6).

²¹¹ Ibid., s. 11-12; srov. též MÁRQUEZ VELÁSQUEZ, María Manuela. Intersex: A Neglected Category in the Understanding of Gender-Based Crimes at the ICC? In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/03/09/intersex-a-neglected-category-in-the-understanding-of-gender-based-crimes-at-the-icc/>

3. Vybrané případy projednávané před ICC

Přestože v době formování ICC byla sexuálním a genderově motivovaným zločinům na poli mezinárodního práva věnována značná pozornost, a přestože právní rámec Soudu obsahuje mnoho zvláštních pravidel k nim se vztahujících, výsledky jejich stíhání alespoň zpočátku fungování Soudu byly neuspokojivé. Na případech níže jsou přiblíženy překážky, které dosažení odsuzujících rozhodnutí stály a často stále stojí v cestě – ať už se jedná o nesprávný postup orgánů či nedostatky mezinárodního práva. Pozornost je věnována zejména postupu orgánů v řízení a argumentaci senátů Soudu, nikoli skutkovým okolnostem.

Nejedná se o vyčerpávající přehled případů, které se sexuálními a genderově motivovanými zločiny zabývaly, tím spíše se nejedná o vyčerpávající přehled případů projednáváných před ICC vůbec. Jsou představeny pouze některé z nich, které vyvolaly rozsáhlou odbornou debatu a které ztělesňují příklady toho, jak se ke stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů (ne)postavit.

3.1. Případ *Lubanga*

*Žalobce v. Thomas Lubanga Dyilo*²¹² se stal historicky prvním případem, který ICC rozhodoval²¹³, a to téměř 10 let po vstupu Římského statutu v platnost²¹⁴. Thomas Lubanga Dyilo byl shledán vinným z válečných zločinů ve formě odvodů nebo náboru dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti ve nepřátelských akcích dle čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (vii) Římského statutu²¹⁵, v průběhu řízení však došlo k sérii událostí, které byly označeny za „*příklad toho, jak nezajistit spravedlnost prostřednictvím odškodnění pro zvláštní kategorii zločinů – těch spočívajících v sexuálním a genderově motivovaném násilí*“²¹⁶.

Nelze zpochybnit, že vyšetřování těchto zločinů přináší mnohá úskalí²¹⁷. Vyšetřovatelé a prostředníci v případě *Lubanga* pracovali v nebezpečných oblastech a potýkali se s nedůvěrou

²¹² ICC, *Žalobce v. Thomas Lubanga Dyilo*. ICC-01/04-01/06.

²¹³ ICC First verdict: Thomas Lubanga guilty of conscripting and enlisting children under the age of 15 and using them to participate in hostilities [online], tisková zpráva ICC ze dne 14. 3. 2012. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/icc-first-verdict-thomas-lubanga-guilty-conscripting-and-enlisting-children-under-age-15-and>

²¹⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., poznámka pod čarou in fine.

²¹⁵ ICC, *Žalobce v. Thomas Lubanga Dyilo*. ICC-01/04-01/06, rozhodnutí senátu první instance ze dne 14. 3. 2012, odst. 1358.

²¹⁶ CHAPPELL, Louise. The gender injustice cascade: ‘transformative’ reparations for victims of sexual and gender-based crimes in the Lubanga case at the International Criminal Court. *The International Journal of Human Rights* [online]. 2017, 21(9), 1223-1242 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360006>, s. 1223.

²¹⁷ K tomu např. ve vztahu ke svědectvím před ICTR blíže KOOMEN, Jonneke. “Without These Women, the Tribunal Cannot Do Anything”: The Politics of Witness Testimony on Sexual Violence at the International

místních obyvatel, která byla umocněna jazykovou bariérou a kulturními odlišnostmi ²¹⁸. Přesto však postoj, jaký k sexuální a genderové rovině případu zaujal úřad žalobce, budí rozpaky.

Louise Chappell popisuje průběh, který označuje jako „kaskáda genderové nespravedlnosti“ a který započal opomenutím vznesení obvinění ze sexuálních a genderově motivovaných zločinů. Důvody, které úřad žalobce pro nezahrnutí obvinění ze sexuálních a genderově motivovaných zločinů uváděl, se přitom v průběhu řízení několikrát změnilo:

„V průběhu procesu se důvody pro toto opomenutí uváděné žalobcem měnily: nejprve žalobce sdělil, že neměl dostatek času a důkazů ke spojení Lubangy s těmito zločiny; později naznačil, že sexuální a genderově motivované zločiny nedostaly kritériu systematickosti zločinu proti lidskosti; v době závěrečné řeči vyjádření žalobce naznačovala, že opomenutí bylo úmyslné, neboť chtěl sexuální a genderově motivované zločiny prezentovat jako součást obvinění z náboru dětí do ozbrojených sil.“ ²¹⁹

Ačkoli první dva důvody (nedostatečné důkazy a nenaplnění společných znaků zločinů proti lidskosti) by jistě zavdaly příčinu pro nevznesení obvinění, organizace Women's Initiatives for Gender Justice získala podklady pro vznesení obvinění, které předložila úřadu žalobce s označením svědků a obětí. Úřad žalobce na tyto podklady nijak nereagoval ²²⁰. Pravdivost těchto důvodů proto budí pochyby. Obdobně ani třetí důvod, údajně záměrné nevznesení obvinění, se nezdá být pravděpodobný.

Přestože nikdy nedošlo ke vznesení obvinění či jejich doplnění, žalobce v průběhu řízení sexuální a genderově motivované zločiny opakovaně vyzdvihoval ²²¹. Na tento zvláštní přístup úřadu žalobce reagoval senát první instance v rozhodnutí o uložení trestu následovně:

Criminal Tribunal for Rwanda. Journal of Women in Culture and Society [online]. 2013, 38(2), 253-277 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/667200>

²¹⁸ SHATZMAN, Aliza. The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo: Persistent Evidentiary Challenges Facing the International Criminal Court. George Mason International Law Journal [online]. 2021, 12(2), 1-38 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4097677, s. 5-7, 30-34.

²¹⁹ CHAPPELL, Louise. The gender injustice cascade: 'transformative' reparations for victims of sexual and gender-based crimes in the Lubanga case at the International Criminal Court. The International Journal of Human Rights [online]. 2017, 21(9), 1223-1242 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360006>, s. 1229.

²²⁰ INDER, Brigid, vyjádření ze dne 25. 8. 2011. Reflection: Gender Issues and Child Soldiers the case of Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo [online]. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <http://iccwomen.org/documents/Gender-Issues-and-Child-Soldiers.pdf>

²²¹ CHAPPELL, Louise. The gender injustice cascade: 'transformative' reparations for victims of sexual and gender-based crimes in the Lubanga case at the International Criminal Court. The International Journal of Human Rights [online]. 2017, 21(9), 1223-1242 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360006>, s. 1229-1230.

„Senát důrazně odsuzuje postoj bývalého žalobce ve vztahu k otázce sexuálního násilí. Předložil rozsáhlá podání o sexuálním násilí v úvodních a závěrečných podáních k řízení a ve svých odůvodněných k potrestání tvrdil, že sexuální násilí je přitěžující okolností, která by měla být senátem reflektována. Nejenže však bývalý žalobce nevnese obvinění ze sexuálního násilí či sexuálního otroctví do původních obvinění v žádné fázi řízení, ani v původních obviněních, ale dále se tomuto kroku aktivně bránil v průběhu hlavního líčení, když uvedl, že by to způsobilo nespravedlnost vůči obviněnému, pokud by na základě toho byl odsouzen. Bez ohledu na tento svůj postoj v průběhu celého řízení navrhl, že sexuální násilí by mělo být zohledněno pro účely uložení trestu.“²²²

Pocity frustrace z přístupu úřadu žalobce nevyjádřil pouze rozhodující senát, ale převažují i v odborné literatuře²²³. Reakci na přešlapy, kterých se úřad žalobce v případě *Lubanga* dopustil, můžeme nelézt i ve vnitřní politice k sexuálním a genderově motivovaným zločinům, která byla vydána dva roky po rozhodnutích senátu první instance citovaných výše, a která vyjadřuje vůli úřadu žalobce integrovat vyšetřování sexuálních a genderově motivovaných zločinů a získávání důkazů již do prvotních stádií řízení či spolupracovat s nevládními organizacemi (k tomu blíže kapitola 2.5.1).

Jak bude ukázáno na případech přiblížených níže, přístup úřadu žalobce k sexuálním a genderově motivovaným zločinům skutečně prošel od případu *Lubanga* proměnou. To, že se případ *Lubanga* stal „příklad[em] toho, jak nezajistit spravedlnost“, však již napravit nelze.

²²² ICC, Žalobce v. Thomas Lubanga Dyilo. ICC-01/04-01/06, rozhodnutí senátu první instance o uložení trestu ze dne 10. 6. 2012, odst. 60.

²²³ K tomu např. SMITH, K'Shaani O. Prosecutor v. Lubanga: How the International Criminal Court Failed the Women and Girls of the Congo. *Howard Law Journal* [online]. 2011, 54(2), 467-500 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/howlj54&div=20&id=&page=:>; srov. též TAN, Joe. Sexual Violence Against Children on the Battlefield as a Crime of Using Child Soldiers: Square Pegs in Round Holes and Missed Opportunities in Lubanga. *Yearbook of International Humanitarian Law* [online]. 2012, 15, 117-151 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: http://journals.cambridge.org/abstract_S1389135913000081; srov. též WIERSING, Anja. Lubanga and Its Implications for Victims Seeking Reparations at the International Criminal Court. *Amsterdam Law Forum* [online]. 2012, 4(3), 21-39 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2154469

3.2. Případ *Katanga*

Stejně jako případ *Lubanga*, i případ *Žalobce v. Germain Katanga*²²⁴ nese důležité prvenství – stal se prvním případem před ICC, ve kterém byla výslovně vznesena obvinění ze sexuálních a genderově motivovaných zločinů²²⁵. Germain Katanga byl shledán vinným ze zločinů proti lidskosti a válečných zločinů ve formě vraždy, útoků proti civilnímu obyvatelstvu, zničení nepřátelského majetku a plnění; byl však zproštěn viny ze znásilnění a sexuálního otroctví jako forem zločinů proti lidskosti i válečných zločinů, stejně jako válečného zločinu ve formě využívání dětí mladších patnácti let k aktivní účasti ve nepřátelských akcích²²⁶. Tento výsledek řízení byl označen jako částečně Pyrrhovo vítězství²²⁷.

Důvody pro zproštění viny ze znásilnění a sexuálního otroctví senát první instance vyložil v pouhých dvou odstavcích. Tyto důvody jsou ovšem v částech poněkud diskutabilní a u některých není zřejmá souvislost se závěry, které na jejich základě senát učinil.

Senát nejprve uvedl, že ke znásilněním a sexuálnímu otroctví prokazatelně došlo²²⁸. Následně však pokračoval, že 1) nebyly předloženy důkazy, ze kterých by bylo možné vyvodit, že spáchání těchto zločinů bylo rozsáhlé; 2) nebylo prokázáno, že zničení vesnice s sebou nezbytně neslo spáchání těchto zločinů; 3) na rozdíl od ostatních zločinů nebylo prokázáno, že tyto zločiny byly předmětnými jednotkami spáchány již v minulosti; a 4) oběti těchto zločinů byly ušetřeny jisté smrti²²⁹. Na základě toho senát uzavřel, že v případě znásilnění a sexuálního otroctví nebyl prokázán společný záměr²³⁰, který je vyžadován jako jeden ze znaků individuální trestní odpovědnosti dle čl. 25 odst. 3 písm. d) Statutu.

Nejprve je třeba ke čtvrtému argumentu uvést, že není zřejmé, co tím chtěl senát sdělit. Zdá se, jako by dle senátu ušetření jisté smrti negovalo odpovědnost za znásilnění a sexuální otroctví, či bylo jakousi polehčující okolností. K tomu je třeba podotknout, že zločiny v Římském statutu ani jejich formy mezi sebou nemají žádnou hierarchii. Nelze říci, že by některé z nich byly závažnější než jiné, tím spíše, že jurisdikce Soudu je již „omezena na

²²⁴ ICC, *Žalobce v. Germain Katanga*. ICC-01/04-01/07.

²²⁵ ALTUNJAN, Tanja. The International Criminal Court and Sexual Violence: Between Aspirations and Reality. *German Law Journal* [online]. 2021, 22(5), 878-893 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/international-criminal-court-and-sexual-violence-between-aspirations-and-reality/6B37A67C8196A6159237A893D2A5722A>, s. 885.

²²⁶ ICC, *Žalobce v. Germain Katanga*. ICC-01/04-01/07, rozhodnutí senátu první instance ze dne 7. 3. 2014, s. 658-659.

²²⁷ STAHN, Carsten. Justice Delivered or Justice Denied? The Legacy of the Katanga Judgment. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2014, 12(4), 809-834 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/12/4/809/2886370>, s. 812.

²²⁸ ICC, *Žalobce v. Germain Katanga*. ICC-01/04-01/07, rozhodnutí senátu první instance ze dne 7. 3. 2014, odst. 1663, věta první.

²²⁹ *Ibid.*, odst. 1663.

²³⁰ *Ibid.*, odst. 1664.

nejzávažnější zločiny“²³¹ sama o sobě. I kdyby však nějaká hierarchie existovala, nespáchání jedné formy zločinu nemůže vylučovat odpovědnost za formy jiné; ad absurdum by při přijetí tohoto argumentu byla nadbytečná veškerá ustanovení Římského statutu s výjimkou toho „nejzávažnějšího z nejzávažnějších“.

I ostatní argumenty, které senát vznesl, však nejsou přesvědčivé. V případě prvního argumentu bylo podotknuto, že společný znak zločinů proti lidskosti „*kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaný v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí existence takového útoku*“²³² vyžaduje rozsáhlý útok jako celek, nikoli rozsáhlé spáchání každé jednotlivé formy zločinu. Pokud tedy senát považoval útok proti civilnímu obyvatelstvu za dostatečně rozsáhlý, aby shledal Katangu vinným z jiné formy zločinu (vraždy coby zločinu proti lidskosti), pak byl útok dostatečně rozsáhlý i ve vztahu k jeho ostatním formám. K druhému argumentu, že zničení vesnice s sebou nutně neneslo spáchání těchto zločinů, bylo poznamenáno, že z rozhodnutí nelze vyčíst, co tímto argumentem senát zamýšlel. Zatímco zničený majetek, který podle senátu ke zničení vesnice vedl, je nahraditelný, újma způsobená sexuálními násilím ne, a nelze si tak představit, jakým způsobem by způsobení nenahraditelné újmy (spáchání sexuálních zločinů) ke zničení mohlo nést, zatímco způsobení nahraditelné újmy (zničení majetku) ano²³³.

V kontextu vývoje rozhodovací praxe ICC je velmi zajímavý argument třetí. Podle některých autorů senát tímto argumentem pravděpodobně chtěl vyjádřit, že pro Katangu nebylo možné předpokládat, že společný záměr (který tvoří podmínku žalobcem tvrzené formy individuální odpovědnosti za zločin spáchaný skupinou osob ve smyslu čl. 25 odst. 3 písm. d) Římského statutu) bude naplněn právě sexuálními násilím²³⁴. Vzhledem ke stručnosti předmětného rozhodnutí v tomto směru nelze říci s jistotou, jak k (ne)možnosti předpokládat, jaké formy zločinů budou či nebudou spáchány senát dospěl. Jeho argumentace, dle které sexuální násilí nespádalo do společného záměru, ale jiné druhy násilí ano, přesto vytvořila určitou dichotomii, v níž je pro sexuální a genderově motivované zločiny požadován vyšší standard dokazování odpovědnosti pachatele. Uvedené přitom nebylo později Soudem napraveno, ale naopak potvrzeno v další rozhodovací praxi²³⁵. Není jasné, proč se tak rozhodl.

²³¹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 5 odst. 1.

²³² Ibid., čl. 7 odst. 1.

²³³ KORTFÄLT, Linnea. Sexual Violence and the Relevance of the Doctrine of Superior Responsibility in the Light of the Katanga Judgment at the International Criminal Court. *Nordic Journal of International Law* [online]. 2015, 84(4), 533-579 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/nord/84/4/article-p533_1.xml?language=en, s. 548-550.

²³⁴ Ibid., s. 550.

²³⁵ ALTUNJAN, Tanja. The International Criminal Court and Sexual Violence: Between Aspirations and Reality. *German Law Journal* [online]. 2021, 22(5), 878-893 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z:

Vytvářením překážek, které významně ztěžují pohnání pachatelů k odpovědnosti, Soud popírá i základní nosné myšlenky své existence, tedy „*skoncovat s beztrestností pachatelů [nejzávažnějších zločinů]*“²³⁶.

V odborných pracích bylo nadneseno, že jako právní základ odpovědnosti neměl být využit (pouze) čl. 25 Statutu upravující individuální trestní odpovědnost, ale spíše čl. 28 Statutu upravující odpovědnost velitelů a jiných nadřízených²³⁷. Zdá se, že úřad žalobce dospěl ke stejnému závěru, neboť ve všech dalších případech, které budou přiblíženy níže a ve kterých již zároveň bylo vydáno rozhodnutí první instance, byla vznesena obvinění, jejichž právní základ formy odpovědnosti pachatele byl spatřován také v čl. 28 Statutu. Úspěšnost tohoto postupu nelze však jednoznačně určit – v rámci řízení v prvním stupni byl Jean-Pierre Bemba Gombo jako velitel či jiný nadřízený odsouzen²³⁸ (odvolacím senátem však bylo toto rozhodnutí zrušeno, k tomu blíže kapitola 3.3), odpovědnost Bosco Ntagandy jako velitele či jiného nadřízeného nebyla posuzována z důvodů neležících v otázce právního základu odpovědnosti²³⁹ (ale byl odsouzen za jiné zločiny spočívajících v jiných skutkových okolnostech s odpovědností založenou čl. 25 Statutu²⁴⁰) a Dominic Ongwen byl částečně uznán vinným s odpovědností založenou čl. 25 Statutu a částečně shledán nevinným²⁴¹.

Zda by zahrnutí čl. 28 Statutu jako právního základu odpovědnosti Katangy za sexuální a genderově motivované zločiny do vznesených obvinění vyústilo v jeho odsouzení není jisté. Nejen, že Soud v rozhodnutí *Katanga* vytvořil konstrukci, která vyžaduje pro prokázání individuální odpovědnosti za sexuální a genderově motivované zločiny vyšší standard než pro prokázání individuální odpovědnosti za jiné formy zločinů, ale v případě *Bemba* (k tomu blíže kapitola 3.3) vytvořil senát odvolací instance také konstrukci, která interpretuje literu Římského statutu přísným způsobem i ve věci odpovědnosti velitele.

<https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/international-criminal-court-and-sexual-violence-between-aspirations-and-reality/6B37A67C8196A6159237A893D2A5722A>, s. 885-886.

²³⁶ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., preambule odst. 5.

²³⁷ KORTFÄLT, Linnea. Sexual Violence and the Relevance of the Doctrine of Superior Responsibility in the Light of the Katanga Judgment at the International Criminal Court. *Nordic Journal of International Law* [online]. 2015, 84(4), 533-579 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/nord/84/4/article-p533_1.xml?language=en, 552-569.

²³⁸ ICC, Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo. ICC-01/05-01/08, rozhodnutí senátu první instance ze dne 21. 3. 2016, odst. 752.

²³⁹ ICC, Žalobce v. Bosco Ntaganda. ICC-01/04-02/06, rozhodnutí senátu první instance ze dne 8. 7. 2019, s. 504 poznámka pod čarou č. 3155.

²⁴⁰ Ibid., s. 535-538.

²⁴¹ ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí senátu první instance ze dne 4. 2. 2021, odst. 3116.; K vzneseným obviněním v souladu s čl. 28 Statutu viz Ibid., poznámky pod čarou k odst. 34.

3.3. Případ *Bemba*

Případ *Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo*²⁴² drží také hned několik prvenství – jedná se o první odsuzující rozhodnutí vydané ICC za sexuální a genderově motivované zločiny a také o první rozhodnutí o odpovědnosti velitele²⁴³ dle čl. 28 Římského statutu. Tehdejší žalobkyně, Fatou Bensouda, se k rozhodnutí senátu první instance vyjádřila následovně:

*„[...] Tento případ zasluhuje pozornost také proto, že zdůrazňuje zásadní potřebu vymýtit sexuální a genderově motivované zločiny [...] Musíme i nadále usilovat o stíhání a odpovědnost osob odpovědných za tyto zločiny, dokud se nestanou minulostí. [...] Upřímně doufám, že toto odsuzující rozhodnutí přinese alespoň nějakou útěchu obětem pana Bemby, včetně těch, které byly vystaveny sexuálním a genderově motivovaným zločinům. [...] Nenechte se mýlit: dnešek je důležitým dnem pro mezinárodní trestní soudnictví.“*²⁴⁴

Rozhodnutí bylo kladně přijato nejen úřadem žalobce, ale i částí odborné veřejnosti – dle některých autorů „efektivně adresuje sexuální a genderově motivované násilí“ a „státy [...] mohou z případu Bemba čerpat při implementaci ustanovení proti sexuálnímu násilí“²⁴⁵. V řízení o odvolání však nastal „překvapivý obrat“²⁴⁶ - odsuzující rozhodnutí senátu první instance²⁴⁷ bylo zrušeno a Jean-Pierre Bemba Gombo byl zproštěn viny v plném rozsahu²⁴⁸. Tento zvrat přiměl tehdejší žalobkyni k dalšímu vyjádření, ve kterém sdílela své zklamání nad tímto rozhodnutím a obavou z některých jeho prvků, přičemž „[doufá], že časem dojde k jejich

²⁴² ICC, *Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo*. ICC-01/05-01/08.

²⁴³ HIBBERT, Sarah. The Bemba Acquittal: A Blow to the ICC's Legitimacy in a Time of Crisis. *Temple International & Comparative Law Journal* [online]. 2019, 34(1), 95-128 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/tclj34&div=8&id=&page=>, s.95.

²⁴⁴ Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, regarding the conviction of Mr Jean-Pierre Bemba: “This case has highlighted the critical need to eradicate sexual and gender-based crimes as weapons in conflict” [online], vyjádření žalobkyně ICC z dne 21. 3. 2016. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-regarding-conviction-mr-jean>

²⁴⁵ D'AOUST, Marie-Alice. Sexual and Gender-based Violence in International Criminal Law: A Feminist Assessment of the Bemba Case. *International Criminal Law Review* [online]. 2017, 17(1), 208-221 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/17/1/article-p208_8.xml, s. 212-213.

²⁴⁶ SADAT, Leila Nadya. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. *American Journal of International Law* [online]. 2019, 113(2), 353-361 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/abs/prosecutor-v-jeanpierre-bemba-gombo/28C4F98095812E950711FB18A4E68916>, s. 353.

²⁴⁷ ICC, *Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo*. ICC-01/05-01/08, rozhodnutí senátu první instance ze dne 21. 3. 2016.

²⁴⁸ ICC, *Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo*. ICC-01/05-01/08 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 8. 6. 2018.

přesměrování“ a změnu praxe označuje za nešťastnou²⁴⁹. Tato bezprecedentní kritika úřadu žalobce směrem k rozhodnutí Soudu vyvolala kontroverze i uvnitř Soudu samotného²⁵⁰.

Senát odvolací instance totiž došel k závěru o specifičnosti obvinění vznesených v přípravném řízení, dle kterého již v potvrzení obvinění před zahájením hlavního líčení (čl. 61 Statutu) musí být individuálně vypočtena veškerá jednání (tedy například konkrétní znásilnění konkrétní osoby), o kterých má být později rozhodnuto, a nepostačuje určení forem zločinů s geografickým a časovým omezením s příkladným výčtem konkrétních jednání²⁵¹. Tímto požadavkem je podle některých autorů „*zvýšena laťka požadavků na úřad žalobce*“²⁵². Lze se setkat s názorem, že požadavek této míry specifičnosti nezohledňuje zvláštnosti řízení před ICC, kdy mezi potvrzením obviněním a řízením v prvním stupni je dlouhá časová prodleva i několika let a důkazy jsou dále získávány i v tomto období²⁵³.

Nadto senát poskytl výklad odpovědnosti velitele a její podmínky neučinění veškerých potřebných a přiměřených opatření s cílem předejít či zmařit páchaní zločinů²⁵⁴. Podle odvolacího senátu pro založení odpovědnosti nepostačí, že nebyla přijata dostatečná opatření a že existovala opatření, která přijata být mohla, ale je třeba prokázat jaká konkrétní opatření mohla být přijata s jakým konkrétním dopadem. Odvolací senát také uvedl, že „*[v]elitelé mohou při rozhodování o přijetí opatření provést analýzu nákladů a výnosů [...]*“²⁵⁵ a v neposlední řadě zúžil rozsah, v jakém má být prvostupňové rozhodnutí v odvolacím řízení přezkoumáváno²⁵⁶.

Přestože se žádný z těchto závěrů nevztahuje specificky k sexuálním a genderově motivovaným zločinům, kombinace těchto faktorů může mít dopad obzvláště na případy týkající

²⁴⁹ Statement of ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, on the recent judgment of the ICC Appeals Chamber acquitting Mr Jean-Pierre Bemba Gombo [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 13. 6. 2018. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-fatou-bensouda-recent-judgment-icc-appeals-chamber-acquitting-mr-jean>

²⁵⁰ Statement of the President of the Court in relation to the case of Mr Jean-Pierre Bemba Gombo [online], vyjádření předsedy ICC ze dne 14. 6. 2018. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-president-court-relation-case-mr-jean-pierre-bemba-gombo>

²⁵¹ ICC, Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo. ICC-01/05-01/08 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 8. 6. 2018, odst. 105-115.

²⁵² POWDERLY, Joseph. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo: Judgment on the Appeal of Mr. Jean-Pierre Bemba Gombo against Trial Chamber III's Judgment Pursuant to Article 74 of the Statute (Int'l Crim. Ct.). International Legal Materials [online]. 2018, 57(6), 1031-1079 [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-legal-materials/article/prosecutor-v-jeanpierre-bemba-gombo-judgment-on-the-appeal-of-mr-jeanpierre-bemba-gombo-against-trial-chamber-iiis-judgment-pursuant-to-article-74-of-the-statute-intl-crim-ct/349912A47486DF7A0F578EF26BC5DFC3>, s. 1033

²⁵³ HIBBERT, Sarah. The Bemba Acquittal: A Blow to the ICC's Legitimacy in a Time of Crisis. Temple International & Comparative Law Journal [online]. 2019, 34(1), 95-128 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/tclj34&div=8&id=&page=>, s. 116.

²⁵⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 28 písm. b) bod (iii).

²⁵⁵ ICC, Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo. ICC-01/05-01/08 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 8. 6. 2018, odst. 170.

²⁵⁶ Ibid., odst. 35-70.

se tohoto typu násilí. Bylo podotknuto, že závěry senátu odvolací instance ztěžují vznesení obvinění, když důkazy o sexuálních a genderově motivovaných zločinech se často objeví později než o zločinech jiné povahy, ztěžuje také prokázání odpovědnosti velitele, když sexuální a genderově motivované zločiny nejsou obvykle přímo nařízeny, ale spíše jen tolerovány, a vzhledem k omezenému přezkumu poskytne senátu odvolací instance neúplný obraz o věcném kontextu závěrů dokazování²⁵⁷.

Jakkoli je rozhodnutí senátu odvolací instance přijímáno s nelibostí úřadem žalobce i částí odborné veřejnosti, nespokojenost s průběhem případu *Bemba* byla založena mnohem dříve, již ve fázi potvrzení obvinění. Přestože právní rámec Soudu stanoví, že „*jediné jednání může představovat jeden či více zločinů*“²⁵⁸, přípravný senát uvedl, že „*[...] praxe žalobce spočívající ve vícenásobných obviněních je škodlivá pro práva obhajoby.*“²⁵⁹ Ačkoli senát vzápětí dodal, že vícenásobná obvinění jsou možná, v tomto případě je odmítl²⁶⁰.

Bylo argumentováno, že zločiny, o které se v tomto případě jednalo – tedy znásilnění/mučení a znásilnění/těžké urážky lidské důstojnosti – sdílí některé prvky, obsahují však i prvky nesdílené. Pokud tyto byly naplněny, vícenásobná obvinění by měla být možná. Podle některých autorů má tento postup neblahý vliv na snahu ICC o potírání sexuálních a genderových zločinů a nereflektuje skutečnost, že tyto zločiny jsou často páčány v situacích, které s sebou nesou i jiné druhy násilí²⁶¹.

Ačkoli se tedy případ *Bemba* mohl zdát po rozhodnutí senátu první instance vítězstvím na poli sexuálních a genderově motivovaných zločinů, v přípravné a odvolací fázi se stal jedním z největších zklamání.

3.4. Případ *Ntaganda*

Tato kapitola již představila tři prvenství případů rozhodovaných ICC: první případ vůbec, první případ, v němž byla výslovně vznesena obvinění ze sexuálních a genderově motivovaných zločinů, a první případ, v němž byl za takové zločiny pachatel v senátem první instance odsouzen.

²⁵⁷ HIBBERT, Sarah. The Bemba Acquittal: A Blow to the ICC's Legitimacy in a Time of Crisis. *Temple International & Comparative Law Journal* [online]. 2019, 34(1), 95-128 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/telj34&div=8&id=&page=>, s. 118-119.

²⁵⁸ ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>, s. 1 odst. 9.

²⁵⁹ ICC, Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo. ICC-01/05-01/08, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 15. 6. 2009, odst. 202.

²⁶⁰ Ibid., odst. 205, odst. 312.

²⁶¹ GREEN, Laurie. First-Class Crimes, Second-Class Justice: Cumulative Charges for Gender-Based Crimes at the International Criminal Court. *International Criminal Law Review* [online]. 2011, 11(3), 529-541 [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/11/3/article-p529_14.xml, s. 535-540.

Případ *Žalobce v. Bosco Ntaganda* ²⁶² je prvním případem, ve kterém byl odsuzující rozsudek za sexuální a genderově motivované zločiny potvrzen odvolací instancí. V řízení bylo prokázáno, že Ntaganda aktivně vyzýval osoby mladší 15 k připojení se k ozbrojeným jednotkám ²⁶³ a že ženy mladší 15 let, které se dobrovolně či nedobrovolně staly součástí těchto jednotek, byly následně sexuálně zneužívány ze strany mužských členů ²⁶⁴. Míra jistoty o faktických zjištěních nepředstavovala překážku odsouzení, tou byla právní otázka, zda sexuální a genderově motivované zločiny spáchané na členech ozbrojených jednotek shodné strany konfliktu mohou konstituovat válečné zločiny.

V průběhu řízení dospěl přípravný senát, senát první instance i odvolací senát k závěru, že zločiny spáchané na dětských vojácích shodné strany konfliktu jsou válečnými zločiny. Argumentace, proč tomu tak je, se ovšem mezi jednotlivými senáty lišila.

Přípravný senát uvedl, že děti mladší 15 neztrácí ochranu poskytovanou mezinárodním humanitárním právem po připojení se k ozbrojeným jednotkám, neboť to by „*odporovalo samotnému smyslu ochrany poskytované takovým dětem před nábořem a účasti v nepřátelských akcích [...] děti do 15 let ztrácí ochranu poskytovanou mezinárodním humanitárním právem pouze v průběhu přímé/aktivní účasti v nepřátelských akcích*“ a neboť účast na nepřátelské akci ve shodnou chvíli, ve kterou byly oběti znásilnění či jiného sexuálního násilí je vyloučena, ochrana před znásilněním a sexuálním otroctvím je dětským vojákům poskytována ²⁶⁵.

Senát první instance argumentoval odlišným způsobem. Došel k závěru, že Římský statut neobsahuje okruh osob chráněných proti sexuálním válečným zločinům, že jejich oběti nemusí být osobami chráněnými podle společného článku 3 Ženevských úmluv ²⁶⁶, a že přestože v mezinárodním právu je ochrana před znásilněním a sexuálním otroctvím poskytována osobám neúčastnícím se boje, Senát toto nepovažuje za omezení takové ochrany a ta má být poskytnuta všem osobám bez ohledu na jejich postavení ²⁶⁷.

Senát odvolací instance potvrdil prvostupňové rozhodnutí. Sice uznal, že „*si není vědom žádného případu, ve kterém by režim závažných porušení [Ženevských úmluv] byl aplikován na situaci, v nichž oběti náležely do stejné ozbrojené jednotky jako pachatelé. Nicméně odvolací*

²⁶² ICC, *Žalobce v. Bosco Ntaganda*. ICC-01/04-02/06.

²⁶³ ICC, *Žalobce v. Bosco Ntaganda*. ICC-01/04-02/06, rozhodnutí senátu první instance ze dne 8. 7. 2019, odst. 347-359.

²⁶⁴ *Ibid.*, odst. 406-413.

²⁶⁵ ICC, *Žalobce v. Bosco Ntaganda*. ICC-01/04-02/06, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 9. 6. 2014, odst. 78-80.

²⁶⁶ „S osobami, které se přímo nezúčastní nepřátelství včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří složili zbraně, a osob, které byly vyřazeny z boje nemocí, zraněním, zadržením nebo jakoukoli jinou příčinou, [...]“; Ženevské úmluvy ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války, vyhláška č. 65/1954 Sb., čl. 3 odst. 1.

²⁶⁷ ICC, *Žalobce v. Bosco Ntaganda*. ICC-01/04-02/06, rozhodnutí senátu první instance ve věci jurisdikce Soudu nad body obžaloby č. 6 a 9 ze dne 4. 1. 2017, odst. 40-48.

senát není přesvědčen, že toto samo o sobě reflektuje [omezení ochrany pouze na některé skupiny osob] jako obecné pravidlo mezinárodního humanitárního práva.“²⁶⁸ Přestože se podle odvolacího senátu ochrana vztahuje na vybrané kategorie osob, toto neznámá, že jiným osobám taková ochrana poskytnuta není²⁶⁹.

Výše popsaný způsob, jakým senáty (přípravný, první instance i odvolací) vyložily právní rámec Soudu, byl přijat s rezervou.

Rosemary Grey vysvětluje, že argumentace přípravného senátu o nemožném časové souběhu znásilnění a účasti na nepřátelských akcích je na první pohled logická, v případě sexuálního otroctví je toto pojetí ovšem hůře uplatnitelné. Zatímco znásilnění je časově ohraničený okamžik (přestože se může odehrát vícekrát, je tomu tak ve více časově ohraničených okamžicích), sexuální otroctví má trvalý charakter. Oběť tedy může být stále předmětem výkonu moci pachatele, zároveň však může být účastna nepřátelských akcí. K řešení takové situace rozhodnutí neposkytuje dostatečnou odpověď²⁷⁰.

Kevin Jon Heller výslovně označuje argumentaci senátu první instance i odvolacího senátu za nesprávnou. Podle něj není možné spoléhat na teleologický výklad „*když Římský statut nechrání oběti tak, jak si soudci myslí, že by měl. [...] Takový postup není jen právně neobhajitelný, ale riskuje také delegitimizaci Soudu a válečného práva samotného.*“²⁷¹

Muhammad Awfa podotýká, že „*rozsudky ICC se neshodují s ustanoveními [mezinárodního humanitárního práva a mezinárodního trestního práva]*“ a provedená interpretace práva porušuje princip *nullum crimen sine lege* zakotvený v čl. 22 Statutu²⁷².

Ondřej Svaček shodně jako autoři citovaní výše shledává argumenty vyložené Soudem nepřesvědčivými, spatřuje v nich porušení principu *nullum crimen sine lege* a vyzdvihuje problematickou situaci časového souběhu zločinu sexuálního otroctví a aktivní účasti v nepřátelských akcích. Uznává potřebu ochrany dětských vojáků, ale připomíná, že „*[...] lidská*

²⁶⁸ ICC, Žalobce v. Bosco Ntaganda. ICC-01/04-02/06 , OA5 rozhodnutí senátu odvolací instance ve věci jurisdikce Soudu nad body obžaloby č. 6 a 9 ze dne 15. 6. 2017, odst. 60.

²⁶⁹ Ibid., odst. 64.

²⁷⁰ GREY, Rosemary. Sexual Violence against Child Soldiers THE LIMITS AND POTENTIAL OF INTERNATIONAL CRIMINAL LAW. International Feminist Journal of Politics [online]. 2014, 16(4), 601-621 [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616742.2014.955964>, s. 614.

²⁷¹ HELLER, Kevin Jon. ICC Appeals Chamber Says A War Crime Does Not Have to Violate IHL. In: Opinio Juris [online]. 2017 [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2017/06/15/icc-appeals-chamber-holds-a-war-crime-does-not-have-to-violate-ihl/>

²⁷² AWFA, Muhammad. Prosecutor v. Ntaganda and Rape of Non-Opposing Armed Forces: Addressing the Scope of War Crimes. In: MATAHATI MUHAMMADIN, Fajri a Kay JESSICA. Gadjah Mada Undergraduate Research Anthology Vol. 1 Recent Developments in International Criminal Law. Fakultas Hukum, Universitas Gadjah Mada, 2022, s. 203-224. ISBN 978-623-99567-0-7., s. 222-223.

*práva nemohou být použita jako jediné ospravedlnění rozšíření jurisdikce ICC a trestní odpovědnosti“*²⁷³.

Ačkoli lidsky lze nepochybně souhlasit se všemi senáty, že sexuální a genderově motivované zločiny spáchané na členech vlastních ozbrojených jednotek představují krutost hodnou zákazu mezinárodním (humanitárním) právem, z právního hlediska mezi odbornou veřejností panují pochyby, zda je výklad poskytnutý ICC v souladu s jeho právním rámcem a principy mezinárodního práva. Rozhodnutí v případě *Ntaganda* tedy z pohledu sexuálních a genderově motivovaných zločinů není vítězstvím spravedlnosti, nýbrž spíše vyvolává kontroverze.

3.5. Případ *Ongwen*

Postup orgánů, ať již úřadu žalobce či soudu, ve výše popsaných případech byl přijat kriticky. Případ *Žalobce v. Dominic Ongwen*²⁷⁴ „konečně“ nabízí pozitivní vývoj ve stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů před ICC.

Jednalo se o případ, který obsahoval nejvyšší počet obvinění ze sexuálních a genderově motivovaných zločinů vznesených před ICC²⁷⁵. Ongwen byl shledán vinným za sexuální a genderově motivované zločiny coby zločiny proti lidskosti ve formě mučení, znásilnění, sexuálního otroctví, zotročování, nuceného těhotenství a nuceného manželství jako jiného nelidského činu a coby válečné zločiny ve formě mučení, znásilnění, sexuálního otroctví, nuceného těhotenství, těžkých urážek lidské důstojnosti²⁷⁶. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno i v řízení o odvolání²⁷⁷.

Mezi uvedenými zločiny má nucené manželství jako jiný nelidský čin zvláštní postavení – není v Římském statutu jako zločin výslovně uvedeno a zároveň se jednalo o první případ, ve kterém ICC o nuceném manželství rozhodoval. Byla proto řešena otázka, zda nucené manželství naplňuje znaky jiných nelidských činů v souladu s čl. 7 odst. 1 písm. k) Statutu a zda není subsumováno zločinem sexuálního otroctví.

²⁷³ SVÁČEK, Ondřej. Brothers and Sisters in Arms as Victims of War Crimes: Ntaganda Case before the ICC. In: ŠTURMA, Pavel. Czech Yearbook of Public & Private International Law [online]. Eva Rozkotová, 2017, s. 346-357 [cit. 2023-09-13]. ISSN 1805-0999. Dostupné z: <https://rozkotova.cld.bz/CYIL-vol-8-2017/366/>

²⁷⁴ ICC, *Žalobce v. Dominic Ongwen*. ICC-02/04-01/15.

²⁷⁵ O'BRIEN, Melanie, Indira ROSENTHAL a Rosemary GREY. Historic feminist intervention at the International Criminal Court—the appeals hearing in Prosecutor v Dominic Ongwen. Australian Journal of Human Rights [online]. 2022, 28(1), 176-182 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323238X.2022.2076547?journalCode=rjhu20>, s. 177.

²⁷⁶ ICC, *Žalobce v. Dominic Ongwen*. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí senátu první instance ze dne 4. 2. 2021, odst. 3116 s. 1074-1076.

²⁷⁷ ICC, *Žalobce v. Dominic Ongwen*. ICC-02/04-01/15 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 15. 12. 2022, odst. 1685-1687.

ICC výslovně navázal na judikaturu SCSL a ECCC²⁷⁸ a uvedl, že s jejich kategorizací nuceného manželství jako jiného nelidského činu souhlasí²⁷⁹. Zajímavá je především argumentace o odlišnosti nuceného manželství a sexuálního otroctví. Dle přípravného senátu nucené manželství zahrnuje „omezení pohybu, opakované sexuální zneužívání, nucené těhotenství a nucenou práci, [...] ale tyto skutečnosti [...] samy o sobě nepostačují k založení nuceného manželství.“²⁸⁰ Přípravný senát shledal, že nucené manželství zahrnuje také prvek společenského statutu manželky, který zahrnuje výlučnost takového vztahu a společenské stigma s tím spojené²⁸¹. Tuto argumentaci v obdobné formě zopakoval také senát první instance²⁸² a odvolací senát²⁸³.

Odsuzující rozhodnutí i argumentace v nich obsažené, stejně jako argumentace rozhodnutí přípravného senátu, byla odbornou veřejností pozitivně přijata²⁸⁴. Rozhodnutím v případě Ongwen ICC potvrdil postavení nuceného manželství jako zvláštního zločinu dle mezinárodního práva, který není pouze sexuálního charakteru a který má vážný komplexní dopad na následný společenský život oběti.

Případ Ongwen byl také prvním případem vůbec, který se zabýval zločinem nuceného těhotenství²⁸⁵. V řízení vyvstala otázka, jakým způsobem mají být relevantní ustanovení Římského statutu interpretována. Senát první instance shledal, že „[z]ločin nuceného těhotenství je založen na právu ženy na osobní a reprodukční autonomii a právu na rodinu.“²⁸⁶ Takový závěr byl přezkoumáván odvolacím senátem i z pohledu vyjednávání vedoucích k přijetí

²⁷⁸ ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 23. 3. 2016, odst. 89-90.

²⁷⁹ Ibid., odst. 91.

²⁸⁰ Ibid., odst. 92.

²⁸¹ Ibid., odst. 93.

²⁸² ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí senátu první instance ze dne 4. 2. 2021, odst. 2741-2751.

²⁸³ ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 15. 12. 2022, odst. 1022-1024.

²⁸⁴ K tomu srov. např. MALONEY, Kathleen M., Melanie O'BRIEN a Valerie OOSTERVELD. Forced Marriage as the Crime Against Humanity of 'Other Inhumane Acts' in the International Criminal Court's Ongwen Case. *International Criminal Law Review* [online]. 2023, 1-26 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://brill.com/view/journals/icla/aop/article-10.1163-15718123-bja10157/article-10.1163-15718123-bja10157.xml>; UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Contribution of the International Criminal Court to the Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes: between Promise and Practice. In Pavel Šturma. *The Rome Statute of the ICC at Its Twentieth Anniversary: Achievements and Perspectives* (Queen Mary Studies in International Law, Vol. 33). Nizozemsko: Brill Nijhoff, 2019. s. 83-105. Queen Mary Studies in International Law, Volume: 33. ISBN 978-90-04-38755-3, s. 98-99.

²⁸⁵ O'BRIEN, Melanie, Indira ROSENTHAL a Rosemary GREY. Historic feminist intervention at the International Criminal Court—the appeals hearing in Prosecutor v Dominic Ongwen. *Australian Journal of Human Rights* [online]. 2022, 28(1), 176-182 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323238X.2022.2076547?journalCode=rjhu20>, s. 179.

²⁸⁶ ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí senátu první instance ze dne 4. 2. 2021, odst. 2717.

Římského statutu, která byla opředena rozporu mezi účastníky Římské konference vznikajícími ze strachu narušení národních právních úprav přístupu k umělému přerušování těhotenství.

Odvolací senát shledal, že národní úpravy umělého přerušování těhotenství do posouzení odpovědnosti za zločin nuceného těhotenství nevstupují²⁸⁷. Římský statut definuje nucené těhotenství jako „*nezákonné zbavení osobní svobody ženy, která byla bez svého souhlasu oplodněna [...]*“²⁸⁸, již z této formulace je tedy zřejmé, že přístup k umělému přerušování těhotenství či jeho absence není tím, na co zločin míří – tím je právě nezákonné zbavení osobní svobody za specifických podmínek²⁸⁹. Potvrzení takového výkladu rozhodovací praxí je nepochybným přínosem pro budoucí rozhodovací praxi nejen ICC, ale i případných dalších mezinárodních orgánů.

Dalším významným milníkem pro stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů byla veřejností kladně přijatá²⁹⁰ výzva odvolacího senátu odborníkům k předložení stanovisek jako amici curiae, a to k otázkám právní interpretace zločinů nuceného manželství, sexuálního otroctví, nucených těhotenství a standardů dokazování sexuální násilí²⁹¹. Tento krok umožnil kvalifikovanou účast odborníků na danou problematiku na řízení před ICC a zajistil tak bezprostřední přístup Soudu k expertíze v této oblasti.

Po sérii rozhodnutí, která ve stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů představovala spíše krok zpět nežli kupředu (viz podkapitoly výše), případ *Ongwen* představuje vítaný obrat. Je zřejmé, že změna přístupu úřadu žalobce k vyšetřování sexuálních a genderově motivovaných zločinů (k vnitřním politikám úřadu žalobce viz kapitoly 2.5.1 a 2.5.2) měla patrný vliv na výsledek jejich stíhání. To potvrdila i tehdejší žalobkyně Fatou Bensouda, která již po rozhodnutí senátu první instance uvedla: „*Dnešní odsuzující rozhodnutí [...] obsahovalo důležitá usvědčení na základě sexuálních a genderově motivovaných zločinů [...]. Jedná se*

²⁸⁷ ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 15. 12. 2022, odst. 1051-1066.

²⁸⁸ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7 odst. 2 písm. f).

²⁸⁹ K tomu i rozhodnutí senátu první instance: „*Zločin nuceného těhotenství spočívá v nezákonném zbavení osobní svobody (nuceně oplodněné) těhotné ženy, jehož účinkem je zbavení této ženy její reprodukční autonomie.*“; ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí senátu první instance ze dne 4. 2. 2021, odst. 2722 in fine.

²⁹⁰ K tomu srov. např. KATHER, Alexandra Lily a Angela MUDUKUTI. Symposium in Pursuit of Intersectional Justice at the International Criminal Court: Ongwen amici curiae Submissions from a Feminist Collective of Lawyers and Scholars. In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/05/02/symposium-in-pursuit-of-intersectional-justice-at-the-international-criminal-court-ongwen-amici-curiae-submissions-from-a-feminist-collective-of-lawyers-and-scholars/>; srov. též O'BRIEN, Melanie, Indira ROSENTHAL a Rosemary GREY. Historic feminist intervention at the International Criminal Court—the appeals hearing in Prosecutor v. Dominic Ongwen. *Australian Journal of Human Rights* [online]. 2022, 28(1), 176-182 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323238X.2022.2076547?journalCode=rjhu20>, s. 180-182.

²⁹¹ ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15 A, výzva senátu odvolací instance k předložení zájmu o působení jako amici curiae ze dne 25. 10. 2021, odst. 11-14.

o další hmatatelné vyjádření vnitřní politiky mého úřadu zabývat se těmito závažnými, nedostatečně oznamovanými zločiny. [...] Upřímně doufám, že tento proces a rozhodnutí posílí kolektivní odhodlání mezinárodní komunity skoncovat s beztrestností za kruté zločiny, včetně těch sexuálních a genderově motivovaných [...].“²⁹²

3.6. Vývoj v rozhodování ICC

Výše zmíněné případy nejsou jedinými, které se týkaly sexuálních a genderově motivovaných zločinů²⁹³.

Jedním z nezmíněných je případ *Kenyatta*²⁹⁴. V tomto případě byla vznesena obvinění ze znásilnění a z jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti jako zločinů proti lidskosti²⁹⁵. Kontroverze leží v obvinění z jiné formy sexuálního násilí, která byla spatřována v nucené obřízce a penilní amputaci spáchané na mužích²⁹⁶. Podle přípravného senátu však nebylo prokázáno, že by se jednalo o útok sexuální povahy. Přípravný senát uvedl, že „[...] *ne každé násilné jednání, které je zaměřeno na části těla obvykle spojované se sexualitou by mělo být považováno za sexuální násilí. [...] Namísto toho [...] tato jednání byla motivována etnickými předsudky [...].“²⁹⁷ Tímto rozhodnutím přípravný senát zcela přehlíží, že jednání pachatele nemusí být sexuální povahy nebo etnicky motivováno, ale může být sexuální povahy a etnicky či nábožensky, genderově nebo jakýmkoli jiným způsobem motivováno. Tyto kategorie se vzájemně nevylučují, naopak se často objevují ve vzájemném spojení. I argumentace, že útok cíleně vedený na sexuální orgán (tím spíše útok mající za následek jeho amputaci) není sexuální povahy, vzbuzuje pochyby. Jen stěží si lze představit, že by zmrzačení sexuálních orgánů mohlo být útokem nesexuální povahy. Obvinění v tomto případě však byla později z důvodu nedostatku důkazů vzata zpět²⁹⁸ a otázka, jak by se k takovému výkladu postavil senát první instance či odvolací senát tak prozatím zůstává nezodpovězena.*

²⁹² Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, following the conviction of Mr Dominic Ongwen: “Today was an important milestone in the journey to bring justice to the people of Uganda.” [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 4. 2. 2021. [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-following-conviction-mr>

²⁹³ Přehled případů k roku 2021 k dispozici jako Příloha č. 2 k publikaci BROWN, Diane, MOREL, Éléonore, ed. Accountability for Sexual and Gender-Based Crimes at the ICC: An Analysis of Prosecutor Bensouda’s Legacy. 2021. Dostupné také z: <https://4genderjustice.org/cpiproc772ang-1/>

²⁹⁴ ICC, Žalobce v. Francis Kirimi Muthaura, Uhuru Muigai Kenyatta a Mohammed Hussein Ali. ICC-01/09-02/11.

²⁹⁵ ICC, Žalobce v. Francis Kirimi Muthaura, Uhuru Muigai Kenyatta a Mohammed Hussein Ali. ICC-01/09-02/11, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 23. 1. 2012, odst. 254.

²⁹⁶ Ibid., odst. 260.

²⁹⁷ Ibid., odst. 265-266.

²⁹⁸ ICC, Žalobce v. Francis Kirimi Muthaura a Uhuru Muigai Kenyatta. ICC-01/09-02/11, oznámení žalobce o zpětvzetí obvinění ze dne 11. 3. 2013; ICC, Žalobce v. Uhuru Muigai Kenyatta. ICC-01/09-02/11, oznámení žalobce o zpětvzetí obvinění ze dne 5. 12. 2014; přehled případu k dispozici jako Case Information Sheet: The

Případ *Kenyatta* ukazuje, že brzká praxe nejen úřadu žalobce (viz případ *Lubanga*, kapitola 3.1), ale i orgánů Soudu účastnících se rozhodování nebyla stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů, nebo alespoň jejich označení jako takových, nakloněna.

Přípravné senáty Soudu přistoupily k aplikaci ustanovení Římského statutu o odpovědnosti restriktivním způsobem (k tomu kapitoly 3.2 a 3.3), a to navíc přísnějším způsobem na sexuální a genderově motivované zločiny než na zločiny jiného charakteru. Podle některých autorů přitom taková restriktivní interpretace není předpokládána ani Římským statutem, ani mezinárodním obyčejovým právem²⁹⁹. Úzká interpretace ustanovení o odpovědnosti může mít vliv i na okruh osob a zločinů, které jsou stíhány. Bylo podotknuto, že po neúspěších v případech *Katanga* (kapitola 3.2) a *Bemba* (kapitola 3.3) přistoupil úřad žalobce ke stíhání hierarchicky níže postavených útočníků a pouze za časově a územně velmi omezený okruh sexuálních a genderově motivovaných zločinů, které představují jen zlomek těch, které byly prokazatelně spáchány. V takových situacích lze totiž snáze prokázat přímé osobní spojení útočníka a spáchaných zločinů³⁰⁰.

Samozřejmě není ani možné, ani správné stíhání, souzení a trestání osob, které za předmětné zločiny nejsou odpovědné. Taková situace však nenastává – shodná míra spojení útočníka a zločinů je obecně považována za dostatečnou pro vyvození odpovědnosti za zločiny jiného charakteru. Nevynucená, přílišně restriktivní interpretace Statutu a nepřiměřeně vysoké nároky, které jsou na dokazování odpovědnosti za sexuální a genderově motivované zločiny, mohou vést k popření samotného cíle ICC – tedy stíhat osoby nejvíce odpovědné za nejzávažnější zločiny dle mezinárodního práva.

Analýza působení Fatou Bensoudy³⁰¹ jako žalobkyně provedená organizací Women's Initiatives for Gender Justice připomíná, že až do přijetí vnitřní politiky k sexuálním a genderově motivovaným zločinům nebyl za sexuální a genderově motivované zločiny vynesena žádný odsuzující rozsudek. Tuto skutečnost přičítá kromě dalšího nedostatečnou prioritizací těchto

Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/KenyattaEng.pdf>

²⁹⁹ SÁCOUTO, Susana, Leila Nadya SADAT a Patricia VISEUR SELLERS. Collective criminality and sexual violence: Fixing a failed approach. *Leiden Journal of International Law* [online]. 2020, 33(1), 207-241 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/abs/collective-criminality-and-sexual-violence-fixing-a-failed-approach/0506802470B61560AAC6A799B3658889>

³⁰⁰ MINKOVA, Liana Georgieva. (In)Compatible Visions of Justice? Personal Culpability and Gender Justice at the ICC. *Politics & Gender* [online]. 2022, 18(1), 62-94 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-gender/article/abs/incompatible-visions-of-justice-personal-culpability-and-gender-justice-at-the-icc/A0FD6CB6F42020DB9F03936B9E3E56A0F>, s. 81-89.

³⁰¹ V úřadu mezi lety 2012 a 2021; bližší informace k dispozici jako Ms Fatou Bensouda (Office of the Prosecutor: Who's Who) [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/about/otp/who-s-who/fatou-bensouda>

zločinů v začátcích vyšetřování a jejich nedostatečným vyšetřováním obecně v průběhu funkčního období předchozího žalobce, Luise Morena Ocampo. Vyzdvihuje ale také zlepšení, ke kterému po přijetí vnitřní politiky došlo ³⁰². Ke stejnému závěru o neuspokojivých začátcích způsobených nedostatkem pozornosti, která sexuálním a genderově motivovaným zločinům (ne)byla věnována, ale také o viditelném zlepšení situace po nástupu Fatou Bensoudy jako žalobkyně dochází i další autoři ³⁰³.

Přístup žalobce ke stíhání (jakýchkoli) zločinů je přitom základním stavebním kamenem každého případu, který z velké části předurčuje jeho výsledek. Nejsou-li zločiny adekvátně vyšetřovány, nejsou-li součástí vznesených obvinění a nejsou-li dostatečně podloženy důkazy, nemůže dojít k odsouzení za ně. Fatou Bensouda opakovaně uvedla ³⁰⁴, že stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů představuje její prioritu. Tato změna přístupu v porovnání s předešlým žalobcem představuje důležitý krok vedoucí k efektivnímu stíhání těchto zločinů na mezinárodním poli.

Ve třech nedávných případech byla také poprvé v historii vznesena obvinění ze zločinu genderové persekuce, a to spáchané na ženách (případ *Al Hassan* ³⁰⁵) i mužích (případ *Abd-Al-Rahman* ³⁰⁶ a případ *Said* ³⁰⁷). V žádném z těchto případů nebylo ke dni uzavření rukopisu této práce vyneseno rozhodnutí. Tyto případy byly započaty za doby trvání mandátu žalobkyně Fatou Bensoudy, v novém funkčním období je převzal současný žalobce Karim Asad Ahmad Khan ³⁰⁸, který je „pevně odhodlán zajistit, aby se [jeho] úřad systematicky zabýval sexuálním a genderově motivovanými zločiny a zaujal hlubší a cílený přístup k vyšetřování a stíhání genderové persekuce“ ³⁰⁹. Přístup žalobce ke stíhání zločinu genderové persekuce v těchto případech je kladně hodnocen i odbornou veřejností ³¹⁰.

³⁰² BROWN, Diane, MOREL, Éléonore, ed. *Accountability for Sexual and Gender-Based Crimes at the ICC: An Analysis of Prosecutor Bensouda's Legacy*. 2021. Dostupné také z: <https://4genderjustice.org/cpiproc772ang-1/>, s. 10-11.

³⁰³ K tomu viz ALTUNJAN, Tanja. *The International Criminal Court and Sexual Violence: Between Aspirations and Reality*. *German Law Journal* [online]. 2021, 22(5), 878-893 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/international-criminal-court-and-sexual-violence-between-aspirations-and-reality/6B37A67C8196A6159237A893D2A5722A>

³⁰⁴ K tomu např. vyjádření žalobkyně citovaná výše; srov. též Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, marking the International Day for the Elimination of Violence Against Women [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 25. 11. 2015. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-marking-international-day>

³⁰⁵ ICC, Žalobce v. Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud. ICC-01/12-01/18.

³⁰⁶ ICC, Žalobce v. Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman. ICC-02/05-01/20.

³⁰⁷ ICC, Žalobce v. Mahamat Said Abdel Kani. ICC-01/14-01/21.

³⁰⁸ Bližší informace k současnému žalobci k dispozici jako Karim A. A. Khan KC (Office of the Prosecutor: Who's Who) [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/about/otp/who-s-who/karim-khan>

³⁰⁹ The Office of the Prosecutor launches public consultation on a new policy initiative to advance accountability for Gender Persecution under the Rome Statute [online], tisková zpráva ICC ze dne 20. 12. 2021. [cit. 2023-09-

Není pochyb o tom, že Římský statut a další dokumenty tvořící právní rámec fungování Soudu obsahují velmi progresivní ustanovení, která nejen ukotvují sexuálních a genderově motivované zločiny jako takové, ale také regulují přístup k jejich stíhání, ochranu jejich obětí a svědků, a zajišťují účast odborníků na tuto problematiku. Z rozhodování ICC je však zřejmé, že toto samo o sobě k úspěšnému stíhání těchto zločinů nepostačuje. Prvotní praxe úřadu žalobce odsoudila případy věnující se sexuálním a genderově motivovaným zločinům k neúspěchu dříve, než byly vůbec slyšeny Soudem. Se změnou osoby žalobce a přijetími vnitřních politik, které blíže regulují přístup úřadu žalobce k vyšetřování a stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů již od prvotních fází řízení, došlo ke znatelnému pokroku. Některé překážky, jako zvýšené nároky kladené senáty Soudu na prokázání odpovědnosti, ovšem odstraněny nebyly.

3.7. Nenaplněný potenciál ICC

ICC nepochybně představuje pro stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů přelomovou instituci. Jak bylo však ukázáno výše, ani jeho vysoce sensitivní právní rámec nemůže sám o sobě „skoncovat s beztrestností“ a „zajistit trvalou úctu k mezinárodní spravedlnosti a k jejímu výkonu“³¹¹, není-li uveden do praxe či je-li do ní uveden nesprávně nebo necitlivě.

I bez přihlídnutí k problémům přiblíženým v předchozí kapitole ICC reprezentuje ve stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů nenaplněný potenciál představovat více, než „pouhou“ morální satisfakci, a stíhat útoky, které z rozličných důvodů zůstávají nepotrestány. Vzhledem k rozsahu práce není možné představit všechny oblasti a všechna témata, která si zasluhují pozornost. Níže jsou proto vybrána tři z nich, která mohou alespoň nastínit možnosti, které právní řád ICC přináší.

26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/office-prosecutor-launches-public-consultation-new-policy-initiative-advance-accountability>

³¹⁰ K tomu srov. např. RINGIN, Adrienne. In conversation: the crime of gender persecution at the International Criminal Court. *Australian Journal of Human Rights* [online]. 2023 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1323238X.2023.2238384> ; MARTÍN, Ana. The Potential of Gender Persecution in ICC Case Abd-Al-Rahman: A Twofold Opportunity to Interpret its Customary Status and Intersectional Discrimination. In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/03/24/the-potential-of-gender-persecution-in-icc-case-abd-al-rahman-a-twofold-opportunity-to-interpret-its-customary-status-and-intersectional-discrimination/>; RINGIN, Adrienne. Gender Persecution Again a Focus for ICC in the Said Trial. In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/09/29/gender-persecution-again-a-focus-for-icc-in-the-said-trial/>

³¹¹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., preambule.

3.7.1. Odškodnění obětí

Římský statut zakotvuje odškodnění obětí ³¹², novinku v mezinárodním trestním právu ³¹³. Zvláštností je také způsob poskytnutí odškodnění, které nemusí mít individuální povahu, ale může být kolektivního charakteru, tedy zaměřené na pomoc obětem skrze podporu komunity, v níž žijí ³¹⁴. Kolektivní reparace mohou spočívat například v psychologické a psychiatrické pomoci, podpoře pracovní kvalifikace, podpoře začlenění obětí zpět do společnosti, či osvětových kampaních.

Dle konstantní rozhodovací praxe senátů ICC musí oběti, které mohou být odškodněny, utrpět újmu v důsledku činů, za něž byl pachatel Soudem pravomocně odsouzen. Dle svěřeneckého fondu, z něž jsou oběti odškodňovány, je však takový přístup přespříliš restriktivní a skrze kolektivní odškodňování se snaží pomoci také dalším osobám, které byly zločiny zasaženy ³¹⁵. Najít správnou cestu poskytování odškodnění je komplikovaným úkolem.

Uvedený přístup senátů ICC má dopad obzvláště na oběti sexuálních a genderově motivovaných zločinů, usvědčení za něž je v mnohých případech komplikovanější, než za zločiny jiného charakteru. V národním měřítku je vázanost odškodnění na pravomocný odsuzující rozsudek za zločiny, které újmu způsobily, pochopitelným přístupem, který respektuje presumpci nevin. V případě zločinů projednávaných ICC si lze položit otázku, zda je takový přístup udržitelný, pokud odškodnění stále mají být smysluplná. V předchozí podkapitole bylo ukázáno, že k odsouzení za sexuální a genderově motivované zločiny vede cesta s mnoha překážkami a případy často končí neúspěchem z nejrůznějších důvodů i přesto, že tyto zločiny prokazatelně spáchány byly. Oběti sexuálních a genderově motivovaných zločinů jsou tak zvláště náchylné k neobdržení žádné pomoci.

Přístup svěřeneckého fondu se naopak zdá být nadmíru inkluzivní. Poskytováním odškodnění osobám, které nejsou oběťmi zločinů, za něž bylo vyneseno odsuzující rozhodnutí, by svěřenecký fond ICC získal de facto pravomoc rozhodovat o tom, kdo je a kdo není obětí, a tedy i jaké zločiny a kým byly či nebyly spáchány – a taková pravomoc, vykonávaná mimo jakékoli systémy a principy mezinárodního trestního práva, představuje velmi nebezpečnou

³¹² Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 75.

³¹³ BALTA, Alina, Manon BAX a Rianne LETSCHERT, 2019. Trial and (Potential) Error: Conflicting Visions on Reparations Within the ICC System. *International Criminal Justice Review* [online]. 29(3), 221-248 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1057567718807542>, s. 226.

³¹⁴ YANG, Yidou, 2023. The Gap between the International Criminal Court and Victims: Criminal Trial Reparations as a Case Study. *Laws* [online]. 12(4), 72 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2075-471X/12/4/72>, s.6.

³¹⁵ MOFFETT, Luke, 2017. Reparations for victims at the International Criminal Court: a new way forward? *The International Journal of Human Rights* [online]. 21(9), 1204-1222 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360005>, s. 1.207-1209.

záležitost. Přestože práce, kterou vykonává svěřenecký fond ICC je nedoceníitelná, jsou na něj oběťmi, mezinárodní veřejností i fondem samotným kladeny nároky, které sám nemůže naplnit. Aby mohlo dojít ke skutečné celospolečenské změně v přístupu k pachatelům a obětem sexuálních a genderově motivovaných zločinů, je třeba zapojení nejen ICC a svěřeneckého fondu, ale také národních jurisdikcí³¹⁶.

Jako největší problém poskytovaného odškodnění nicméně spatřují všichni autoři citovaní v této podkapitole nepřiměřeně optimistickou komunikaci. Rozpory v přístupech k odškodnění mezi senáty ICC a svěřeneckým fondem ICC způsobují vysoká očekávání založená na tom, co obětem bylo komunikováno, a následné zklamání z toho, co jim (ne)bylo poskytnuto. Má-li ICC jako celek být vnímán jako legitimní entita, musí naplňovat očekávání, která sám vzbudí. V případě obětí, zvláště sexuálních a genderově motivovaných zločinů, však přináší spíše jedno zklamání za druhým, fázi odškodnění nevyjímaje.

3.7.2. Jurisdikce ICC založená oznámením Rady bezpečnosti OSN

ICC je často vnímán a představován jako univerzální entita nesoucí pravomoc stíhat závažné zločiny spáchané kdekoli a kýmkoli, jako skutečně *mezinárodní* trestní soud. Není však možné zapomínat, že ICC byl ustaven Římským statutem, tedy mezinárodní smlouvou, a že jeho jurisdikce je zpravidla omezena na zločiny spáchané buď na území státu nebo občanem státu, který je smluvní stranou této mezinárodní smlouvy nebo jurisdikci Soudu přijal³¹⁷. Tento princip se mimo jiné projevuje také v přetrvávající problematičnosti trestání zločinů, jsou-li spáchány na území a občany státu, na něž se jurisdikce ICC nevztahuje. Nekonají-li v této věci státy samy, mohou pachatelé zůstat nepotrestáni, i pokud o spáchání zločinů existují přesvědčivé důkazy.

Příkladem nedostatečného stíhání jsou sexuální a genderově motivované zločiny spáchané Islámským státem, které byly zdokumentovány v široké škále jejich forem a v šokující míře³¹⁸. Překážku jejich stíhání představuje právě omezená jurisdikce ICC – předmětné zločiny

³¹⁶ Ibid., s. 1212-1214; srov. též CHAPPELL, Louise. The gender injustice cascade: 'transformative' reparations for victims of sexual and gender-based crimes in the Lubanga case at the International Criminal Court. *The International Journal of Human Rights* [online]. 2017, 21(9), 1223-1242 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360006>, s. 1234-1236.

³¹⁷ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 12 odst. 2.

³¹⁸ CHERTOFF, Emily, 2017. Prosecuting Gender-Based Persecution: The Islamic State at the ICC. *The Yale Law Journal* [online]. 126(4), 1050-1117 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.yalelawjournal.org/note/prosecuting-gender-based-persecution-the-islamic-state-at-the-icc>, s. 1056-1063; srov. též DAVIS, Lisa, 2018. Reimagining Justice for Gender-Based Crimes at the Margins: New Legal Strategies for Prosecuting ISIS Crimes Against Women and LGBTIQ Persons. *William & Mary Journal of Women and the Law*, [online]. 24(3), 513-558 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wmjw124&div=25&id=&page=>, s. 513-515.

se odehrály především na území Sýrie a Iráku, z nichž ani jeden není smluvní stranou Statutu³¹⁹. Vůli tyto zločiny stíhat vyjádřila i tehdejší žalobkyně ICC Fatou Bensouda, která uvedla, že je sice situací hluboce znepokojena, ale možnosti stíhání členů Islámského státu před ICC jsou velmi limitované³²⁰.

Tuto limitaci lze překonat oznámením o situaci podané Radou bezpečnosti OSN³²¹, které zakládá možnost výkonu jurisdikce Soudu nad zločiny dle Římského statutu bez ohledu na místo jejich spáchání a občanství pachatele. Nejedná se přitom o pouhou formální možnost bez reálného využití – stalo se tak dvakrát, v roce 2005 (situace *Darfur, Súdán*³²²) a v roce 2011 (situace *Libye*³²³). Zůstává otázka, zda se tak stalo „již“ dvakrát, nebo „pouze“ dvakrát.

Argumentem pro častější využití tohoto mechanismu, zvláště v případě sexuálních a genderově motivovaných zločinů, je jejich nedostatečné stíhání na národní úrovni³²⁴. Existuje tedy riziko, že i v případě vůle stíhat jiné zločiny prostřednictvím národních mechanismů zůstanou ty sexuální a genderově motivované neadresovány. Má-li tedy ICC být institucí, která přináší spravedlnost za zločiny, jež jsou na národních úrovních opomenuty, mělo by založení jurisdikce Soudu oznámením Rady bezpečnosti být využíváno častěji, neboť „[o]pomenutí vyšetřovat, stíhat a trestat zločiny proti lidskosti [...] by bylo porušením litery i smyslu Římského statutu [...]“³²⁵.

3.7.3. Nedostatečná stíhání zločinů spáchaných mírovými jednotkami OSN

ICC byl ustaven „s vazbou na systém Organizace spojených národů“³²⁶. Přesto je to právě jedna ze součástí systému OSN, která je často obviňována z páchaní sexuálních zločinů – tvrzení o sexuálním vykořisťování a zneužívání byla vznesena ve vztahu k téměř veškerým

³¹⁹ Ibid., s. 1086-1087.

³²⁰ Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on the alleged crimes committed by ISIS [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 8. 4. 2015. [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-alleged-crimes-committed-isis>

³²¹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 13 písm. b).

³²² Přehled situace k dispozici jako Darfur, Sudan [online], Situation in Darfur, Sudan ICC-02/05. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/darfur>

³²³ Přehled situace k dispozici jako Libya [online], Situation in Libya ICC-01/11. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/libya>

³²⁴ DAVIS, Lisa, 2018. Reimagining Justice for Gender-Based Crimes at the Margins: New Legal Strategies for Prosecuting ISIS Crimes Against Women and LGBTIQ Persons. William & Mary Journal of Women and the Law, [online]. 24(3), 513-558 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wmjw124&div=25&id=&page=,> s. 521.

³²⁵ Ibid.

³²⁶ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., preambule odst. 9.

mírovým misím. Odpovědnost za tyto zločiny je přitom prakticky neexistující³²⁷. Bylo podotknuto, že ačkoli by bylo předpokladatelné, že právě OSN půjde národním jurisdikcím příkladem v dodržování a, pokud taková situace nastane, stíhání porušení mezinárodního humanitárního práva, mírové jednotky naopak bývají obviňovány z páčání těchto zločinů v nemalém měřítku a bez vyvození jakýchkoli následků³²⁸. OSN sice představilo soft-law instrumenty, kterými měla být situace zlepšena, jejich dopad je však nevalný³²⁹.

Zde je na místě připomenout, že zločiny dle Římského statutu musí naplňovat nejen znaky zvláštní jejich jednotlivým formám, ale také společné znaky jednotlivých zločinů ve smyslu čl. 5 Statutu. Pokud by tedy útoky spáchané mírovými jednotkami měly spadat do jurisdikce ICC, musely by naplnit také společný znak (v tomto případě vzhledem ke skutkovým okolnostem) zločinů proti lidskosti. Muselo by se jednat o čin „*spáchaný v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí existence takového útoku*“³³⁰, přičemž „*útokem zaměřeným proti civilnímu obyvatelstvu se rozumí jednání [...] v souladu s politickou linií státu nebo organizace směřující k provedení takového útoku nebo s úmyslem napomáhat uplatňování takové politické linie*“³³¹.

Přestože by tedy případné útoky spáchané mírovými jednotkami mohly naplnit zvláštní znaky sexuálních forem zločinů proti lidskosti, naopak by nejspíše nenaplnily znak politické linie organizace – politickou linií OSN nepochybně není páčání jakýchkoli zločinů. I pokud by nebyla zohledněna komplikovaná úprava výkonu personální jurisdikce nad členy mírových jednotek, uvedená jednání by stále nespádala do jurisdikce ICC věcného charakteru. Je tak zřejmé, že v současně platném právním rámci stíhání mírových jednotek před ICC není možné.

Výše citovaní autoři jako řešení beztrestnosti mírových jednotek navrhuji umožnění jejich stíhání státy, kde mírové jednotky působí, zvýšení incentív ke stíhání vysílajícími státy či vytvoření zcela nového orgánu uvnitř OSN.

Nabízí se však i rozšíření jurisdikce ICC. Soud je vybaven personálem, který má zkušenosti s vedením vyšetřování a stíhání zločinů spáchaných v podobných podmínkách a který

³²⁷ MUDGWAY, Cassandra, 2017. Sexual exploitation by UN peacekeepers: the 'survival sex' gap in international human rights law. *International Journal of Human Rights* [online]. 21(9), 1453-1476 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1348720>, s. 1454-1455.

³²⁸ GENOVESE, Sophia, 2018. Prosecuting U.N. Peacekeepers for Sexual and Gender-Based Violence in the Central African Republic. *Brooklyn Journal of International Law* [online]. 43(2), 609-637 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bjil43&div=19&id=&page=>, s. 620.

³²⁹ Srov. např. TATE, Fiona, 2015. Impunity, Peacekeepers, Gender and Sexual Violence in Post-conflict Landscapes: A Challenge for the International Human Rights Agenda. *SOLOON Law, Crime and History* [online]. 5(2), 69-96 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://pearl.plymouth.ac.uk/handle/10026.1/8925>

³³⁰ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7 odst. 1.

³³¹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., čl. 7 odst. 2 písm. a).

by měl být v oblasti sexuálních a genderově motivovaných zločinů školen. Nelze ovšem opomenout, že již nyní je soud značně přetížen a potýká se s nedostatkem personálních i materiálních zdrojů k vyšetřování a stíhání zločinů, které v jeho jurisdikci v současné chvíli jsou. Rozšíření jurisdikce by také znamenalo nutnou změnu Římského statutu, jejíž vyjednávání by představovalo dlouhý a náročný proces.

Ponechat rozsáhlé sexuální či jakékoli jiné násilí bez odpovědi a pachatele bez odpovědnosti už několikrát mezinárodní společenství odmítlo a rozhodlo se proti takovým jednáním bojovat ustavením mezinárodních a smíšených trestních tribunálů a soudů. Vytvoření a působení stálé instituce, ICC, byla v tomto ohledu zcela bezprecedentním úspěchem. Nelze se však tímto úspěchem nechat zastavit a je třeba i nadále chránit neustále ohrožený „*mír, bezpečnost a blaho světa*“³³².

³³² Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s., preambule odst. 3.

Závěr

Diplomová práce stručně představila historický vývoj vnímání sexuálních a genderově motivovaných zločinů v judikatuře mezinárodních a smíšených trestních tribunálů a soudů, navázala popisem současného právního rámce Mezinárodního trestního soudu, který se k sexuálním a genderově motivovaným zločinům vztahuje, a následně se věnovala vybraným případům projednávaným Mezinárodním trestním soudem, které mezi odbornou veřejností vyvolaly o stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů rozsáhlou debatu. Nakonec zmínila několik oblastí, ve kterých by Mezinárodní trestní soud mohl představovat řešení palčivých problémů.

Práce ukázala, že mezinárodní společenství ušlo od dlouhodobého přehlížení a bagatelizování sexuálního a genderově motivovaného násilí dlouhou cestu. Římský statut, Znaky skutkových podstat zločinů, Jednací a důkazní řád i další použitelné právo Mezinárodního trestního soudu obsahují celou řadu ustanovení, která nejen zakotvují a definují nemálo forem sexuálních a genderově motivovaných zločinů, ale která by také měla napomáhat jejich efektivnímu vyšetřování a stíhání způsobem, který nejen zajistí spravedlnost, ale též respektuje a chrání jejich oběti.

V kapitole věnované významné judikatuře je však možné pozorovat, že počáteční praxe ani úřadu žalobce, ani jednotlivých senátů tomuto progresivnímu právnímu rámci nedostála. Úřadem žalobce byly sexuální a genderově motivované zločiny přehlíženy a senáty Mezinárodního trestního soudu přijaly výklad Římského statutu, který na sexuální a genderově motivované zločiny kladl vyšší nároky než na zločiny jiného charakteru. Jako by byly vedeny snahou napravit beztrestnost za sexuální a genderově motivované zločiny, senáty poté kontroverzně vyložily mezinárodní humanitární právo způsobem, který sice žene pachatele k odpovědnosti za spáchané krutosti, ale dle názorů části odborné veřejnosti postrádá jakoukoli oporu v psaném i obyčejovém právu.

Uvedení právního rámce Mezinárodního trestního soudu vztahujícího se k sexuálním a genderově motivovaným zločinům do praxe tak i po více než dvaceti letech po vstupu Římského statutu v platnost přináší nepřekonaná, nikoli však nepřekonatelná úskalí.

V přístupu úřadu žalobce je viditelný pokrok v přístupu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům, a to zejména po přijetí vnitřních politik k sexuálním a genderově motivovaným zločinům a ke zločinu genderové persekuce a po změně osoby žalobce. Je nutno podotknout, že vzhledem k délce řízení před Mezinárodním trestním soudem se implementace jakýchkoli změn projeví až s výrazným časovým odstupem. Můžeme proto doufat, že změny

nastalé po přijetí první z vnitřních politik by již brzy mohly vyústit v častější potrestání pachatelů sexuálních a genderově motivovaných zločinů. Stejně tak v rozhodování senátů je možné nalézt větší přístupnost k rozhodování o těchto zločinech a menší míru předsudků, které je tradičně provází. Přestože tento pokrok je značný, stále není dostatečný.

Mezinárodní trestní soud tak pro stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů zejména v počátku svého působení představoval spíše nenaplněné naděje než spravedlnost. Ačkoli je možné v této oblasti sledovat pozitivní vývoj, slovy bývalé žalobkyně, Fatou Bensoudy, k dosažení spravedlnosti bude i nadále třeba značeného „*kolektivní[ho] odhodlání mezinárodní komunity skoncovat s beztrestností za kruté zločiny, včetně těch sexuálních a genderově motivovaných*“³³³.

³³³ Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, following the conviction of Mr Dominic Ongwen: “Today was an important milestone in the journey to bring justice to the people of Uganda.” [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 4. 2. 2021. [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-following-conviction-mr>

Seznam používaných zkratk

Caucus	Women's Caucus for Gender Justice
ECCC	Zvláštní senáty soudů v Kambodži <i>(Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia)</i>
GC IV	Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války ze dne 12. srpna 1949 <i>(Geneva Convention IV)</i>
ICC, Soud	Mezinárodní trestní soud <i>(International Criminal Court)</i>
ICJ	Mezinárodní soudní dvůr <i>(International Court of Justice)</i>
ICTR	Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu <i>(International Criminal Tribunal for Rwanda)</i>
ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii <i>(International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia)</i>
Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ	Tokijský tribunál
OSN	Organizace spojených národů
Římský statut, Statut	Římský statut Mezinárodního trestního soudu
SCSL	Zvláštní soud pro Sierra Leone <i>(Special Court for Sierra Leone)</i>
Ženevské úmluvy	Ženevské úmluvy ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

AWFA, Muhammad. Prosecutor v. Ntaganda and Rape of Non-Opposing Armed Forces: Addressing the Scope of War Crimes. In: MATAHATI MUHAMMADIN, Fajri a Kay JESSICA. Gadjah Mada Undergraduate Research Anthology Vol. 1 Recent Developments in International Criminal Law. Fakultas Hukum, Universitas Gadjah Mada, 2022, s. 203-224. ISBN 978-623-99567-0-7.

HÝBNEROVÁ, Stanislava. Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: ONDŘEJ, Jan a Pavel ŠTURMA. Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo. Univerzita Karlova v Praze, 2008. ISBN 978-80-87146-15-6.

LHOTSKÝ, Jan. International Criminal Court: jurisdiction over genocide, crimes against humanity and war crimes, including the legal regulation of the crime of aggression. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6065-4.

PANDEA, Anca-Ruxandra, Dariusz GRZEMNY a Ellie KEEN, GOMES, Rui, ed. GENDER MATTERS: A manual on addressing gender-based violence affecting young people. 2. vydání. Council of Europe, 2019. ISBN 978-92-871-8958-5.

SCHABAS, William. An introduction to the International Criminal Court. Second edition. Cambridge University Press, 2004. ISBN 0 521 83055 9.

SCHABAS, William. Genocide in international law: the crimes of crimes. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN 0-521-78262-7.

SCHABAS, William. The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-956073-8.

UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Contribution of the International Criminal Court to the Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes: between Promise and Practice. In: ŠTURMA, Pavel (ed.) The Rome Statute of the ICC at Its Twentieth Anniversary. Achievements and Perspectives. Brill/Nijhoff: Leiden/Boston, 2019, s. 83-105. ISBN: 978-90-04-37939-8.

UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Vývoj mezinárodního trestního práva v kontextu kriminalizace sexuálního násilí. In: Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 137-180. ISBN 978-80-7598-761-7.

2. Seznam použitých odborných článků

ALTUNJAN, Tanja. The International Criminal Court and Sexual Violence: Between Aspirations and Reality. German Law Journal [online]. 2021, 22(5), 878-893 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/international-criminal-court-and-sexual-violence-between-aspirations-and-reality/6B37A67C8196A6159237A893D2A5722A>

ASHKIN [sic], Kelly Dawn. Commentary: The International War Crimes Trial of Anto Furundžija: Major Progress Toward Ending the Cycle of Impunity for Rape Crimes. Leiden Journal of International Law [online]. 1999, 12(4), 935-955 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/abs/commentary-the-international-war-crimes-trial-of-anto-furundzija-major-progress-toward-ending-the-cycle-of-impunity-for-rape-crimes/9CC9D3754BFAD8DB8EF981A72ACA70B1>

- ASKIN, Kelly Dawn. A Decade of the Development of Gender Crimes in International Courts and Tribunals: 1993 to 2003. *Human Rights Brief* [online]. 2004, 11(3), 16-19 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/hrbrief/vol11/iss3/5/>
- ASKIN, Kelly Dawn. Comfort women – Shifting shame and stigma from victims to victimizers. *International Criminal Law Review* [online]. 2001, 1(1-2), 5-32 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/1/1-2/article-p5_2.xml?language=en
- ASKIN, Kelly Dawn. Gender Crimes Jurisprudence in the ICTR: Positive Developments. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2005, 3(4), 1007-1018 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jicj3&div=78&id=&page=>
- ASKIN, Kelly Dawn. Sexual Violence in Decisions and Indictments of the Yugoslav and Rwandan Tribunals: Current Status. *The American Journal of International Law* [online]. 1999, 93(1), 97-123 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2997957>
- BALTA, Alina, Manon BAX a Rianne LETSCHERT, 2019. Trial and (Potential) Error: Conflicting Visions on Reparations Within the ICC System. *International Criminal Justice Review* [online]. 29(3), 221-248 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1057567718807542>
- BASSIOUNI, M. Cherif. Negotiating the Treaty of Rome on the Establishment of an International Criminal Court. *Cornell International Law Journal* [online]. 1999, 32(3), 443-470 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cintl32&div=21&id=&page=>
- BLUEN, Kelly-Jo. Globalizing Justice, Homogenizing Sexual Violence: The Legacy of the ICTY and ICTR in terms of Sexual Violence. *AJIL Unbound* [online]. 2016, 110, 214-219 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/globalizing-justice-homogenizing-sexual-violence-the-legacy-of-the-icty-and-ictcr-in-terms-of-sexual-violence/AE3AB554ABE39FDB309501D608CA375C>
- BRADY, Helen. The power of precedents: using the case law of the ad hoc international criminal tribunals and hybrid courts in adjudicating sexual violence and gender-based crimes at the ICC. *Australian journal of human rights* [online]. Routledge, 2012, 18(2), 75-108 [cit. 2023-06-06]. ISSN 1323-238X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323-238X.2012.11882108>
- BROOK, Timothy. The Tokyo Judgment and the Rape of Nanking. *The Journal of Asian Studies* [online]. 2001, 60(3), 673-700 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2700106?origin=JSTOR-pdf>
- CAMPBELL, Kirsten. The Gender of Transitional Justice: Law, Sexual Violence and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *The International Journal of Transitional Justice* [online]. 2007, 1(3), 411-432 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ijtj/article-abstract/1/3/411/2356919>
- COLE, Alison. Prosecutor v. Gacumbitsi: The New Definition for Prosecuting Rape Under International Law. *International Criminal Law Review* [online]. 2008, 8(1-2), 55-85 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/8/1-2/article-p55_2.xml
- COPELON, Rhonda. Gender Crimes as War Crimes: Integrating Crimes against Women into International Criminal Law. *McGill Law Journal* [online]. 2000, 46(1), 217-240 [cit.

2023-06-13]. Dostupné z: <https://giwps.georgetown.edu/resource/gender-crimes-as-war-crimes-integrating-crimes-against-women-into-international-criminal-law/>

D'AOUST, Marie-Alice. Sexual and Gender-based Violence in International Criminal Law: A Feminist Assessment of the Bemba Case. *International Criminal Law Review* [online]. 2017, 17(1), 208-221 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/17/1/article-p208_8.xml

DAMGAARD, Ciara. The Special Court for Sierra Leone: Challenging the Tradition of Impunity for Gender-based Crimes? *Nordic Journal of International Law* [online]. 2004, 73(4), 485-503 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/nord/73/4/article-p485_4.xml

DAVIS, Lisa, 2018. Reimagining Justice for Gender-Based Crimes at the Margins: New Legal Strategies for Prosecuting ISIS Crimes Against Women and LGBTIQ Persons. *William & Mary Journal of Women and the Law*, [online]. 24(3), 513-558 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wmjwl24&div=25&id=&page=>

DE LANGIS, Theresa. A Missed Opportunity, A Last Hope? Prosecuting Sexual Crimes Under the Khmer Rouge Regime. *Cambodia Law & Policy Journal* [online]. 2014, 1(2), 39-44 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://cambodialpj.org/article/a-missed-opportunity-a-last-hope-prosecuting-sexual-crimes-under-the-khmer-rouge-regime/>

ELANDER, Maria. Prosecuting the Khmer Rouge Marriages. *Australian Feminist Law Journal* [online]. 2016, 42(1), 163-175 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13200968.2016.1175336>

GENOVESE, Sophia, 2018. Prosecuting U.N. Peacekeepers for Sexual and Gender-Based Violence in the Central African Republic. *Brooklyn Journal of International Law* [online]. 43(2), 609-637 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bjil43&div=19&id=&page=>

GOLDSTONE, Richard J. Prosecuting Rape as a War Crime. *Case Western Reserve Journal of International Law* [online]. 2002, 34(3), 277-285 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol34/iss3/2>

GREEN, Laurie. First-Class Crimes, Second-Class Justice: Cumulative Charges for Gender-Based Crimes at the International Criminal Court. *International Criminal Law Review* [online]. 2011, 11(3), 529-541 [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/11/3/article-p529_14.xml

GREY, Rosemary. Gender-based Crimes. In: *Prosecuting Sexual and Gender-Based Crimes at the International Criminal Court: Practice, Progress and Potential* [online]. Cambridge University Press, 2019, s. 37-66 [cit. 2023-09-02]. ISBN 9781108652346. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/prosecuting-sexual-and-genderbased-crimes-at-the-international-criminal-court/genderbased-crimes/3AE8E5210804C40C35F4A7A0C0564A4C>

GREY, Rosemary. Seen and unseen: sexual and gender-based crimes in the Khmer Rouge Tribunal's Case 002/02 judgment. *Australian Journal of Human Rights* [online]. 2019, 25(3), 466-487 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323238X.2019.1704543?journalCode=rjhu20>

GREY, Rosemary. Sexual Violence against Child Soldiers THE LIMITS AND POTENTIAL OF INTERNATIONAL CRIMINAL LAW. *International Feminist Journal of Politics* [online]. 2014, 16(4), 601-621 [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616742.2014.955964>

HENRY, Nicola. Memory of an Injustice: The “Comfort Women” and the Legacy of the Tokyo Trial. *Asian Studies Review* [online]. 2013, 37(3), 361-380 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/10357823.2013.771770>

HIBBERT, Sarah. The Bemba Acquittal: A Blow to the ICC's Legitimacy in a Time of Crisis. *Temple International & Comparative Law Journal* [online]. 2019, 34(1), 95-128 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/telj34&div=8&id=&page=>

CHAPPELL, Louise. The gender injustice cascade: ‘transformative’ reparations for victims of sexual and gender-based crimes in the Lubanga case at the International Criminal Court. *The International Journal of Human Rights* [online]. 2017, 21(9), 1223-1242 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360006>

CHAPPELL, Louise. Women, Gender and International Institutions: Exploring New Opportunities at the International Criminal Court. *Policy and Society* [online]. 2003, 22(1), 3-25 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/S1449-4035%2803%2970011-3>

CHERTOFF, Emily, 2017. Prosecuting Gender-Based Persecution: The Islamic State at the ICC. *The Yale Law Journal* [online]. 126(4), 1050-1117 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.yalelawjournal.org/note/prosecuting-gender-based-persecution-the-islamic-state-at-the-icc>

ISAAC, Maïke a Olga JURASZ. Towards an Intersectional Understanding of Conflict-Related Sexual Violence: Gender, Sexuality, and Ethnicity at the ICTY. *International criminal law review* [online]. 2018, 18(5), 853-882 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/18/5/article-p853_853.xml?language=en

KILLEAN, Rachel. An Incomplete Narrative: Prosecuting Sexual Violence Crimes at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2015, 13(2), 331-352 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/13/2/331/896533>

KOOMEN, Jonneke. “Without These Women, the Tribunal Cannot Do Anything”: The Politics of Witness Testimony on Sexual Violence at the International Criminal Tribunal for Rwanda. *Journal of Women in Culture and Society* [online]. 2013, 38(2), 253-277 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/667200>

KORTFÄLT, Linnea. Sexual Violence and the Relevance of the Doctrine of Superior Responsibility in the Light of the Katanga Judgment at the International Criminal Court. *Nordic Journal of International Law* [online]. 2015, 84(4), 533-579 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/nord/84/4/article-p533_1.xml?language=en

LAKE, Milli. Ending Impunity for Sexual and Gender-Based Crimes: The International Criminal Court and Complementarity in the Democratic Republic of Congo. *African Conflict & Peacebuilding Review* [online]. 2014, 4(1), 1-32 [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/541409>

LUPIG, Diane, 2009. Investigation and Prosecution of Sexual and Gender-Based Crimes before the International Criminal Court. *American University Journal of Gender, Social*

Policy & the Law [online]. 17(2), 431-496 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/jgspl/vol17/iss2/6/>

MALONEY, Kathleen M., Melanie O'BRIEN a Valerie OOSTERVELD. Forced Marriage as the Crime Against Humanity of 'Other Inhumane Acts' in the International Criminal Court's Ongwen Case. *International Criminal Law Review* [online]. 2023, 1-26 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://brill.com/view/journals/icla/aop/article-10.1163-15718123-bja10157/article-10.1163-15718123-bja10157.xml>

MIN, Pyong Gap. Korean "Comfort Women": The Intersection of Colonial Power, Gender, and Class. *Gender & Society* [online]. 2003, 17(6), 938-957 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0891243203257584>

MINKOVA, Liana Georgieva. (In)Compatible Visions of Justice? Personal Culpability and Gender Justice at the ICC. *Politics & Gender* [online]. 2022, 18(1), 62-94 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-gender/article/abs/incompatible-visions-of-justice-personal-culpability-and-gender-justice-at-the-icc/A0FDCB6F42020DB9F03936B9E3E56A0F>

MOFFETT, Luke, 2017. Reparations for victims at the International Criminal Court: a new way forward? *The International Journal of Human Rights* [online]. 21(9), 1204-1222 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360005>

MUDGWAY, Cassandra, 2017. Sexual exploitation by UN peacekeepers: the 'survival sex' gap in international human rights law. *International Journal of Human Rights* [online]. 21(9), 1453-1476 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1348720>

O'BRIEN, Melanie, Indira ROSENTHAL a Rosemary GREY. Historic feminist intervention at the International Criminal Court—the appeals hearing in Prosecutor v Dominic Ongwen. *Australian Journal of Human Rights* [online]. 2022, 28(1), 176-182 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1323238X.2022.2076547?journalCode=rjhu20>

OOSTERVELD, Valerie. Evaluating the Special Court for Sierra Leone's Gender Jurisprudence. In: Charles Chernor JALLOH, ed. *The Sierra Leone Special Court and its Legacy: The Impact for Africa and International Criminal Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 234-259 [cit. 2023-08-11]. ISBN 9781139248778. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/sierra-leone-special-court-and-its-legacy/evaluating-the-special-court-for-sierra-leones-gender-jurisprudence/A6B83D0E2AC352E00948D5A9757B8092>

OOSTERVELD, Valerie. The definition of "gender" in the Rome statute of the International Criminal Court: a step forward or back for international criminal justice? *Harvard human rights journal* [online]. 2005, 18, 55-84 [cit. 2023-09-05]. Dostupné z: http://iccwomen.org/publications/articles/docs/Oosterveld_Gender_HarvardArticle2005.pdf

PALMER, Emma a Sarah WILLIAMS, 2017. A "shift in attitude"? Institutional change and sexual and gender-based crimes at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. *International Feminist Journal of Politics* [online]. 19(1), 22-38 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616742.2017.1283247>

PICCOLO, Michele. Are Sexual Orientation And Gender Identity Persecution Protected Under The Rome Statute? Challenges To The Legal Interpretation of "Gender." *ITSS*

Verona Magazine [online]. 2023, 2(1) [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <https://www.itssverona.it/wp-content/uploads/2023/07/Michele-Piccolo.pdf>

POWDERLY, Joseph. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo: Judgment on the Appeal of Mr. Jean-Pierre Bemba Gombo against Trial Chamber III's Judgment Pursuant to Article 74 of the Statute (Int'l Crim. Ct.). International Legal Materials [online]. 2018, 57(6), 1031-1079 [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-legal-materials/article/prosecutor-v-jeanpierre-bemba-gombo-judgment-on-the-appeal-of-mr-jeanpierre-bemba-gombo-against-trial-chamber-iiis-judgment-pursuant-to-article-74-of-the-statute-intl-crim-ct/349912A47486DF7A0F578EF26BC5DFC3>

RINGIN, Adrienne. In conversation: the crime of gender persecution at the International Criminal Court. Australian Journal of Human Rights [online]. 2023 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1323238X.2023.2238384>

SÁCOUTO, Susana, Leila Nadya SADAT a Patricia VISEUR SELLERS. Collective criminality and sexual violence: Fixing a failed approach. Leiden Journal of International Law [online]. 2020, 33(1), 207-241 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/abs/collective-criminality-and-sexual-violence-fixing-a-failed-approach/0506802470B61560AAC6A799B3658889>

SADAT, Leila Nadya. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. American Journal of International Law [online]. 2019, 113(2), 353-361 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/abs/prosecutor-v-jeanpierre-bemba-gombo/28C4F98095812E950711FB18A4E68916>

SHATZMAN, Aliza. The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo: Persistent Evidentiary Challenges Facing the International Criminal Court. George Mason International Law Journal [online]. 2021, 12(2), 1-38 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4097677

SCHARF, Michael P. Forced Marriage as a Separate Crime against Humanity. In: Charles Chernor JALLOH, ed. The Sierra Leone Special Court and its Legacy: The Impact for Africa and International Criminal Law [online]. Cambridge: Cambridge University Press 2014, s. 193-214 [cit. 2023-08-11]. ISBN 9781139248778. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/sierra-leone-special-court-and-its-legacy/forced-marriage-as-a-separate-crime-against-humanity/8C0DBF20AC13424CD8FDE30E5B569426>

SMITH, K'Shaani O. Prosecutor v. Lubanga: How the International Criminal Court Failed the Women and Girls of the Congo. Howard Law Journal [online]. 2011, 54(2), 467-500 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/howlj54&div=20&id=&page=>

SPEES, Pam. Women's Advocacy in the Creation of the International Criminal Court: Changing the Landscapes of Justice and Power. Signs [online]. 2003, 28(4), 1233-1254 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/375498?journalCode=signs>

STAHN, Carsten. Justice Delivered or Justice Denied? The Legacy of the Katanga Judgment. Journal of International Criminal Justice [online]. 2014, 12(4), 809-834 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/12/4/809/2886370>

SVÁČEK, Ondřej. Brothers and Sisters in Arms as Victims of War Crimes: Ntaganda Case before the ICC. In: ŠTURMA, Pavel. Czech Yearbook of Public & Private International Law [online]. Eva Rozkotová, 2017, s. 346-357 [cit. 2023-09-13]. ISSN 1805-0999. Dostupné z: <https://rozkotova.cld.bz/CYIL-vol-8-2017/366/>

SZABLEWSKA, Natalia a Olga JURASZ. Sexual and gender-based violence: the case for transformative justice in Cambodia. Global Change, Peace & Security [online]. 2018, 31(3), 263-282 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14781158.2018.1538117?journalCode=cpar20>

TAN, Joe. Sexual Violence Against Children on the Battlefield as a Crime of Using Child Soldiers: Square Pegs in Round Holes and Missed Opportunities in Lubanga. Yearbook of International Humanitarian Law [online]. 2012, 15, 117-151 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: http://journals.cambridge.org/abstract_S1389135913000081

TATE, Fiona, 2015. Impunity, Peacekeepers, Gender and Sexual Violence in Post-conflict Landscapes: A Challenge for the International Human Rights Agenda. SOLON Law, Crime and History [online]. 5(2), 69-96 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://pearl.plymouth.ac.uk/handle/10026.1/8925>

TOUQUET, Heleen a Ellen GORRIS, 2016. Out of the Shadows? The Inclusion of Men and Boys in Conceptualisations of Wartime Sexual Violence. Reproductive Health Matters [online]. 24(47), 36-46 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1016/j.rhm.2016.04.007>

WIERSING, Anja. Lubanga and Its Implications for Victims Seeking Reparations at the International Criminal Court. Amsterdam Law Forum [online]. 2012, 4(3), 21-39 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2154469

WILLIAMS, Sarah a Emma PALMER. The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: Developing the Law on Sexual Violence? International Criminal Law Review [online]. 2015, 15(3), 452-484 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/icla/15/3/article-p452_2.xml

WILLIAMS, Sarah a Jasmine OPDAM. The unrealised potential for transformative reparations for sexual and gender-based violence in Sierra Leone. The International Journal of Human Rights [online]. 2017, 21(9), 1281-1301 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642987.2017.1360020?journalCode=fjhr20>

YANG, Yidou, 2023. The Gap between the International Criminal Court and Victims: Criminal Trial Reparations as a Case Study. Laws [online]. 12(4), 72 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2075-471X/12/4/72>

3. Seznam použitých internetových zdrojů

Crimes of Sexual Violence: In Numbers. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. 2016 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence/in-numbers>

Darfur, Sudan [online], Situation in Darfur, Sudan ICC-02/05. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/darfur>

Gender and health. World Health Organisation [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1

HELLER, Kevin Jon. ICC Appeals Chamber Says A War Crime Does Not Have to Violate IHL. In: *Opinio Juris* [online]. 2017 [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2017/06/15/icc-appeals-chamber-holds-a-war-crime-does-not-have-to-violate-ihl/>

ICC First verdict: Thomas Lubanga guilty of conscripting and enlisting children under the age of 15 and using them to participate in hostilities [online], tisková zpráva ICC ze dne 14. 3. 2012. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/icc-first-verdict-thomas-lubanga-guilty-conscripting-and-enlisting-children-under-age-15-and>

INDER, Brigid, vyjádření ze dne 25. 8. 2011. Reflection: Gender Issues and Child Soldiers the case of Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo [online]. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <http://iccwomen.org/documents/Gender-Issues-and-Child-Soldiers.pdf>

Karim A. A. Khan KC (Office of the Prosecutor: Who's Who) [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/about/otp/who-s-who/karim-khan>

KATHER, Alexandra Lily a Angela MUDUKUTI. Symposium in Pursuit of Intersectional Justice at the International Criminal Court: Ongwen amici curiae Submissions from a Feminist Collective of Lawyers and Scholars. In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/05/02/symposium-in-pursuit-of-intersectional-justice-at-the-international-criminal-court-ongwen-amici-curiae-submissions-from-a-feminist-collective-of-lawyers-and-scholars/>

Libya [online], Situation in Libya ICC-01/11. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/libya>

MÁRQUEZ VELÁSQUEZ, María Manuela. Intersex: A Neglected Category in the Understanding of Gender-Based Crimes at the ICC? In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/03/09/intersex-a-neglected-category-in-the-understanding-of-gender-based-crimes-at-the-icc/>

MARTÍN, Ana. The Potential of Gender Persecution in ICC Case Abd-Al-Rahman: A Twofold Opportunity to Interpret its Customary Status and Intersectional Discrimination. In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/03/24/the-potential-of-gender-persecution-in-icc-case-abd-al-rahman-a-twofold-opportunity-to-interpret-its-customary-status-and-intersectional-discrimination/>

Ms Fatou Bensouda (Office of the Prosecutor: Who's Who) [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/about/otp/who-s-who/fatou-bensouda>

Přehled smluvních stran Římského statutu k dispozici na URL <https://asp.icc-cpi.int/states-parties>

Přehled vnitřních politik úřadu žalobce ICC k dispozici na URL <https://www.icc-cpi.int/about/otp/otp-policies>

Přehledy případů SCSL 003 a 004 dostupné z: <https://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/287> (případ 003); <https://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/1661> (případ 004/1); <https://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/1691> (případ 004/2)

RINGIN, Adrienne. Gender Persecution Again a Focus for ICC in the Said Trial. In: *Opinio Juris* [online]. 2022 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2022/09/29/gender-persecution-again-a-focus-for-icc-in-the-said-trial/>

Statement of ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, on the recent judgment of the ICC Appeals Chamber acquitting Mr Jean-Pierre Bemba Gombo [online], vyjádření žalobkyně ICC ze

dne 13. 6. 2018. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-fatou-bensouda-recent-judgment-icc-appeals-chamber-acquitting-mr-jean>

Statement of the President of the Court in relation to the case of Mr Jean-Pierre Bemba Gombo [online], vyjádření předsedy ICC ze dne 14. 6. 2018. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-president-court-relation-case-mr-jean-pierre-bemba-gombo>

Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, regarding the conviction of Mr Jean-Pierre Bemba: “This case has highlighted the critical need to eradicate sexual and gender-based crimes as weapons in conflict” [online], vyjádření žalobkyně ICC z dne 21. 3. 2016. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-regarding-conviction-mr-jean>

Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, following the conviction of Mr Dominic Ongwen: “Today was an important milestone in the journey to bring justice to the people of Uganda.” [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 4. 2. 2021. [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-following-conviction-mr>

Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, marking the International Day for the Elimination of Violence Against Women [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 25. 11. 2015. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-marking-international-day>

Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on the alleged crimes committed by ISIS [online], vyjádření žalobkyně ICC ze dne 8. 4. 2015. [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-alleged-crimes-committed-isis>

The Office of the Prosecutor launches public consultation on a new policy initiative to advance accountability for Gender Persecution under the Rome Statute [online], tisková zpráva ICC ze dne 20. 12. 2021. [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/office-prosecutor-launches-public-consultation-new-policy-initiative-advance-accountability>

The Office of the Prosecutor launches public consultation to renew Policy Paper on Sexual and Gender-based Crimes [online], vyjádření úřadu žalobce ICC ze dne 12. 5. 2023. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/office-prosecutor-launches-public-consultation-renew-policy-paper-sexual-and-gender-based>

4. Seznam použitých právních předpisů, mezinárodních smluv, dohod a statutů

Dodatkové protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, sdělení č. 168/1991 Sb.

Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy ze dne 8. 8. 1945. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf

ICC, Jednací a důkazní řád, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-02/Rules-of-Procedure-and-Evidence-Dec-2022.pdf>

ICC, Znaky skutkových podstat zločinů, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>

Římský statut Mezinárodního trestního soudu, sdělení č. 84/2009 Sb. m. s.

Smlouva mezi OSN a vládou Kambodži ze dne 6. 6. 2003, dostupné také na URL https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/legal-documents/Agreement_between_UN_and_RGC.pdf

Statut ICTR, Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 955 (1994), dostupné také na URL <https://digitallibrary.un.org/record/198038>

Statut ICTY, Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827 (1993), dostupné také na URL https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf (Rezoluce), https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_re808_1993_en.pdf (Statut)

Statut SCSL, v souladu se smlouvou mezi OSN a vládou Sierra Leone, dostupné také na URL <https://www.rscsl.org/Documents/scsl-statute.pdf>

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, vyhláška č. 32/1955 Sb.

Úmluva o zákonech a obyčejích pozemní války z roku 1907

Zvláštní prohlášení vrchního velitele spojeneckých sil v Tokiu ze dne 19. 1. 1946. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf

Ženevské úmluvy ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války, vyhláška č. 65/1954 Sb.

5. Seznam použité judikatury

ECCC, Konsolidované rozhodnutí o žádostech o stíhání zločinů nuceného těhotenství a nuceného oplodnění. 004/07-09-2009-ECCC-OCIJ, rozhodnutí ze dne 13. 6. 2016.

ECCC, Případ 001. 001/18-07-2007-ECCC/SC, rozhodnutí odvolací instance ze dne 3. 2. 2012.

ECCC, Případ 002/02. 002/19-09-2007/ECCC/TC, rozhodnutí první instance ze dne 16. 11. 2018.

ECCC, Případ 002/02. 002/19-09-2007-ECCC/SC, rozhodnutí odvolací instance ze dne 23. 12. 2022.

ICC, Žalobce v. Bosco Ntaganda. ICC-01/04-02/06, OA5 rozhodnutí senátu odvolací instance ve věci jurisdikce Soudu nad body obžaloby č. 6 a 9 ze dne 15. 6. 2017.

ICC, Žalobce v. Bosco Ntaganda. ICC-01/04-02/06, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 9. 6. 2014.

ICC, Žalobce v. Bosco Ntaganda. ICC-01/04-02/06, rozhodnutí senátu první instance ze dne 8. 7. 2019.

ICC, Žalobce v. Bosco Ntaganda. ICC-01/04-02/06, rozhodnutí senátu první instance ve věci jurisdikce Soudu nad body obžaloby č. 6 a 9 ze dne 4. 1. 2017.

ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 15. 12. 2022.

ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15 A, výzva senátu odvolací instance k předložení zájmu o působení jako amici curiae ze dne 25. 10. 2021.

ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 23. 3. 2016.

ICC, Žalobce v. Dominic Ongwen. ICC-02/04-01/15, rozhodnutí senátu první instance ze dne 4. 2. 2021.

ICC, Žalobce v. Francis Kirimi Muthaura a Uhuru Muigai Kenyatta. ICC-01/09-02/11, oznámení žalobce o zpětvzetí obvinění ze dne 11. 3. 2013.

ICC, Žalobce v. Francis Kirimi Muthaura, Uhuru Muigai Kenyatta a Mohammed Hussein Ali. ICC-01/09-02/11, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 23. 1. 2012.

ICC, Žalobce v. Germain Katanga. ICC-01/04-01/07, rozhodnutí senátu první instance ze dne 7. 3. 2014.

ICC, Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo. ICC-01/05-01/08 A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 8. 6. 2018.

ICC, Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo. ICC-01/05-01/08, rozhodnutí senátu první instance ze dne 21. 3. 2016.

ICC, Žalobce v. Jean-Pierre Bemba Gombo. ICC-01/05-01/08, rozhodnutí přípravného senátu ze dne 15. 6. 2009.

ICC, Žalobce v. Thomas Lubanga Dyilo. ICC-01/04-01/06, rozhodnutí senátu první instance ze dne 14. 3. 2012.

ICC, Žalobce v. Thomas Lubanga Dyilo. ICC-01/04-01/06, rozhodnutí senátu první instance o uložení trestu ze dne 10. 6. 2012.

ICC, Žalobce v. Uhuru Muigai Kenyatta. ICC-01/09-02/11, oznámení žalobce o zpětvzetí obvinění ze dne 5. 12. 2014.

ICTR, Prokurátor v. Akayesu. ICTR-96-4-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 9. 1998.

ICTR, Prokurátor v. Gacumbitsi. ICTR-2001-64-A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 7. 7. 2006.

ICTR, Prokurátor v. Gacumbitsi. ICTR-2001-64-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 17. 6. 2004.

ICTY, Prokurátor v. Anto Furundžija. IT-95-17/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 10. 12. 1998.

ICTY, Prokurátor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic. IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 22. 2. 2001.

ICTY, Prokurátor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic. IT-96-23 & IT-96-23/1-A, rozhodnutí senátu odvolací instance ze dne 12. 6. 2002.

ICTY, Prokurátor v. Mucić et al. IT-96-21-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 16. 11. 1998.

SCSL, Prokurátor v. Issa Hassan Sesay, Morris Kallon and Augustine Gbao (případ RUF), SCSL-04-15-T, rozhodnutí senátu první instance ze dne 2. 3. 2009.

Tokijský tribunál, disentanční stanovisko Radhabinoda Pala, strany 1-374 dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/712ef9/pdf>, strany 375-741 dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/03dc9b/pdf>, strany 742-1049 dostupné z: <https://www.legal->

[tools.org/doc/2a3d21/pdf](https://www.legal-tools.org/doc/2a3d21/pdf), strany 1050-1235 dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/2a6ce2/pdf>

6. Seznam ostatních zdrojů

BENSOUDA, Fatou. Prosecuting Sexual and Gender-Based Crimes at the International Criminal Court. SAIFAC Conference: International Law and Justice for Victims of the Gross Human Rights Violation of Sexual and Gender-Based Violence. Johannesburg, Jihoafrická republika, 27. 11. 2019.

BROWN, Diane, MOREL, Éléonore, ed. Accountability for Sexual and Gender-Based Crimes at the ICC: An Analysis of Prosecutor Bensouda's Legacy. 2021. Dostupné také z: <https://4genderjustice.org/cpiproc772ang-1/>

Case Information Sheet: The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/KenyattaEng.pdf>

GARCIA-MORENO, Claudia, Alessandra GUEDES a Wendy KNERR. Understanding and addressing violence against women: Sexual violence. World Health Organization, 2012, s. 2. Information sheet.

ICC, Code of Conduct for the Office of the Prosecutor, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Code-of-Conduct-for-the-Office-of-the-Prosecutor.pdf>

ICC, Code of Professional Conduct for counsel, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Code-of-Professional-Conduct-for-counsel.pdf>

ICC, Regulations of the Office of the Prosecutor, dostupné online na URL <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Regulations-of-the-Office-of-the-Prosecutor.pdf>

ICC. Policy on the Crime of Gender Persecution. 2022. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-12/2022-12-07-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>

ICC. Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes. 2014. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/otp-Policy-Paper-on-Sexual-and-Gender-Based-Crimes-June-2014.pdf>

INTER-AGENCY STANDING COMMITTEE. Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery. 2015. Dostupné také z: <https://interagencystandingcommittee.org/working-group/iasc-guidelines-integrating-gender-based-violence-interventions-humanitarian-action-2015>

Komentář k GC IV, čl. 27, [online]. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949/article-27/commentary/1958?activeTab=undefined>

LIPOVSKÝ, Milan. Studies of the ICC Case-Law: Sexual and Gender-based Crimes [přednáška]. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 3. 11. 2022.

UNHCR Policy on the Prevention of, Risk Mitigation, and Response to Gender-Based Violence. United Nations High Commissioner for Refugees, 2020.

Sexuální a genderově motivované zločiny v rozhodování Mezinárodního trestního soudu

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá sexuálními a genderově motivovanými zločiny, jak jsou upraveny v Římském statutu a dalších pramenech práva Mezinárodního trestního soudu, a způsobem, jakým je tato úprava uvedena do praxe. Cílem této diplomové práce je zhodnocení přístupu Mezinárodního trestního soudu ke stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů prostřednictvím deskripce jeho právního rámce a následné analýzy přístupu jednotlivých orgánů k vyšetřování a stíhání těchto zločinů.

Práce nejprve stručně představuje historický vývoj vnímání sexuálních a genderově motivovaných zločinů a nastiňuje vývoj k nim se vztahující judikatury mezinárodních a smíšených trestních tribunálů a soudů.

Následně podává přehled ukotvení sexuálních a genderově motivovaných zločinů v pramenech práva a vnitřních předpisech Mezinárodního trestního soudu, a to nejen z pohledu klasifikace těchto zločinů a definic jejich jednotlivých forem, ale věnuje se také pravidlům s nimi souvisejícím, která ovládají různé fáze vyšetřování a stíhání sexuálních a genderově motivovaných zločinů a která mají vliv na výběr personálu zúčastněného na řízení.

Nakonec se zabývá minulou i současnou rozhodovací praxí Mezinárodního trestního soudu ve vztahu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům a poukazuje na problémy, které jsou se stíháním těchto zločinů spojené, ať už pramenící z nedokonalé právní úpravy, z nevhodného přístupu úřadu žalobce či z přespříliš přísného výkladu Římského statutu jednotlivými senáty Mezinárodního trestního soudu. Mapuje přístup jednotlivých orgánů k sexuálním a genderově motivovaným zločinům a změny, kterými tento přístup prošel.

Závěrem zmiňuje vybrané oblasti, které reprezentují nedokonalosti současného systému mezinárodního trestního práva ve vztahu k sexuálním a genderově motivovaným zločinům a které by, za splnění určitých podmínek, mohl Mezinárodní trestní soud pomoci napravit.

Klíčová slova: sexuální zločiny, genderově motivované zločiny, Mezinárodní trestní soud

Sexual and gender-based crimes in the decision-making practice of the International Criminal Court

Abstract

This thesis concerns sexual and gender-based crimes as laid down by the Rome Statute and other sources of applicable law of the International Criminal Court, and the way in which these provisions are put into practice. The objective of this thesis is to assess the International Criminal Court's approach to the prosecution of sexual and gender-based crimes through a description of its legal framework and subsequent analysis of each organ's approach to the investigation and prosecution of these crimes.

The thesis first briefly introduces the historical development of the perception of sexual and gender-based crimes and outlines the evolution of the jurisprudence of international and hybrid criminal tribunals and courts relating to them.

It then provides an overview of the way sexual and gender-based crimes are set out in the sources of law and internal regulations of the International Criminal Court, not only in terms of categorization of these crimes and definitions of their particular forms, but it also discusses the related rules that govern various phases of investigation and prosecution of sexual and gender-based crimes and that influence the selection of personnel involved in the proceedings.

Afterward it examines past and current decision-making practice of the International Criminal Court in relation to sexual and gender-based crimes and highlights the problems associated with prosecution of these crimes, whether stemming from imperfect regulation, improper approach by the Office of the Prosecutor, or an overly strict interpretation of the Rome Statute by individual Chambers of the International Criminal Court. It follows the approach of various organs to sexual and gender-based crimes and the changes this approach has undergone.

It concludes with selected issues that represent imperfections of the current international criminal law system in relation to sexual and gender-based crimes which, upon fulfilling certain conditions, the International Criminal Court could help remedy.

Key words: sexual crimes, gender-based crimes, International Criminal Court